

**T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

GRAFİK TASARIM TARİHİNDE TİPOGRAFİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hatice Kübra BULAK

**Grafik Tasarım Ana Sanat Dalı
Grafik Tasarım Programı**

Danışman: Prof. Mehmet Reşat BAŞAR

Ocak, 2019

**T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

GRAFİK TASARIM TARİHİNDE TİPOGRAFİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hatice Kübra BULAK
(Y1412.310003)**

**Grafik Tasarım Ana Sanat Dalı
Grafik Tasarım Programı**

Danışman: Prof. Mehmet Reşat BAŞAR

Ocak, 2019

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

YÜKSEK LİSANS TEZ ONAY FORMU

Enstitümüz Grafik Tasarımı Anabilim Dalı Grafik Tasarımı Tezli Yüksek Lisans Programı Y1412.310003 numaralı öğrencisi **Hatice Kübra BULAK**'ın “**GRAFİK TASARIM TARİHİNDE TIPOGRAFI**” adlı tez çalışması Enstitümüz Yönetim Kurulunun 09.01.2019 tarih ve 2019/01 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oybirliği/oyçokluğu ile Tezli Yüksek Lisans tezi 25.01.2019 tarihinde kabul edilmiştir.

	<u>Unvan</u>	<u>Adı Soyadı</u>	<u>Üniversite</u>	<u>İmza</u>
Danışman	Prof.	Mehmet Reşat BAŞAR	İstanbul Aydın Üniversitesi	
Asıl Üye	Doç.	Arif Can GÜNGÖR	İstanbul Aydın Üniversitesi	
Asıl Üye	Prof.	Hatice ÖZ PEKTAŞ	Nişantaşı Üniversitesi	
Yedek Üye	Doç.	Elanur PİLİCİ	İstanbul Aydın Üniversitesi	
Yedek Üye	Prof.	Hasip PEKTAŞ	Nişantaşı Üniversitesi	

ONAY

Prof. Dr. Ragıp Kutay KARACA
Enstitü Müdürü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Grafik Tasarım Tarihinde Tipografi” adlı çalışmamın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim.
(25/01/2019)

Hatice Kübra BULAK

ÖNSÖZ

Yazı bugün düz bir metin olmaktan çıkıp, görsel bir dille grafik tasarım olgusu olarak karşımıza çıkmaktadır. Tipografi, çeşitli tasarım elemanları kullanılarak, yazıyı hem görsel hem de fonksiyonel düzenlemelerle bir tasarım dili ve anlayışı haline getiren bir sanattır. Tipografi bu haliyle grafik tasarım içinde önemli bir yer edinmiş ve günümüz kültürünün ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir.

Bu tez çalışmasında; tipografi, yazı tasarımına öncülük yapmış sanatçıların ışığında, tasarım kavramının ortaya çıktığı dönemden itibaren günümüze kadar ulaşan süreci, oluşumu ve gelişimi incelenerek ortaya konmuştur.

Tez çalışmam boyunca benden bilgi ve önerilerini esirgemedi, sabır ve destek ile yol gösteren değerli danışmanım Prof. Mehmet Reşat BAŞAR'a, bütün bu süreç içinde yanımda olarak motive olmamı sağlayan canım dostlarıma, maddi ve manevi bütün desteği ile güç kaynağım olan canım aileme sonsuz sevgi, saygı ve teşekkürlerimi sunarım.

Ocak, 2019

Hatice Kübra BULAK

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	iv
İÇİNDEKİLER	v
ŞEKİL LİSTESİ.....	vii
ÖZET.....	ix
ABSTRACT	x
1. GİRİŞ	1
2. TASARIM VE GRAFİK TASARIM	3
2.1 Tasarım.....	3
2.2 Tasarım Dalları.....	4
2.2.1 Mekan tasarımı.....	4
2.2.2 Basım yayım tasarımı.....	5
2.2.3 Endüstriyel tasarım	5
2.3 Tasarımın Tarihi	6
2.4 Grafik Tasarımın Tarihi	6
2.4.1 Mağara dönemi	6
2.4.2 Mezopotamya uygarlığı	8
2.4.3 Eski Mısır Uygarlığı.....	11
2.4.4 Çin sanatı.....	14
2.5 Tasarım İlkeleri ve Grafik Tasarım	18
3. TASARIMDA TİPOGRAFİK YAKLAŞIMLAR.....	20
3.1 Tipografinin Doğuşu	20
3.1.1 Yazının gelişimi	20
3.1.2 Matbaanın bulunması	26
3.1.3 Endüstri devrimi.....	31
3.1.4 20. yüzyılda tipografik dönüşümler	34
3.2 Tipografi Kavramı ve Uygulamaları	35
3.2.1 Tipografi kavramı	35
3.2.2 3.2.2 Tipografide temel kavramlar.....	37
3.2.2.1 Geleneksel yazılar	41
3.2.2.2 Geçiş dönemi yazıları.....	43
3.2.2.3 Modern yazılar	44
3.2.2.4 Kare serifli yazılar.....	46
3.2.2.5 Serifsiz yazılar.....	47
3.2.2.6 Gotik yazılar.....	48
3.2.2.7 El yazıları	49
4. TİPOGRAFİ TASARIMCILARI.....	51
4.1 Yazı Tasarımının Öncüleri	51
4.1.1 Nicholas Jenson (1420 - 1480).....	51
4.1.2 Aldus Manutius (1450-1515)	52
4.1.3 Claude Garamond (1500 - 1567)	54
4.1.4 John Baskerville (1706 - 1775).....	56

4.1.5 Giambattista Bodoni (1740 - 1813)	57
4.1.6 Frederic Goudy (1865 - 1947)	58
4.1.7 Paul Renner (1878 - 1956)	59
4.1.8 Eric Gill (1882 - 1940).....	60
4.1.9 Abdullah Taşçı (1945 -)	63
4.1.10 Selahattin Ganiz (1948 -)	64
4.1.11 Halis Biçer (1940 -).....	64
4.2 Tipografik Tasarımda Güncel Durum	66
5. SONUÇLAR	73
KAYNAKLAR	75
EKLER.....	77
ÖZGEÇMİŞ.....	88

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2.1 : Altamira Mağarası'ndaki bizon figürü	8
Şekil 2.2 : Lascaux Mağarası'ndaki hayvan figürleri	8
Şekil 2.3 : Sümerlere ait kil tablet üzerine resmedilmiş bir çivi yazısı	9
Şekil 2.4 : Mezopotamya'da bulunan kil tablet.....	11
Şekil 2.5 : Eski Mısır Uygarlığına ait bir hiyeroglif.....	12
Şekil 2.6 : Eski Mısır Uygarlığına ait Kleopatra anlamına gelen bir hiyeroglif.....	13
Şekil 2.7 : Mısırdaki papirüs üzerine resimlenen "Ölünün Kitabı"ndan bir sahne	14
Şekil 2.8 : Çin sanatına ait bir resim.....	15
Şekil 2.9 : Çin Alfabesi (kanji).....	17
Şekil 2.10: Diamond Sutra (Elmas Sutra).....	18
Şekil 3.1 : Çivi Yazısı.....	21
Şekil 3.2 : Hiyeroglif Yazı.....	22
Şekil 3.3 : Fenike Alfabesi.....	23
Şekil 3.4 : Yunan Alfabesi.....	24
Şekil 3.5 : Trajan Sütunu	25
Şekil 3.6 : Trajan Sütunu üzerindeki Kare Kapital yazılar.....	26
Şekil 3.7 : Hurufat, taşınabilir metal harfler	27
Şekil 3.8 : Gutenberg'in Textura yazısı	28
Şekil 3.9 : Johannes Gutenberg'in tasarladığı "42 Satırlık İncil"	28
Şekil 3.10: Virgil's Bucolica, Georgica et Aeneis'dan örnek Baskerville sayfası	30
Şekil 3.11: Bodoni yazı karakteri	31
Şekil 3.12: Buharlı ve Silindirli Baskı Makinesi (Friedrich Koenig), 1814.....	32
Şekil 3.13: Endüstri Devrimi ile değişen yazı tasarımlarından örnekler	33
Şekil 3.14: William Morris tarafından tasarlanan The Works of Geoffrey Chaucer (The Kelmscott Chaucer) kitabından örnek	34
Şekil 3.15: Eski Yunan ve Roma yazılarının biçimlendiği geometrik yapı	38
Şekil 3.16: Yazı Karakterleri Örnekleri.....	38
Şekil 3.17: Harf Anatomisi	39
Şekil 3.18: Serifsiz Harf Anatomilerinin Tanımı	40
Şekil 3.19: Harflerin sıralandığı yatay çizgi	41
Şekil 3.20: Caslon Yazı Karakteri	41
Şekil 3.21: Garamond Yazı Karakteri	42
Şekil 3.22: Goudy Yazı Karakteri	42
Şekil 3.23: Palatino Yazı Karakteri	43
Şekil 3.24: Baskerville Yazı Karakteri	43
Şekil 3.25: Perpetua Yazı Karakteri.....	44
Şekil 3.26: Caledonia Yazı Karakteri	44
Şekil 3.27: Bodoni Yazı Karakteri	45
Şekil 3.28: Didot Yazı Karakteri	45
Şekil 3.29: Torino Yazı Karakteri	46

Şekil 3.30: Rockwell Yazı Karakteri	46
Şekil 3.31: Clarendon Yazı Karakteri.....	47
Şekil 3.32: Futura Yazı Karakteri.....	47
Şekil 3.33: Helvetica Yazı Karakteri	48
Şekil 3.34: Avant - Garde Yazı Karakteri	48
Şekil 3.35: Fraktur Yazı Karakteri	49
Şekil 3.37: BrushScript Yazı Karakteri	50
Şekil 3.38: Mistral Yazı Karakteri.....	50
Şekil 4.1 : Jenson yazı karakteri	52
Şekil 4.2 : Eusebius'un 'De Evangelica Praeparatione' isimli kitabından bir metin sayfası, 1470	52
Şekil 4.3 : AldusManutius tarafından basılmış resimli bir kitap sayfası	53
Şekil 4.4 : Bembo Yazı karakteri.....	54
Şekil 4.5 : Garamond Yazı karakteri	55
Şekil 4.6 : Garamond İtalik Yazı karakteri.....	55
Şekil 4.7 : Baskerville Yazı karakteri	56
Şekil 4.8 : Bodoni yazı karakteri	57
Şekil 4.9 : Goudy Old Style yazı karakteri	58
Şekil 4.10: Futura yazı karakteri.....	59
Şekil 4.11: Neue Plak yazı karakteri	60
Şekil 4.12: Renner Antiqua yazı karakteri.....	60
Şekil 4.13: Penguin kitap kapakları	61
Şekil 4.14: Gill Sans yazı karakteri	61
Şekil 4.15: Perpetua yazı karakteri	62
Şekil 4.16: Joanna yazı karakteri	62
Şekil 4.17: Golden Cockerel yazı karakteri.....	63
Şekil 4.18: Tasci (T) Serif yazı karakteri.....	63
Şekil 4.19: Ganiz Antik yazı karakteri	64
Şekil 4.20: HalisBiçer'in tasarladığı ampersand	65
Şekil 4.21: The Halis Grotesque yazı karakteri	66
Şekil 4.22: Kitap kapağı tasarımı.....	69
Şekil 4.23: Afiş Tasarımı.....	71
Şekil 4.24: Kitap kapağı tasarımı örneği	72
Şekil a.1 : MervynKurlansky, afiş tasarımı	78
Şekil a.2 : "Draw More" afiş tasarımı	79
Şekil a.3 : "Newton" afiş tasarımı	80
Şekil a.4 : "Soul Kitchen" afiş tasarımı	81
Şekil a.5 : SeymourChwast, afiş tasarımı	82
Şekil a.6 : HerbLubalin, afiş tasarımı	83
Şekil a.7 : PhilippeApeloig, afiş tasarımı	84
Şekil a.8 : AlanFletcher, afiş tasarımı	85
Şekil a.9 : JamesKoehonline, "Literature"	86
Şekil a.10: WilliamBalanza, "Space Retro Typography"	87

GRAFİK TASARIM TARİHİNDE TİPOGRAFİ

ÖZET

Grafik tasarım, bir yüzey organizasyonu olarak, temel görsel ölçütleri içerdiği gibi doğrudan resim ve işaret içerikli parametreleri de içinde barındırır. Grafik tasarımın hedeflenen etkiye ulaşabilmesi için, nasıl illüstrasyon, fotoğraf gibi imaj gereksinimleri söz konusuysa, tipografik öğelere de aynı derecede ihtiyaç duyulmaktadır. Bilgi aktarımını grafik tasarım olgusundan ayıramadığımız için, yazı, dolayısıyla tipografi önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Grafik tasarımın tarihine baktığımızda kolaylıkla görebileceğimiz tipografik unsurlar, elbette tarihsel açıdan da çok önemli bir yer tutmaktadır. Resim tarihiyle özdeş bir geçmişe sahip olan grafik tasarımda tipografik özellikler, el yazma eserlerden başlayarak baskı tekniklerinin gelişmesiyle beraber tasarım olgusunun içindeki yerini sağlamlaştırmıştır. Mağaralardaki duvar resimlerinin bilgi ve işaret iletimi olarak değerlendirilmesinden başlayarak, Mezopotamya ve Eski Mısır uygarlıklarında yazının resimsel unsurlar içermesi, tipografinin özünde görsel bir dil olarak değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Uzak doğu alfabelerinde de halihazırda resimsel unsurlarla iletişimin sağlanıyor olması, tipografinin görsel-resimsel kökenlere dayandığını gösteren en önemli kanıttır.

Gelişimini disiplinler arası kaynaklara dayandırabileceğimiz tipografinin tarihsel sürecinde matbaanın icadı oldukça önemli bir dönemeçtir. El yazması kaynaklarla yaygınlaştırılmaya çalışılan bilgi, bu yeni icatla çok daha hızlı yayılmaya başlamış, tipografik üretim teknolojik bir hal almıştır. Hurufat sistemiyle oluşturulan fontlar, satırlar ve mizanpajlar tipografinin grafik düzenlemede vazgeçilmezliğini pekiştirmiştir. Sanayi Devrimi ile daha büyük dönüşüm ve değişimler geçiren tipografi, yirminci yüzyılda inanılmaz font çeşitliliğiyle grafik tasarım alanında neredeyse farklı ve özgün bir yaratıcılık alanı haline gelmiştir.

Bu nedenle tipografiyi öncelikli olarak gören tasarımcılar öne çıkmaya başlamış, yazı ve yazı tasarımı önem kazanmıştır. Gerek dünyada, gerekse Türkiye’de tipografik tasarım hızlı bir gelişim göstererek grafik tasarımın geçerli olduğu tüm mecralarda etkili tasarımcılar ortaya çıkarmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Tasarım, Grafik Tasarım, Tipografi*

TYPOGRAPHY IN THE HISTORY OF GRAPHIC DESIGN

ABSTRACT

As a surface organization graphic design contains not only the basic visual criteria but also parameters such as illustration and symbols directly. To achieve the intended effect in graphic design, typographic elements are also required as much as visual image such as illustration and photo. Because we cannot distinguish the transmission of information from a background in graphic design, the writing, therefore, emerges as an important element in typography.

When we look at the history of graphic design, typographic elements, we can easily see that, of course, occupies a very important place from the historical point of view. The history of painting with an identical background in graphic design with typographic features, together with the development of printing techniques starting from the hand writing works of design has guaranteed its place in the phenomenon. From the very beginning of wall paintings in the caves evaluated as transmission of information and symbols, the pictorial elements of writing in Mesopotamian and ancient Egyptian civilization reveal that typography should be considered, in itself, as a visual language. The communication pictorial elements in far East alphabets is the most crucial evidence that typography is based on visual-pictorial origin.

The invention of printing press has been a very crucial turning point in the historical process of typography worse development could be based on the interdisciplinary resources. The information being tried to be spread with the manuscript resources has been to spread much faster and typographic production has replaced a technological one. The type system created with fonts, lines, and has reinforced the indispensability of typography in design arrangement. Undergoing greater transformation and change with the Industrial Revolution, typography, with its font variety has become a field of a different and unique creativity in graphic design in the 20th century.

Typography designers who see it as a priority, therefore, started to come forward, writing and its design have gained importance. By showing a rapid development both in Turkey and in the world typography has presented effective designers in the field of a valid graphic design.

Keywords: *Design, Graphic Design, Typography*

1. GİRİŞ

İnsanoğlunun temelinde iletişim kurma ihtiyacı vardır. Bu ihtiyacın karşılanması amacıyla mağara duvarlarına yapılan çizimler, yazı serüveninin başlangıç noktası olarak görülmektedir. Yazının keşfi insanlık tarihi açısından bir dönüm noktası kabul edilmektedir. Grafik Tasarım Tarihinde Tipografi konulu bu tez çalışması toplam üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümünde tasarımın kendi içerisinde oluşan dalları, tarihsel gelişimi ve tasarımın bir dalı olan grafik tasarımın tanımı, tarihsel süreci ve gelişim aşamaları ele alınmaktadır. Yazının keşfine kadar olan süreçte insanoğlunun iletişim ihtiyacını tasarım olgusuyla dışavurumları ele alınmıştır.

İkinci bölümünde ise yazının gelişim süreci ve bu süreç içinden tipografinin doğuşuna, tipografi kavramının tanımına, tipografinin tasarım alanındaki etkilerine, Endüstri devriminin ve sonrasının tipografinin gelişim sürecine bulunduğu katkılarına, tipografinin temel kavramlarına ve yazı karakteri türlerine yer verilmektedir.

Yazı, bilgiyi saklamak amacıyla kullanılmaya başlanmış olsa da günümüzde kullanım amacı çok daha farklı boyutlara ulaşmıştır. Teknolojinin ilerlemesi yaşama bir çok kolaylık ve yenilik sağladığı gibi tipografi alanına da büyük katkı sağlamıştır. Baskının bulunmasıyla ve endüstri devriminin de etkisiyle yazı yeni bir döneme girmiştir. Yazının daha kolay çoğaltılabiliyor oluşu yazıyla iletişimin artmasına sebep olmuş ve dolayısıyla yazı tasarımları geliştirme ihtiyacı da artmıştır. Yazı artık metin olarak görülmenin dışına çıkarak bir sanat halini almış ve bugün hayatımızın her alanında varlığını sürdüren tipografi sanatı ortaya çıkmıştır. Bu gerekçelerden dolayı çalışmanın ikinci bölümünde yazıdan tipografiye geçiş süreci incelenmiş ve tipografinin tanımı araştırılmıştır.

Gutenberg'in metal harflerini tanımlaması ile ortaya çıkan tipografi, her alan da olduğu gibi gelişen teknolojinin etkisinde olduğu görülmektedir. Dijital dünyaya

girilmesi tipografiye bir çok kolaylık ve yenilik kazandırmıştır. Yaşamın hızlanması ve tüketimin artması beraberinde reklam ve ticaret alanındaki rekabeti arttırmıştır. Bu durumda tipografi ayrı bir değer kazanmış ve hedef kitle ile en kolay kurulan iletişim biçimi haline gelmiştir.

Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde ise tipografinin gelişimine büyük katkı sağlayan yazı tasarımı öncüleri, teknolojiyle birlikte gelişen ve değişen tipografinin güncel durumu incelenmektedir. Bu bölümde, tipografi tarihinde yazı tasarımının gelişimine katkı sağlamış öncü yazı tasarımcıları, ürettikleri yazı karakterlerinin incelenmesi ve tipografi tasarımının güncel durumu konu edinmektedir.

Teknolojinin ilerlemesi yeni tekniklerin ortaya çıkmasına ve kullanılan araçların değişmesine neden olmuştur. Kağıt, kalem gibi araçlar ile yapılan tasarımlar günümüzde bilgisayar, tablet gibi dijital ortamlarda yapılmaktadır. Teknoloji sayesinde tasarım yapmak daha kolay ve hızlı hale gelmiştir. Bu durum tasarımları da etkilemiş ve artık tipografi tasarımları üç boyut, özel efekt, üst üste bindirme gibi çeşitli tekniklerle tasarlanmaktadır.

Teknolojinin sağladığı kolaylıklar tipografi alanına bir çok fayda sağlıyor olsa da olumsuz katkıları da mevcuttur. Ne yazık ki günümüzde tipografi teknolojinin sağladığı kolaylıklarla profesyonel olmayan kişilerin elinde dejenere olmaya başlamıştır. Ancak çok sayıda kötü örneğinin karşımıza çıkıyor olmasına rağmen iyi örnekleriyle de yaşantımızın neredeyse tamamında yerini almıştır. Teknoloji gelişmeye devam ettikçe tipografi tasarımları da yenilikler kazanmaya devam edecek ve hayatımızın merkezinde olmayı sürdürecektir.

2. TASARIM VE GRAFİK TASARIM

2.1 Tasarım

Tasarım; hayatımızın ayrılmaz bir parçası haline gelmiş, günlük yaşantımızda da sürekli karşımıza çıkan bir olgudur. Gerek yaşamı kolaylaştırmak gerekse yaşam kalitesini arttırmak için tasarıma ihtiyaç duyulmaktadır. Tabaktan, kaleme kadar kullandığımız her nesnede tasarım mevcuttur.

Türk Dil Kurumunun Türkçe sözlüğünde tasarımın tanımı (TDK sözlük, 2005: 1911) "olması veya yapılması istenilen bir şeyin zihinde aldığı biçim", "bir şeyin biçimini zihinde canlandırmak, tasavvur etmek, dizayn etmek", "Daha önce algılanmış olan bir nesne veya olayın bilinçte sonradan ortaya çıkan kopyası" şeklinde bir kaç ifade ile yapılmıştır.

Tasarımın ansiklopedide geçen tanımı ise (Eczacıbaşı, 2008: 1476); "Tasarı, bir kimsenin yapmayı düşündüğü şey olması yada yapılması istenen bir şeyin zihinde aldığı biçim olarak kullanılmaktadır" olarak yapılmaktadır.

"Tasarım için şöyle bir tanımlama en iyi anlatımıdır: Gerekli olanın araştırılması ve biçimlendirecek kişinin yaratıcı özelliklerini de katarak ortaya çıkardığı biçim, şekil veya modeldir" (Ketenci ve Bilgili, 2006:277). Bu sözden yola çıkılarak tasarımın olduğu yerde yaratıcılığında var olduğu söylenebilir.

Yaratıcılık, tasarımı oluşturan bir olgudur. Tasarım ve yaratıcılık birbirinden ayrı düşünülemez. Tasarlamak için bir düşünce gerekir. Düşünceyi tasarıma dönüştürmek içinde yaratıcılık. "Yaratıcılık kavramı ise, düşünce ve üretim aşamalarındaki bu koordinasyonun en başarılı biçimde sağlandığı ve tasarımılanan ürüne yüklenen 'mesaj iletme' ya da 'hayatı kolaylaştırma' görevlerinin, estetik bir değer taşıma ilkesine vereceği zararın en az düzeyde tutulduğu bir süreci tanımlar" (Armutçu,2006:11). Bu noktada tasarım ve yaratıcılığın birbirini tamamlayan iki kavram olduğu görülmektedir. Mesela bir masanın tasarımı yapılırken ilk olarak zihinde taslağı oluşturulur sonra yaratıcılık özelliği ile bu taslak geliştirilir ve üretim aşaması gerçekleşir.

Dolayısıyla, tasarımı geliştirme aşamasının bir yaratıcılık eylemi olduğu söylenebilir. Ketenci ve Bilgili (2006: 277)'nin belirttikleri gibi; ünlü reklamcı Ivan Chermayeff, tasarımın zeka ve sanatsal yeteneğin ortak bir ürünü olduğunu belirterek tasarımın yaratıcılık ile yakın ilişkisini anlatmaya çalışmıştır. Tasarım yapılırken özellikle düşünce ve üretim aşamalarında zeka ve sanatsal yetenek devrede olur. Düşünme aşamasını zeka, üretim aşamasını ise sanatsal yetenekler yani yaratıcılık kavramı desteklemektedir. Buradan şunu çıkartabiliriz: Bir tasarım yaratıcılık içermeden gerçekleştirilemez.

Bir planlamanın bulunduğu yerde tasarım kavramının da var olduğu söylemek mümkündür. Mesela, bir yemek sofrasını hazırlarken bile tasarım açısından bazı soruların yanıtlanması gerekiyor. "Tasarım; bir model, kalıp yada süsleme yapmak değildir. Bir tasarım kendi içinde bir yapıya ve bu yapı arkasında bir planlamaya sahip olmalıdır" (Becer, 2008: 32). Planlamanın tasarım yapmayı doğurduğunu ve tasarımın yaşamın ayrılmaz bir parçası olduğu görülmektedir.

2.2 Tasarım Dalları

Tasarım, insanların hayatını kolaylaştırması ve değiştirmesi için kullandığı bir olgudur. Tasarım, tasarı kelimesinden türetilmiştir. Tasarımlama, bir kişinin yapmayı istediği şeyin önceden zihninde canlandığı biçimidir. Tasarım bir nesnenin şeklini ve işlevini oluşturmaktır. Tasarım ürünleri amaçlarına uygun olarak tasarlanmayı kapsadığı gibi estetik açıdan da oldukça önemlidir.

Geniş bir yelpazeye sahip olan tasarımın uygulanma alanları; mekan tasarımı, endüstriyel tasarım ve grafik tasarım olmak üzere üç ana başlık altında incelenebilir.

2.2.1 Mekan tasarımı

Mekan tasarımı; çevre tasarımı, mimari tasarım ve iç mekan tasarımı gibi alanları içine alır. Çevre tasarımı, bina, peyzaj ve iç mekan tasarımı kapsayan oldukça geniş bir çalışma alanıdır. Çevre düzenleme projeleri, peyzaj tasarımı olarak da geçen çevre tasarımının faaliyet alanı içindedir. Mimari tasarım; günlük yaşamımızda sıklıkla karşılaştığımız mekanlar, yollar, binalar gibi bir çok yapının, belli bir estetik ve işlevsellik algısına dayanılarak tasarlanmasıdır. İç mekan tasarımı ise, binaların iç mekanlarının planlanması, düzenlenmesi ve

tasarımından oluşmaktadır. "Bu alanlarda çalışan tasarımcıların en önemli görevlerinden biri dayanıklı, işlevsel ve estetik olanı bulmak ve tasarlamaktır" (Ketenci ve Bilgili, 2006: 278).

2.2.2 Basım yayım tasarımı

M.Ö. 14.000'li yıllarda yapılmış mağara resimleri görsel iletişimin ilk örnekleri olarak kabul edilmektedir. Yazının bulunmasıyla yazılan el yazmaları, dini içerikli kitaplar ilk yayınlar olmaktadır. Gutenberg'in 1450 yılında matbaayı icat etmesi bir dönüm noktası olarak görülmektedir. Bu icat sayesinde, basım daha kısa sürede yapılmaya ve baskı işleri daha ucuza mal edilmeye başlanmış, kitap, gazete, dergi gibi yayımlar çoğalmış ve bunlara bağlı olarak grafik tasarım da gelişim göstermiştir.

Günümüzde teknolojinin de gelişmesi ile grafik tasarım tanımlaması ve etkin olduğu alan olabildiğince genişlemiştir. Grafik tasarım; tipografi, serigrafi, illüstrasyon, logo tasarımı gibi bir çok alana sahiptir. Bugünün grafik sanatçısı; yıllarca bu görevi üstlenen kaligrafi sanatçıların, baskı ustalarının ve zanaatçıların geleneğini devam ettiren bir meslek adamıdır.

2.2.3 Endüstriyel tasarım

Endüstri kelimesi sanayi kelimesiyle eş anlamlıdır. Sanayi kelimesinin anlamı sanat, zanaat kelimelerinden gelmektedir ve ustalık, beceriklilik gibi anlamı vardır. Endüstri devrimine kadar zanaat olarak kalan endüstri, ticaretin artması ile çeşitli dallara bölünmüştür. Bugün endüstri tasarımı, günlük hayatımızda sıklıkla karşılaştığımız elektronik ürünler, beyaz eşya, ambalaj, kalem, otomotiv gibi birçok üretim türünü kapsamaktadır. "Sosyal yaşamımızı kolaylaştıran, çevremizde hep olması gereken üç boyutlu nesnelere; makineler, araç-gereçler, mutfak malzemeleri, otomobiller, sanayide, üretimde kullanılan birçok teçhizat vb. gibi bir çok ürün, endüstri tasarımcıları tarafından biçimlendirilir. Endüstri tasarımcıları tarafından tasarımı yapılan bu araç ve gereçlerin ambalajlanması aşamasında kullanılan ambalaj malzeme ve koruyucularının tasarımı grafik tasarımın çalışma alanı içine girer" (Ketenci ve Bilgili, 2006). Endüstri tasarımcıları üretim alanında yaptığı yenilikler ile endüstriyel tasarımın ilerlemesine büyük katkı sağlamaktadır.

2.3 Tasarımın Tarihi

Tasarım hayatımızın her alanında yerini almış oldukça önemli bir kavramdır. Geniş uygulama alanlarına sahip olan, günlük yaşantımızda dahi her an kullanmakta olduğumuz tasarımın asıl önemini ve hayatımızda nasıl bu denli yer edindiğini anlamak için tarihsel gelişimini incelemek gerekmektedir.

İnsanoğlunun tasarım gücünün kökenlerine ulaşılmasında yaşanan güçlüğün, insanın etrafını önemli boyutta ilk ne zaman değiştirmeye başladığı tam olarak tespit edilememesinden kaynaklanmaktadır. Ancak tasarım yeteneğini geliştiren en güçlü araçlardan birinin, şekillendirme yönüne sahip, çok fonksiyonlu, maharetli bir organ olan insan eli olduğu şüphesizdir. Bugüne kadar yapılan aletler incelendiğinde yapımında elin işlevinden çokça faydalandığını görmek mümkündür. Tasarımın ortaya çıkmasında insan eli en önemli araçlardan biridir.

Tasarımın ortaya çıkmasının ansiklopedide ele alınışına bakacak olursak (Eczacıbaşı, 2008: 1476-1477);

"Tasarımın işaret etme, plan, proje, amaç anlamlarında kullanışı16. yüzyılda; resim, heykel, mimarlık, oyma sanatı olarak ele alınışı 17. yüzyılda görülmektedir. Tasarımın bugünkü anlamda, yaratıcı bir insan eylemi olarak ele alınışı 19.yy ortalarına rastlamaktadır. 20'nci yüzyıl, tasarım ve teknoloji kavramlarının da anlamlarını değiştirmiştir. Bu nedenle tasarım kavramı her çeşit nesnenin ve düşüncenin insan tarafından oluşturulması anlamında kullanılmaktadır. 'Kentsel tasarım', 'mimari tasarım', 'mühendislik tasarımı', 'makine tasarımı', 'endüstri ürünleri tasarımı', 'cam tasarımı', 'seramik tasarımı', 'grafik tasarım' vb, yeni kullanım alanları arasından seçilmiş bazı örneklerdir".

2.4 Grafik Tasarımın Tarihi

2.4.1 Mağara dönemi

25.000 ile 20.000 yıllarında mağara duvarlarına çizilen desenler tasarımın en eski örnekleridir. Bir mesaj iletme amacı ile yapılan bu basit resimler teknik açıdan ve örneklerle günümüze kadar ulaşmış müthiş bir bütünlüktür. "İ.Ö. 18.000 yıllarında, mağara duvarlarına el izi çıkarmak için kırmızı, siyah ve sarı pigmentlerden yararlanılmıştır. Güney Fransa'da Lascaux'da bulunan mağara

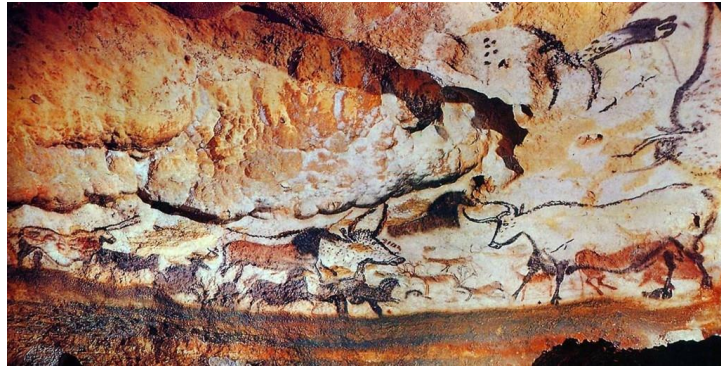
resimleri ise İ.Ö. 15.000 yıllarına aittir. Gerek Lascaux'daki, gerekse Kuzey İspanya'da Altamira'da bulunan mağaralardaki boğa ve bizon betimlemelerinde şaşırtıcı bir stilizasyon ustalığı gizlidir" (Becer, 2008: 84). Anlaşıyor ki, günümüzde hala kullanılmakta olan stilizasyon yönteminin ilk izlerini iletişim ihtiyacını karşılamak amacıyla ortaya çıkarıldığını ilk çağda görüyoruz. Yaratıcılığın insanoğlunun temelinde var olduğu, iletişim kurma ihtiyacının çeşitli yöntemler doğurarak bunu karşılamaya sürüklediği söylenebilir.

Bir mesaj iletme ihtiyacı doğrultusunda mağara duvarlarına, ilkel araçlar ile yalın resimler çizilmiştir. Bu çizilen resimler insanoğlunun gerçekleştirdiği ilk ve en basit görsel iletişim şeklidir. "Altamira mağarasında bulunan duvar resimleri, kalem biçimine yakın şekillerde yontulmuş toprak veya taş çubuklarla yapılmıştır. Renk olarak yalnız kırmızı, sarı ve siyah, kahverengi vardır" (Güvemli, 2012). Az sayıda renk kullanımlarından, boyanın tüm renklerini henüz elde edemedikleri gözlemlenmektedir. Boya elde etmek için yeterli bilgiye sahip olmak gereklidir. Renklerin hangi maddelerden elde edileceği, gerekli maddelere nereden ulaşılacağı ve bunun gibi bir çok detayın bilinmesi gerekmektedir. Zamanla bu bilgilerin tamamına, yapılan keşifler sonucunda ulaşıldığı görülmüştür. "Fransa'da Lascaux Mağarası'nda boya hazırlamak için kullanılan taş havanlar ve 150'den fazla mineral çeşidi bulundu. Boya yaparken mineral tozları, bitkisel veya hayvansal yağlarla karıştırılarak kullanılıyordu. Resim yapılırken fırça ve kuş tüyleri kullanılmıştı" (<http://www.uralakbulut.com.tr>, 2006). Zaman içerisinde kullanılan araçlarda ve boyalarda görülen gelişmelere bakıldığında iletişim kurma biçimi olarak mağara resimlerine daha çok başvurulduğu görülmektedir. "Bu resimlerde av sahneleri ve insanoğlunun varlık sembolü olarak kullanılmışçasına el resimleri vardı. Bu resimler, imgelerin insan üzerinde etkisine ilişkin şekil çizilerek yapılmış ilk görsel iletişim örnekleridir" (Uçar, 2004: 17). Tarihöncesi dönemden günümüze kadar ulaşmış olan bu örnekler bugünün amblem ve simge tasarımına ışık tutmaktadır.

Şekil 2.1:Altamira Mağarası'ndaki bizon figürü

Kaynak: <http://www.educationthatinspires.ca/2018/10/12/teaching-the-story-from-day-one/>

Şekil 2.2: Lascaux Mağarası'ndaki hayvan figürleri

Kaynak: <http://www.gazetemsi.com/sanatin-kokenlerine-inis-ve-altamiradaki-bizo-14974>

İnsanoğlunun temelinde iletişim ihtiyacının var olduğunu ve bundan yaratıcılık kavramının doğduğunu görmekteyiz. "Bir hayvanı amblem ya da simge olarak kullanmak üzere stilize etmeye kalkıştığımızda, mağara ressamlarının biçimleri yalınlaştırmadaki üstün yeteneklerini daha iyi fark ederiz" (Becer, 2008: 84). En ilkel zamanlarda örneklerine rastlanılan stilizasyon tekniğinin günümüzde hala kullanılıyor olması atalarımızın üstün bir yaratıcılığa sahip olduğunun kanıtı olarak gösterilebilir.

2.4.2 Mezopotamya uygarlığı

İnsanoğlu için önemli bir gelişme olan mağara resimlerinden sonraki büyük adım çivi yazısı ile olmuştur. Çivi yazısının, resim ile kurulan iletişimin geliştirilerek yazı sistemine geçilmesi ve kullanılan ilk yazı sistemi olması nedeniyle önemli bir yere sahiptir. Çivi yazısı, daha güçlü bir iletişim kurmayı sağlamış ve daha yaygın bir iletişim türü haline gelmiştir.

Medeniyetlerin beşiği olarak kabul edilen Mezopotamya Uygarlığı, Ortadoğu'da Dicle ve Fırat nehirleri arasında kalan bölgede bulunan bir çok kültürü içinde barındıran bir uygarlıktır. "Günümüzde Irak olarak bilinen bölgedeki Mezopotamya sanatı MÖ 6. yüzyıla kadar Sümer, Akad, Babil ve Asur kültürlerinden oluşuyordu." (www.fikriyat.com, 2017). İlk yazı sistemini Mezopotamya Uygarlığının kurucularından olan Sümerler'in geliştirdiği bilinmektedir. "Sümer dilinin kökeni tam olarak bilinmemektedir. Ama IV. Uruk döneminde bulunduğu sanılan 'Çivi Yazısı' insanlık tarihinin dönüm noktalarından biri olarak kabul edilmektedir" (Becer, 2008: 85).

Çivi yazısının bulunması insanlar arasındaki iletişimi güçlendirmiş ve bilgi paylaşımının artmasına sebep olmuştur. "Yazının bulunuşu, Sümer toplumunda bir bilgi patlamasına yol açmış, sözleşmeler, bilimsel ve edebi yapıtlar kil tabletler üzerine kaydedilmiş, kütüphaneler kurulmuştur. Tarihteki ünlü 'Hamurabi Kanunları' da (İ.Ö. 1930-1880) taş üzerine çivi yazısı ile yazılmıştır" (Becer, 2008: 86). Yazı, bilginin insanlar arasında aktarılmasını kolaylaştırmış ve fiziki olarak da bilgiye ulaşmayı sağlamıştır.

Şekil 2.3: Sümerlere ait kil tablet üzerine resmedilmiş bir çivi yazısı

Kaynak:<http://zamanicindebilim7.weebly.com/uploads/1/8/5/2/18527212/3439995.jpg?240>

"Mezopotamya bölgesinde bolca kil vardır ve ıslak çamur kalıplar üzerine yazmak için kullanılan yazı aracı bir tarafı sivri bir tarafı küt tahtadan yada ucu oyulmuş kamıştan yapılmış yazma aleti 'stilus' ya da 'kama'dır. Yazma aletinin oluşturduğu kalıp çizgiler çivi biçimine benzetildiği için Latince'de 'çivi'

anlamına gelen 'cuneus' kökünden türemiş olan 'cuneiform' (çivi yazısı) tanımı kullanılmaktadır" (Sarıkavak, 2009: 3).

Çivi yazısı, ticaretle ilgilenen bir toplum olan Mezopotamya'nın iç ve dış ticaretini kolaylaştırmış ve yayılmasına sebep olmuştur. "Yazı ile uğraşma ayrı bir meslek dalı olan yazıcıların tekelindedir. İşaretleri kil tabletlerin üstüne basmak da, silindir biçimli mühürlere kazımak da yazıcıların işidir. Ortak yazı çeşitli Sümer boylarını birleştirir, aralarında eş bir kültür oluşturur. Tabletler ve silindir mühürler bu döneme özgü bulgulardır" (Sanat Tarihi, 1981: 25). Çivi yazısı tarım ve hayvancılıkta yapılan ticareti kolaylaştırmış daha kalıcı ve kullanışlı bir iletişim kurulmasını sağlamıştır. Böylelikle ticaretin gelişiminde de katkısı olmuştur.

"Çivi yazısının gelişimindeki ilk basamak piktogramlardır. Piktogramlar, bir kavram yada sözcüğü temsil eden ve resim özelliği taşıyan simgelerdir" (Becer, 2008: 85). Başka bir deyişle piktogram, bir objeyi, eşyayı, kavramı, mekanı veya işleyişi sembolleştirmektir. "İlk örnekleri, çubuk üzerine çentikler, sonra bir tablet ya da kil toprağı üzerinde tek tük çizgiler biçiminde olan bu simgeler, giderek nesnelere gibi eylemleri de ifade etmek üzere genelleştirildi" (Tuncay, 2009). Bu simgelerin kil tabletler üzerine çizilmesinde kullanılan araçlarda zamanla gelişim göstermiştir. "İ.Ö. 2500 yıllarında geliştirilen üçgen uçlu stylus'larla kil yüzeyine bastırılarak elde edilen imgeler, daha soyut bir işaretleme sistemi oluşturdular. Böylelikle resme dayalı piktogramlar da çivi yazısı adı verilen soyut simgelere dönüştü. Bu simgeler zamanla düşünceleri (ideogram) ve sesleri (fonogram) ifade edecek bir düzeye ulaştılar" (Becer, 2008: 85).

Mezopotamya'da bulunan bu kil tablet kimlik gösteren bir semboldür. İncelendiğinde, sol üst köşede bir el şekli görülmektedir. Bu şekil birine ilişkin olduğunu ve diğer tarımsal semboller ise kişinin çiftçi olduğunu göstermektedir.

Böylelikle görülüyor ki çivi yazısı, toplumun gelişmesine büyük bir katkı sağlamıştır. Gerek ticaret gerek yönetim gerekse eğitim açısından gelişmesine vesile olduğunu söylemek mümkündür.

Şekil 2.4: Mezopotamya'da bulunan kil tablet

Kaynak: <https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/564x/3b/1b/d9/3b1bd9d7fe12707839b3c1a2139ee5fc.jpg>

2.4.3 Eski Mısır Uygarlığı

Becer (2008: 86) eserinde, Mısır'da; Etiyopya kökenli, hayvancılıkla uğraşan göçebe bir toplum ve çiftçilikle uğraşan Doğu Akdenizli bir grup olmak üzere iki değişik toplumun varlığından bahsetmektedir. Ayrıca bu toplum yapısının Eski Mısır sanatında sürekli bir değişime yol açmış olduğunu ve İ.Ö. 3100 yıllarına kadar sürdüğünü de söylemektedir. I. Hanedan döneminin başladığı bu dönemde, Kral Menes Mısır'ı yüksek bir uygarlık düzeyine çıkarmış, yazı sanatı ve mimaride önemli gelişmeler sağlamıştır.

Tarih Çağlar'ını başlatan devirlerden beri Nil bölgesinde yaşamış olan Mısırlılar'ın sanatlarının kökü yazısından da öncesine dayanmaktadır. Yazının geçmişi incelendiğinde resimsel yapı ve benzetme yöntemiyle sembolik biçimlerin etkin olduğu görülmektedir. Köklü bir geçmişe sahip olan Mısır sanatı da sembolik yapıya sahip olan kendine ait bir yazı geliştirmiştir. "Gösterge yazılar ve resimyazılar (piktogramlar) gibi farklı süreçlerden geçen yazı, Mısır Uygarlığında içinde sembollerin yoğun kullanıldığı hiyeroglif adı verilen, işaretler yerine resimsel simgelerin bulunduğu bir şekilde karşımıza çıktı" (Becer, 2008).

Şekil 2.5: Eski Mısır Uygarlığına ait bir hiyeroglif

Kaynak:<http://antiqworld.blogcu.com/dil-ve-yazi-eski-misir/3639146>

Mısırlılar için "Sanat çoğunlukla insanlara mezarlarında eşlik etmek üzere yapılan bir etkinlikti. Heykeller ruhların barınağıydı, resim ve kabartma heykellerle birlikte ölümlerin hayatlarını saklamayı amaçlıyorlardı" (www.fikriyat.com, 2017). Mısırlılar tanrının sözleri olarak da adlandırdıkları hiyeroglif yazıyı onlara tanrının verdiği inaniyorlardı ve kutsal görüyorlardı. "Mısırlılar mezarlara yakın yerde bulunan insan ve hayvan hiyerogliflerinin zamanla canlanarak ölümlere kötülük edeceklerine inaniyorlardı" (Becer, 2008: 86). Hiyeroglifin ilahi güç ile bağlantılı bir iletişim türü olduğuna inandıklarından hiyeroglif yazıyı en çok mezarlar üzerinde kullanmışlardır.

"MÖ 3000'lerde Mısır uygarlığında bir fikri veya bir nesneyi anlatmak için seslerin resimsel işaretlerini ardışık olarak yazdıkları "kartuş" diye adlandırılan bir sistem kullanılmaktaydı. Çerçevelerin içine dizerek bir çeşit resim yazı şeklinde tasarlanan örnekteki (Şekil 2.6) resim-yazı "kleopatra" anlamındadır" (Uçar, 2004: 20). Uçar (2004), bahsi geçen kitabında Avusturyalı felsefeci ve toplum kuramcısı olan Otto Neurath'ın Mısır duvar resimlerinden etkilendiğini, resimlerin detaylardan ve boyuttan yoksun kaba çizimler olmasına rağmen bilgisel olduğu ve önemli bir anlatım gücüne sahip olduğunu tespit ettiğini söylemektedir.

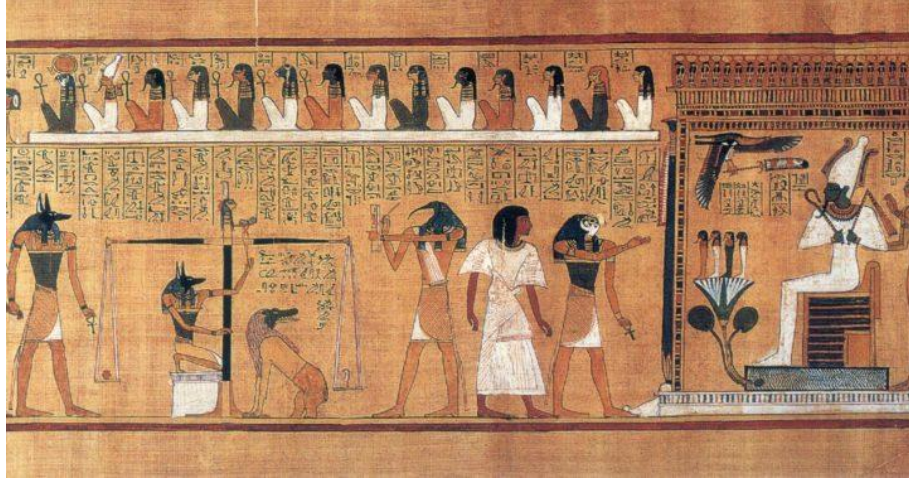

Şekil 2.6: Eski Mısır Uygarlığına ait Kleopatra anlamına gelen bir hiyeroglif

Kaynak:Uçar, Tefik Fikret (2004): Görsel İletişim Ve Grafik Tasarım. İnkılap Kitabevi, İstanbul

Hiyeroglif yazı ile birlikte yazının kullanım alanları da genişlemiştir. "Mısır piramitlerinin duvarlarına oyularak yazılan ve konuları genellikle ölüm sonrası yaşantıyla ilgili olan uzun metinler Yeni krallık devrinde (İ.Ö. 1580) papirüsler üzerine kaydedilmeye başlamıştır" (Becer, 2008: 87). Hiyeroglif yazı kullanıldıkça kullanılan araçlarda da değişim görülmüştür. Önceleri yazı aracı olarak taş ve ağaç kullanılırken artık papirüs ve fırça kullanılmaya başlanılmıştı. "Böylece yazıyla iletişim aracında uzay içinde 'taşınabilirlik' kolaylığı sağlandı. Papirüs kütüphaneleri kuruldu. Yazı sanatının bu gelişimiyle katiplik mesleği gelişti. Hiyeroglif önce gerçek objeleri anlattı, ardından fikirler ve heceleri anlatmak için kullanıldı" (www.beycan.net, 2016). Böylelikle insanların etrafındakileri resmetme yönteminden yola çıkarak gelişen yazı artık fikirleri, düşünceleri aktarmaya da başlayarak gelişim göstermiştir.

İletişim açısından büyük bir gelişme sağlayan papirüs kağıdı bir kaç aşama ile elde edilmiştir. "Bir bataklık bitkisi olan papirüsün gövdesinden elde edilen tabakalar ıslatılarak dövülüyor ve yan yana eklenerek kurutuluyordu. Kuruyan papirüs yüzeyi daha sonra parlatılarak rulo haline getiriliyordu. Papirüs üzerine yazı yazmada kullanılan siyah ve kırmızı renkteki mürekkepler ise kömür ve demir cevherlerinden elde edilmekteydi" (Becer, 2008: 87). Bilgi ve çaba ile elde edilen Papirüs çok kıymet görmüş ve tarih boyunca da kullanılmıştır.

Şekil 2.7: Mısırda papirüs üzerine resimlenen "Ölünün Kitabı'ndan bir sahne

Kaynak:<http://www.noischimbamromania.ro/category/pamantul/>

Hiyeroglif yazının yapısı incelendiğinde piktogramlardan ve ideogramlardan oluştuğu görülmektedir. Mısırlılar bunların ses olarak karşılığını kendilerine özgü bir şekilde veriyorlardı. "Eski mısırlılar hem sesçil, hemde ideografik (kavram yazısal) karakterlere sahip bir yazı sistemi kullanıyordu. Bu karışımın en eski şekli, Ptolemanios zamanında kullanılan en yeni şeklinden çok da farklı değildi. Sesçil göstergelerde ve aynı anlamları taşıyan ideogramlarda karşımıza çıkan şekil ve benzerliklerden, yazının ilk zamanlarında, sesçil göstergelerle ideogramların özdeş oldukları sonucunu çıkarabiliriz" (Uçar, 2004: 71-72). Ayrıca Uçar, kitabında (2004: 25) Lee Barry'den şöyle bir alıntı yapmıştır: "Mısır hiyeroglifleri, resim yazılardan ideogramlara (büyük ölçüde soyut, fikir ifade eden işaretler; ancak bu işaretlerde ses değeri taşıyan izlerde görülebilir) ve oradan da fonogramlara (ses işaretlerine) doğru gelişti". Bu açıklamalardan yola çıkarak Mısır hiyerogliflerinin ilk alfabenin temelini oluşturduğu da söylenebilir.

2.4.4 Çin sanatı

4000 yıllık bir süreçte kendine özgü bir değere sahip olan Çin sanatı, dışarıdan önemli bir etki almaksızın kendini korumuştur. Çin sanatında resim ile yazı iki ana iletişim biçimi olarak tarihi boyunca kullanımını sürdürmüştür. "Çinlinin bütün çabası geleneği sürdürmeydi. Çin sanatının lirik ve empresyonist anlatımı, bir anlık görünümü dondurmadan yakalama çabası, sonsuzluğu içinde derinliği sis perdeleriyle vermeye çalışan atmosfer ve ışık ressamlığı, kuşaktan kuşağa

iletilen ve pek az değişikliğe uğrayarak tekrarlayan belli örneklere bağlı kalır" (İpşiroğlu ve İpşiroğlu, 2012: 32-36).

Çin'de yazı ve resim birbirine bağlı iki sanat olarak görölmektedir. Öyle ki, "Çincede yazı üstadıyla ressam, aynı sözcük altında ifade edilmiştir. Bu bakımdan Çin yazısına fırça resmi gibi önem verildiğini görüyoruz. Denilebilir ki, Çin kültürü resimde yazısal çizim ve boyamayı ilk keşfeden bir gelişme göstermiştir" (Turani, 2013).

Şekil 2.8: Çin sanatına ait bir resim

Kaynak: <https://mygoodthingstoday.com/gong-fu-tea/contact-us/>

Çin'in geleneklerine ve sanatına oldukça bağlı bir toplum olduğu görölmektedir. Çinliler kendilerini hem resimde hem de kaligrafide geliştirmişlerdir. Geleneklerine bağlılıklarıyla da sanatlarını günümüze kadar taşımışlardır.

Çin sanatında kullanılan teknik ve araçların resim ve yazıdaki farklı tesiri görölmektedir. "Kullanılan malzemelerin başlıcaları; Dört Hazine olarak nitelendirilen fırça, mürekkep çubuğu, mürekkep taşı ve kağıttır. Fırça yapımında keçi, geyik, at, kurt tilki ve tavşan gibi hayvanların kıllarından yararlanılmıştır. Resim ve kaligrafide kullanılan mürekkeplerin yapımında ise hayvansal ve bitkisel yağlar ile keresteden elde edilen karbon kullanılıyordu" (Becer, 2008: 87). Çin sanatı ile birlikte yazıda ve resimde kullanılan araçların gelişim gösterdiği ve çeşitliliğinin arttığı görölmektedir.

Çin sanatında, resim ve yazı ile kişiliğin dışavurumunun daha çok olduğunu söylemek mümkündür. Ressamın fırça kullanımı duygularının ve karakterini yansımalarını taşımaktadır. "Çin yazısı sulu mürekkep kullanarak fırçayla yazıldığından kişisel karakteri ve heyecanı da yansıtmaktadır. İşte aynı fırçayla yapılan resimde bu fırça tuşu ifadesi kendine özgü resimsel bir anlatım olmaktadır" (Turani, 2013). Bir nevi fırçayla yapılan resim veya yazılan yazı ressamın kimliği olma niteliğine sahiptir.

Özel bir anlatım gücüne sahip olan Çin sanatı kendine has bir üslup kullanmaktadır. "Çin ressamı kağıdı örselemeden, rahat fırça vuruşlarıyla çalışır. Suluboya resimlerinde fırça, nesne görüntüsü üzerinde dolaşır. Bu yüzden de anlatım fırça dilindedir" (Turani, 2013). Fırça kullanımı ile güçlü bir duygu aktarımı sağlanmaktadır. Fırçanın akışı ile kendini harmanlayan ressam, iç dünyasını özgün bir dille resmedebilmektedir. "Çin kaligrafisi bir taraftan aşırı bir disiplin, diğer taraftan oldukça rahat ve akıcı bir fırça üslubu gerektiriyordu. Kaligrafi sanatı dünyanın hiç bir yerinde, estetik bir dışa vurum aracı olarak, Çin'deki akıcı üsluba ulaşamamıştır" (Becer, 2008: 88). Görüldüğü gibi Çin sanatında fırçanın serbest bırakılmasıyla ortaya çıkan bir duygu anlatımı söz konusudur. Resimlerindeki ve yazılarındaki çizgilerinin naifliğinin duyguların dışavurumu olmaktadır.

"Çin'de Kanji (Çin harfi) kavramsal, sembolik anlamları da bünyesinde barındıran bir yapıda gelişti. Çinlilerin geliştirdiği Kanji yazım sistemi, Sümerlerin kullandığı sistem yazının gelişmesinde ve yaygınlık kazanmasında önemli bir rol oynadı" (Uçar, 2004: 72).

Şekil 2.9: Çin Alfabeti (kanji)

Kaynak: <http://bilgikirintilari.com/cin-yazisi-ile-turkce-akraba-mi/9674>

Araştırmalara göre ilk kağıt elde eden uygarlık Çin olmuştur. Yapılan araştırma ve çabalar ile çeşitli maddelerin karışımından elde edilen hamurları kurutarak ve çeşitli işlemlerden geçirerek kağıt elde ediyorlardı. "MÖ 105 yılında İmparator Ho-Ti zamanında Tsi'ai Lun adında birinin ağaç mantarı ve ipek parçalarının karışımıyla kağıt hamuru yaptığı, sonra bu bileşimi hasır üzerinde kurutarak bir çeşit kağıt oluşturduğu bilinmektedir" (Uçar, 2004: 97). Başka kaynaklara göre Tsi'ai Lun'un ağaç kabukları, bez parçaları ve diğer lifli malzemeleri kullanarak da kağıt hamuru elde ettiği söylenmektedir. Bu şekilde hazırlanan ve kurutulan hamurlardan kağıt tabakaları elde ediliyordu. "Elde edilen kağıt tabakaları daha sonra art arda yapıştırılarak rulo yapılıyor ve bir çita yada fildişi çubuk üzerine sarılıyordu" (Becer, 2008: 88). Çeşitli işlemler ile elde edilen kağıdın, bilgi saklama paylaşma ve taşıma açısından sağladığı kolaylık ile uzun yıllarca kullanımı sağlanmıştır. Yazıyla birlikte gelişmekte olan kağıdın iletişim açısından önemi de gitgide artmış ve günümüzde de vazgeçilmez bir iletişim aracı haline gelmiştir.

Matbaanın keşfi 1450 yılında Johannes Gutenberg tarafından gerçekleştiği kabul görse de aslında baskının keşfi çok daha öncesine dayanmaktadır. Çin'de kağıdın elde edilmesinden sonra bir çeşit baskı tekniği de geliştirilmiştir. Kumaş baskısı yapmak için ahşapların oyulması ile başlanılan baskı tekniği daha sonra Budist metinlerin üretimi için kullanılmaya başlandı. "Çin kaligrafisi ve yazı

stili ahşap blokların kullanılmasına uygundu. Çince de her bir karakter ayrı anlam taşıyordu ve karakterler arasındaki boşluk çok da kritik değildi. Bu sayede sayısı on binleri bulan Çin karakterleri sayısal bir zorluk taşısa da birimsel olarak bileşimi aralarındaki eşit boşluk sayesinde zor olmuyordu" (Uçar, 2004: 98). Bu teknik ile basımı yapılan ilk el yazması eser Buda'nın 'Diamond Sutra' (Şekil 2.10) adlı yapıtıdır. Çin klasik yapıtlarından olan Elmas Sutra, bilinen en eski kalıp baskı kitabıdır.

Şekil 2.10: Diamond Sutra (Elmas Sutra)

Kaynak: <http://ultadin.com/2016/10/11/diamond-sutra-first-printed-book-11-may-868-ce/>

2.5 Tasarım İlkeleri ve Grafik Tasarım

Görsel bir iletişim sanatı olan grafik tasarımın temel amacı bir mesajı iletmek veya bir ürünü tanıtmaktır. Aynı zamanda fikirlerin, bilgilerin görsel bir sanat haline getirilerek iletilmesidir de diyebiliriz. Grafik tasarım oldukça yaygın ve uygulamalı bir sanattır. İletilmek istenilen mesajın etkili, estetik ve açıklayıcı bir şekilde aktarılmasını sağlayan bir araçtır. "Grafik tasarımda asıl amacın bir mesajı alıcıya görsel bir ifade ile ulaştırmak ve en etkili şekilde algılamasını sağlamaktır" (Gündem, 1995: 119). Grafik tasarımın, sanatsal öğeleri kullanarak bir mesaj ileten iletişim biçimi olduğunu söylemek mümkündür.

Fikirleri, grafik tasarım ile görselleştirmek için esas olarak iletişim kurmak amaçlanmalıdır. Hedef kitle ile ortak bir dil sağlanarak iletişim başarılı bir şekilde gerçekleştirilebilir. İletilmek istenilen mesajın alıcıya algılayabileceği bir şekilde görselleştirilerek sunulması ile doğru bir iletişim sağlanabilir.

"Grafik tasarım fikirleri, kavramları, metin ve görselleri alarak onları baskı, elektronik veya diğer süreçlerden geçirip görsel anlamda çarpıcı bir biçimde sunar. İletişim sürecinin kolaylaşması adına, içeriğe düzen ve yapı sağlarken mesajın hedef kitle tarafından alınması ve anlaşılmasına yardımcı olur" (Ambrose ve Harris, 2012: 10). Grafik tasarım, iletişimi kolaylaştıran ve hedef kitle ile etkili bir iletişim kurulmasını sağlayan önemli bir araçtır.

"Kağıt veya benzeri materyaller üzerine çeşitli baskı tekniklerini kullanılarak aktarılan basılı malzemeler, afişler, kitaplar, dergiler, broşürler, bilgi ve uyarı işaretlerinin tasarımı, grafik tasarımın alanı içindedir. Grafik tasarımın amacı da diğer dallarda olduğu gibi estetik kaliteyi en anlamlı şekilde kullanarak iletişim etkinliğini en üst düzeye çıkarmaktır" (Ketenci ve Bilgili, 2006: 278). Bu amaç doğrultusunda tasarımcı çeşitli unsurları bilinçli olarak ele almaktadır. "Bir tasarım, felsefi, estetik, duyumsal, duygusal veya siyasi bir doğaya sahip olabilir" (Ambrose ve Harris, 2012: 10). Grafik tasarım geniş teknik ve dallara sahip, bir çok alanı içine alan, sürekli edinilen yenilikler ile gelişmekte olan etkili bir iletişim dalıdır.

Grafik tasarım hayatımızın her alanında karşımıza çıkmaktadır. Kahve içmeye gidilen kafenin peçetesindeki logo, tişörtlerin üzerinde basılı olan motifler, günlük yaşantımızda sürekli gördüğümüz ve edindiğimiz kitap, dergi, afiş, broşür vb. gibi ürünlerin hepsi bir grafik tasarım ürünüdür. Kafamızı çevirdiğimiz her yerde mutlaka bir grafik ürünüyle karşılaşmaktayız. Böylelikle iletişim ihtiyacımızın büyük bir kısmını bu şekilde karşıladığımızı ve grafik tasarımın hayatımızda ne denli önemli bir yer edindiğini görmekteyiz.

Grafik tasarımda iletişim esas alınır ve iletilmek istenen mesaj direk söz yerine farklı yöntemler ile en etkili biçimde alıcı tarafından algılanması hedeflenmektedir. "Grafik tasarımın dili söze dayalı iletişim gücünün önüne geçmektedir. Aynı dili konuşamayan, yazamayan insanların grafik tasarımın ortak dilini kullanarak iletişim sağlayabilmeleri bunun en açık örneğidir" (Işingör vd., 1986: 152). Bu yönü ile grafik tasarımın evrensel bir dil olduğunu söylemek mümkündür. İnsanlar arasında ne kadar farklılık olsa da grafik tasarımda ortak bir dil oluşturularak iletişim sağlanması mümkündür.

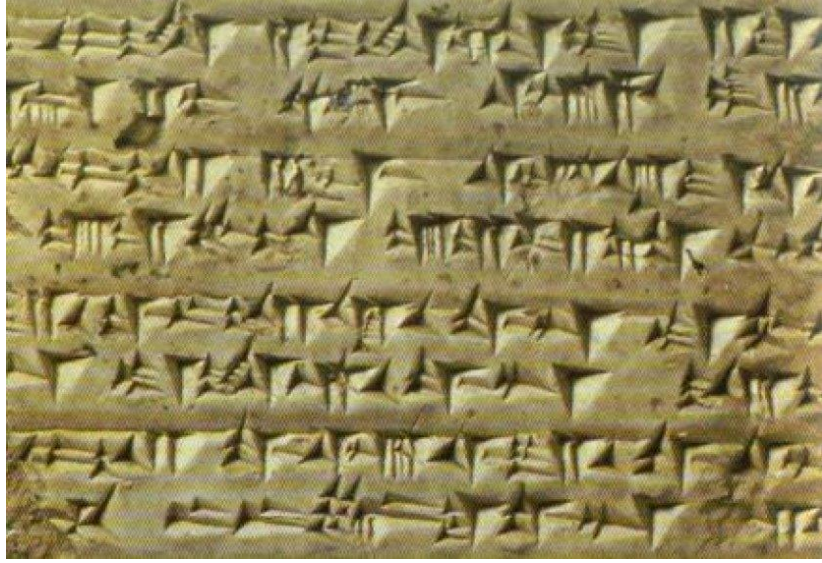
3. TASARIMDA TİPOGRAFİK YAKLAŞIMLAR

3.1 Tipografinin Doğuşu

3.1.1 Yazının gelişimi

M.Ö. 15000'li yıllarda mağara duvarlarına yapılan resimler iletişimin en eski örnekleri olarak kabul edilmektedir. Zaman içerisinde daha fazla mesaj iletme ihtiyacı doğrultusunda duvar resimlerinden yazıya geçiş sağlanmış ve iletişim farklı bir boyuta taşınmıştır. Resimsel yazılar ve piktogramlar kullanılarak oluşturulan yazı ile daha kalıcı, aktarılabilir ve okunabilir bir iletişim türü oluşturulmuştur. Böylelikle gündelik ihtiyaçları karşılamak amacı ile ortaya çıkan piktogramlar zaman içerisinde duygu ve düşünce gibi daha fazla anlam barındıran bir ifade biçimi haline getirilmiştir. Çeşitli piktogramların birleşimiyle oluşturulan yazı ile daha geniş bir ifade biçimi oluşmuştur.

Yazının temel ihtiyaçların karşılanması amacıyla ortaya çıktığı, yapılan çeşitli araştırmalar ile öne sürülmüştür. Yazıyı ilk olarak Sümerlerin keşfettiği ve insanlık adına önemli bir gelişme olduğu bilinmektedir. "Sümerler, bütün yiyecek maddelerini ziggurat adını verdikleri tapınaklarda depo ediyorlardı. Yapılan kazılarda ortaya çıkan buluntular, tapınaklardaki yiyecek stoklarını kaydetme ihtiyacından yazının bulunduğunu göstermektedir" (Becer, 2008: 85). İnsanoğlunun temelinde çevresi ile iletişim kurma ihtiyacı vardır. Gündelik hayatın sürdürülmesi için de iletişime ihtiyaç duyulmaktadır. Yazı, bu ihtiyaçların karşılanması doğrultusunda Sümerler tarafından ortaya çıkmış ve iletişim adına önemli bir araç olmuştur. "Sümerler ilkyazı sistemini geliştiren toplumdur. IV. Uruk döneminde bulunduğu sanılan 'çivi yazısı' insanlık tarihinin dönüm noktalarından biri olarak kabul edilmektedir" (Becer, 2008: 85).

Şekil 3.1: Çivi Yazısı

Kaynak: <http://www.tarihiolaylar.com/tarihi-olaylar/civi-yazisi-162>

Yazının gelişmesinde en önemli adım olan Çivi yazısı, değişik anlamlar içeren ideogramların mevcut olduğu bir yazı türüdür. "Eski Sümer yazısında sayıları ve adları belirtmek için geometrik şekiller, nesnelere belirtmek için de bu nesnelere kalıplaşmış resimleri kullanılır" (Uygungöz, 1996: 9). Somut kavramları anlatan bir resim yazı olan çivi yazısı, zamanla basitleşerek ve soyut kavramları da içine alarak gelişim gösterdiği gözlemlenmiştir.

Önemli bir iletişim kaynağı haline gelen çivi yazısı, kullanıldıkça gelişmekte ve yaygınlaşmaktadır. "Çiviyazısı göstergeleri bütün Mezopotamya'ya yayılırken, uzak Çin'den yakın Mısır'a kadar birçok yerde farklı yazı sistemleri doğmakta ve gelişmektedir" (Jean, 2002: 25). Bu durumdan, iletişim ihtiyacının yazı ile karşılanması yazı sistemlerinin gelişmesine sebep olduğu görülmektedir.

Yazı sisteminde bir diğer önemli gelişmede Eski Mısır'da gösterişli büyük taş anıtları süsleyen hiyerogliflerdir. "Kelimenin aslı Yunanca olup, Mısır dilindeki "tanrının sözleri" deyiminin çevirisidir. Hiyeroglifler muhtemelen sülaleler öncesi dönemin sonlarında ortaya çıkmıştır" (Ketenci, Bilgili, 2006: 33). Hiyeroglif yazının onlara tanrının bir armağanı olduğuna inanıyorlardı ve kutsal görüyorlardı. "Bilinen ilk hiyeroglif İ.Ö. 3100 yıllarına aittir. Hiyeroglif yazılar Mısır dışında başka hiçbir uygarlıkla bağlantısı olmayan bir sisteme sahiptir. Mısır sanatı ile hiyeroglif yazı arasında Tanrısal gücün, kudretin görsel yorumu açısından benzerlikler bulunmaktadır" (Becer, 1999: 86). Mısır sanatı

incelendiğinde, yapılan eserlerin işlevinin ve amacının dini törenlerde ilahi bir varlık olarak kullanılması olduğu görülmektedir. Hiyeroglif yazılar benzer amaçlar doğrultusunda kullanılmakta ve ilahi olarak kabul edilmektedir.

Hiyeroglifler başlarda büyük taş anıtlara yazılıyordu ve sonraları küçük taşlar üzerine de yazılmaya başlanmıştır. "Mısırlılar mezarlara yakın yerlerde bulunan insan ve hayvan hiyerogliflerinin zamanla canlanarak ölümlere kötülük edeceklerine inanıyorlardı. Hiyerogliflerin ilk uygulandığı yüzeyler, taşlardır. Yazıyı oluşturan hatlar taş üzerine alçak ya da yüksek kabartma olarak oyuluyordu. Bu tür yazılar çoğunlukla tapınak ve mezar duvarlarında kullanılmıştır" (Becer, 1999: 86-87). Mısırlılar hiyeroglifleri kutsal olarak gördüğü ve tanrı ile insan arasında bir iletişim olduğuna inandıkları için tapınaklar ve mezarlar üzerinde kullanmışlardır.

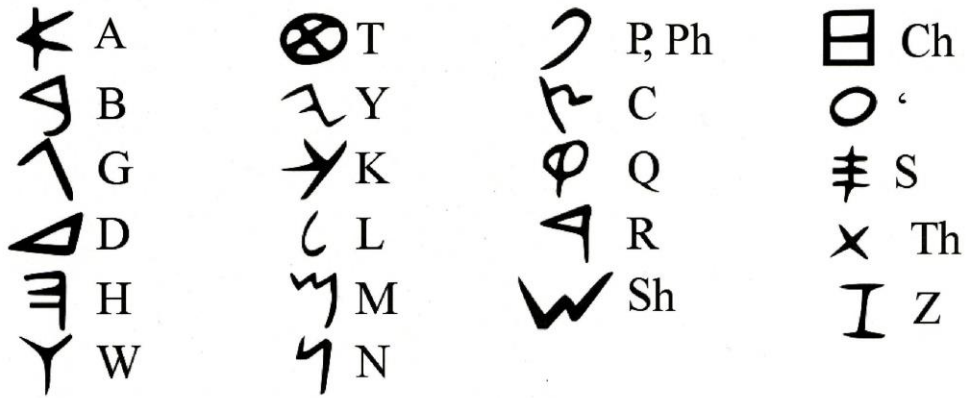
Şekil 3.2: Hiyeroglif Yazı

Kaynak:<http://www.fizikmuh.com/hiyeroglif-yazisinin-ozellikleri/>

Her işareti belli bir sesi veya nesneyi temsil eden hiyeroglifler, resim özelliği taşıyan ve yazı işlevi gören işaretlerdir. Sümer yazısından ayrılan yönü ise, ses ve fikirleri de içeren sembollerden oluşmasıdır. Hiyeroglif yazılar genellikle sağdan sola okunmaktadır. Okuma yönü insan ve kuş eğilimi ile belirlenmekte

olup yukarıdan aşağıya veya sıra ile sağdan sola hemen sonraki satırında da soldan sağa şeklinde de okunabilmektedir.

Alfabenin bulunması yazılı iletişim açısından büyük bir gelişme olarak görülmektedir. Bazı kaynaklarda alfabenin kökeninin eski Girit piktogramlarına dayandığı söylenmektedir. "Soyut şekillere sahip ilk alfabe 22 harften oluşmuş ve İ.Ö. 1500 yılında kullanılmıştır. Seslerin şekil kalıbına dökülmüş hallerine 'harf'; bir dilde kullanılan harf ve işaretlerin tümünün meydana getirdiği sıralı topluluğa da 'alfabe' denilmiştir" (Ergin, 1970). Ancak çoğu kaynakta da ilk alfabenin Fenikeliler tarafından bulunduğu belirtilmektedir. Alfabenin hangi ulus tarafından bulunduğu kesinlik kazanmamış olsa da Fenikelilerin alfabenin oluşumunda ve yaygınlaşmasında büyük etkisi bulunmaktadır. "Denizci bir kavim olan Fenikeliler, alfabenin oluşumunda ve yayılmasında önemli bir yere sahiptir. Tarih devresi içinde birbirini takiben resimden yazı, cümle anlatan yazı, kelime ses yazı, hece sayısı devrinden sonra harf yazı, yani alfabetik yazı devrimine sıra gelmiştir" (Banguoğlu, 1941). Bu gelişmelerle, yazı dilin aracı haline gelmiş ve yaşamın vazgeçilmez bir parçası olmuştur. Aynı zamanda Fenike alfabesi, bugün yaygın olarak kullanılmakta olan Latin alfabesi, Arap alfabesi ve Kiril alfabesi gibi bir çok alfabenin ilham kaynağı olmuştur.

Şekil 3.3: Fenike Alfabeti

Kaynak:<http://www.sanatinoykusu.com/fenikeliler-mo3000/>

Fenikelilere ismini veren Yunanlılardır ve Herodot Yunanlılara yazıyı kazandıran uygarlığın Fenikeliler olduğunu söylemiştir. "Yunan kaynaklarına göre Herodot ve Fenikeli Kadmos M.Ö. V. yüzyılda 16 harfli alfabeyi

Yunanistan'a getirerek H (ita), Ψ (pesi), Φ (fi), X (hi), Y (ipsilon), Z (zita), Ω (omega), Θ (sita) harflerini ekleyerek 24 harfli yeni bir alfabe oluşturmuşlardır" (Asım, 1911). Fenike alfabesi, Mısır hiyerogliflerinin form ve fonetik yönleri ile benzerlik içerisindedir. Nesnelere yerine sesleri ifade eden sembollerden oluşmaktadır. "Fenike dili yatay olarak sağdan sola doğru bazen kelime bölüntüsünü ifade etmek için nokta kullanılsa da kelime aralarında boşluk bırakmaksızın yazılırdı" (Ambrose ve Harris, 2012: 13). Ancak Fenike alfabesinin Yunanlılar tarafından kullanılmaya başlandığında alfabede bazı değişimlere uğramıştır. "Harfler aynı satır çizgisi üzerine yatay olarak yerleştirildi ve yazı yönü bugün kullandığımız gibi, soldan sağa doğru çevrildi" (Becer, 1999: 90). Yunanlılar 22 harfe sahip Fenike sisteminin karakterlerini geliştirerek, harfler ekleyerek ve yazı yönü değiştirerek Yunan alfabesini oluşturmuştur ve İ.Ö. 403'te Atina'da resmi alfabe olarak kabul edilmiştir.

Α	Alpha (al-fah)	Γ	Gamma (gam-ah)	Ν	Nu (new)	Τ	Tau (taw)
Β	Beta (bay-tah)	Η	Eta (ay-tah)	Ο	Omicron (om-e-cron)	Υ	Upsilon (up-si-lon)
Χ	Chi (kie)	Ι	Iota (eye-o-tah)	Π	Pi (pie)	Ω	Omega (oh-may-gah)
Δ	Delta (del-ta)	Κ	Kappa (cap-pah)	Θ	Theta (thay-tah)	Ξ	Xi (zie)
Ε	Epsilon (ep-si-lon)	Λ	Lambda (lamb-dah)	Ρ	Rho (roe)	Ψ	Psi (sigh)
Φ	Phi (fie)	Μ	Mu (mew)	Σ	Sigma (sig-ma)	Ζ	Zeta (zay-tah)

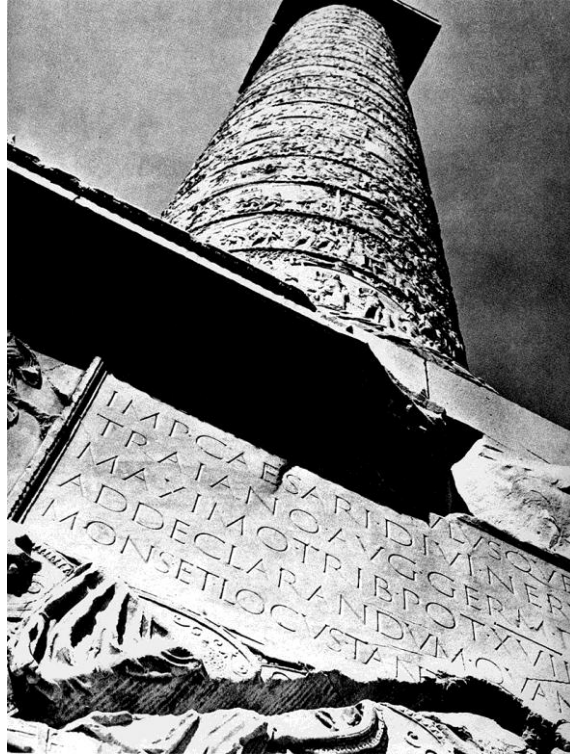
Şekil 3.4: Yunan Alfabeti

Kaynak: <https://www.neoldu.com/dunya-ulkelerinin-kullandigi-alfabeler-8487h.htm>

Yunan alfabesinin kullanımı yaygınlaşmaya ve gelişmeye devam etti. Zaman içerisinde Yunan alfabesi Hristiyan dininde olan bölgelerde etkisini göstermiştir. "Klasik Yunan alfabesinin kabulünden önce Yunan kolonisindeki kişiler İtalya'ya bir yazılı metin götürmüşler ve bunun sonucunda İtalyanlar Yunan alfabesini Etrüsk alfabesi olarak geliştirmişlerdir" (Baines ve Haslam, 2002: 39). Her ne kadar Etrüsk alfabesinden günümüze yeteri miktarda yazılı eser kalmadığı için detaylı bir bilgiye sahip olunamasa da, Etrüsklerin Yunanlılardan aldığı alfabeği farklılaştırarak oluşturdukları bilinmektedir.

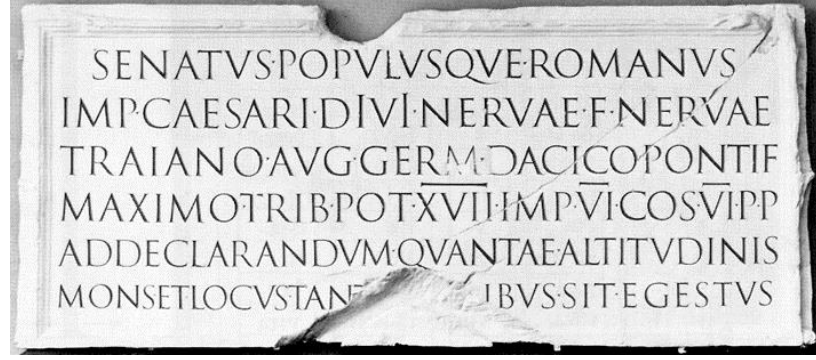
Romalılar tarafından tüm Avrupa'ya yayılan Etrüsk alfabesi, Avrupa'nın başka hiç bir diliyle benzerlik göstermemektedir. "Klasik Yunan alfabesinden oldukça

farklı olan bu alfabede harf sayısı 26 ya çıkmıştır. Romalılar Etrüsk alfabesini geliştirerek orijinalindeki 26 harften 21 ini aldılar ve muhafaza ettiler. Bu harflerin 13'ü olduğu gibi kaldı. (a,b,c,h,i,k,m,n,o,t,x,y,z) sekiz harf ise değiştirildi (c,d,g,l,p,r,s,v), iki yeni harf (f ve q) yeni oluşturulan alfabe eklendi" (Baines ve Haslam, 2002: 41). Böylelikle Romalılar 23 harften oluşan bir alfabe oluşturmuşlardır ve okuma yazmada bu alfabe kullanmaya başlamışlardır. Günümüzde kullanılan Latin alfabesi de bu alfabedir. "Zaman içinde Roma alfabesinin sembolleri pek çok yenilemeden geçti. Bu gelişmeler içinde kare kapital (CapitalQuadrata) en önemli yere sahiptir. Bu alfabenin birçok türü yazıtlarda varlığını sürdürdü. Bunlardan en önemlisi Roma'daki İmparator Trajan Sütunudur" (Baines ve Haslam, 2002: 41).

Şekil 3.5: Trajan Sütunu

Kaynak:<http://codex99.com/typography/21.html>

Şekil 3.6: Trajan Sütunu üzerindeki Kare Kapital yazılar

Kaynak: <http://www.lancaster.ac.uk/users/yorkdoom/palweb/week02/palwk2x.htm>

Yazının kökenlerine indikçe; yazının, insanoğlunun iletişim ihtiyacı açısından ne kadar önemli bir yer edindiğini görmekteyiz. İletişim kurma ihtiyacı doğrultusunda yazı sürekli gelişmelere uğramış ve yeniliklere keşiflere sebep olmuştur. Fenikelilerin keşfettiği alfabeden türeyerek tarihten günümüze kadar ulaşmış bir çok alfabe mevcuttur. Bugün hayatımızın olmazsa olmaz parçası haline gelmiş olan alfabe, yazılı iletişim açısından büyük bir gelişme olmuştur.

3.1.2 Matbaanın bulunması

Yazıdan tipografiye geçişin, 15. yüzyılda Johannes Gutenberg tarafından keşfedilen metal baskı ile olduğu bugün bilinen en yaygın bilgilerden biridir. Ancak Gutenberg'in keşfinden öncede farklı yöntemler ile baskı gerçekleştirilmiştir ve matbaa ilk kez Uzakdoğu'da kullanılmıştır. "Bilinen ilk baskı VIII. Yüz yılda Japonya'da yapılmıştır. İmparatoriçe Shotoko Budizm'in kutsal metinlerini Sanskrit dilinde Çin alfabesiyle bastırmıştır" (www.nuveforum.net, 2008).

Kağıt üretimi 12. yüzyılda Avrupa'da başlamıştır ve 15. yüzyılda yaygınlaşarak daha kolay teknikler ile baskı yöntemleri geliştirilmeye başlanmıştır. Ahşap malzemeler kullanılarak yapılan baskılar, 1430'lu yıllara gelindiğinde metal harfler (hurufat) kullanılarak yapılmaya çalışılmıştır. "Harf ya da görüntünün farklı yöntem ve tekniklerle çoğaltılmasıyla birlikte genel tarihsel kabullere göre, teknolojik anlamda matbaa baskı makinesi 1438-1440 yılları arasında Gutenberg tarafından geliştirilmiştir" (Arıkan, 2009: 72). Metal harfin dayanıklı ve kolay kullanıma sahip olmasıyla kitapları çoğaltmak çok daha hızlı ve ucuz

hale gelmiştir. Gutenberg'in keşfi ile resmen yeni bir döneme girilmiş ve matbaacılık hızla gelişen bir sektör haline gelmiştir.

Şekil 3.7: Hurufat, taşınabilir metal harfler

Kaynak: https://www.turkcebilgi.com/johannes_gutenberg

Gutenberg'in bir sonraki yaptığı büyük gelişme ise, metal baskı yöntemi ile bastığı 42 satırlık incilde kullanmış olduğu Textura karakterleri Eski Gotik yazı türünün ilk basılı örneği olmuştur. "M.S. 1452 Gutenberg, yaşadığı dönem içinde yaygın olarak kullanılan 'Textura' yazısındaki her harf karakterini eşit yüksekliklerdeki kalıplara döktü ve bunun için %80 kurşun, %15 antimon ve %5 kalaydan oluşan sabit bir alaşım geliştirdi. Dökülen her harf, sınıflandırılarak bölümlere ayrılmış kasalara yerleştiriliyordu" (Becer, 2008: 93). Textura yazı karakterleri birbirinden zor ayırt edilen harflere sahiptir. Mesela 'm' harfi 3 tane 'l' harfinin birleşiminden, 'n' harfi iki tane 'l' harfinin birleşiminden oluşmaktadır. Birbirinden türeyerek oluşturulan harflerde hiç eğrilik bulunmamaktadır ve hepsi dikey, köşeli karakterlerdir. Ayrıca satırların birbirine yakın olması koyu ve yoğun çizgiler oluşturmaktadır. Avrupa ilk defa bu tür bir yazı karakteri kullanılmıştır.

oblationem seruitutis nostre: s; a
cũcte familie tue. Quæsumus do
mine ut placatus accipias: dieſq;
nr̄os i tua pace disponas, atq; ab
eterna damnaciõẽ nos eripi: et in
electoꝝ tuoꝝ iubeas grege mune
rari. Per xp̄m dñm nr̄m Amen.

Şekil 3.8: Gutenberg'in Textura yazısı

Kaynak: <http://retinart.net/typography/blackletter/>

Gutenberg, çok sayıda baskı yapabilen hareketli ve farklı biçimlerde ayarlanabilen kalıp sistemini ilk kez bu İncilin basımında uyguladı. "Gutenberg'in 42 satırlık İncili batı dünyasında basılmış en eski kitaptır. 1286 sayfadan oluşur ve iki ciltte yayımlanmıştır. 180 veya 200 kopya basıldığı düşünülen bu kitaptan günümüze 21 kopya kalmıştır" (Jury, 2002: 13). Günümüze kadar ulaşmış olan bu kitaplar, dünyanın en pahalı koleksiyonları listesinde bulunmaktadır.

Şekil 3.9: Johannes Gutenberg'in tasarladığı "42 Satırlık İncil"

Kaynak: <http://defterisk.blogspot.com.tr/2013/12/cok-rastgele-bir-ronesans-kronolojisi.html>

Gutenberg'in geliştirdiği baskı tekniği ile yazı çoğaltılabilir bir niteliğe taşınmış ve Avrupa'da yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır. "Gutenberg, yağ bazlı m¼rekkepleri, d¼kme metal harfleri kullanarak, kitapları yayınlanır hale getiren Avrupa'daki ilk kişidir. Bu yeni teknoloji seri ¼retime olanak vermiş ve eskiden baskın olan el yazımının yerini matbaa almıştır" (Eskilson, 2007: 14). Bu sayede kitaplar daha fazla ve daha uygun fiyata basılır hale gelmiştir. Artık bir kitle iletişim aracı olan kitaplar, toplum arasında daha yaygın ve etkin bir biçimde kullanılmaya başlanmıştır.

Matbaanın gelişimi yazı ile iletişimin g¼c¼n¼ daha çok arttırmıştır. Çoğaltımda sağlanan kolaylıkla beraber daha fazla insana ulaşmanın da kolaylaştığı ve yazının bir iletişim aracı olarak ¼neminin arttığı g¼r¼lmektedir.

Gutenberg'in sağladığı gelişmeler ile birlikte yazı daha çok ¼nem kazanmış ve gelişmeye devam etmiştir. Ayrıca o d¼nemde ki teknolojik gelişmeler ve refomlar da yazı t¼rlerinin oluşmasında etkili olmuştur. "Yazı tasarımımda uzun bir s¼re egemen olan geleneksel ¼slup John Baskerville tarafından yıkılmıştır. Baskerville'in yine kendi adı ile anılan karakterleri 'Transitional' (Geçiş D¼nemi) sınıflandırması içinde yer alırlar. Harfler, Barok stilin etkisinde daha basık ve yayvan formlara sokulmuş, ince ve kalın hatlar arasındaki kontrastlararttılmıştır" (Becer, 2008: 94-95). Baskerville yazı karakteri y¼ksek çizgi kontrastına sahiptir ve dairesel kıvrımlı çizgileri vardır.

Baskerville'nin ¼ne ¼ıkan y¼nlerinden biri de baskı tekniklerini değiştirmesi ve geliştirmesidir. Modern ve sıra dışı tasarımlarıyla zamanında b¼y¼k ses getirmiş olan Baskerville'in o d¼nemde pop¼ler olmayan yazıları dahi g¼n¼m¼zde devamlılığını sağlamış yazı karakterleri arasındadır.

Şekil 3.10: Virgil's Bucolica, Georgica et Aeneis'dan örnek Baskerville sayfası

Kaynak:http://www.pointlessart.com/education/loyalist/typeTalk/baskerville/type_page_2.html

Baskerville'den sonra Bodoni tipografi alanına yeni bir boyut kazandırmıştır ve Bodoni ile 19. yüzyılın ticari patlaması başlamıştır. Gelişen teknoloji ile birlikte de yazı tasarımında yeni teknikler geliştirilmiştir. "İtalya'da Giambattista Bodoni, Yunan ve Roma antik sanatından esinlenen, ama aynı zamanda 15. ve 16. yüzyılların yaygın üslubunu da reddeden yeni bir tipografi dili geliştirdi. Bodoni 1791'de tasarladığı karakterlerde, organik biçimlere sahip Roman harflerini daha geometrik bir yapıya kavuşturmuş, harflerin ince hatları ile seriflerini (tırnak) aynı kalınlıkta tutmuştur. Bu biçim anlayışı makinelerin yarattığı endüstri çağının belirgin bir yansımasıydı" (Becer, 2008: 95). Bodoni'nin geliştirdiği yazı karakteri, güçlü kontrastları olan modern ve zarif bir yapıya sahiptir. Ayrıca gelişen teknoloji ile birlikte ortaya çıkan yeni yazı karakterlerinin değişen tarzı içinde ilginç ve dikkat çekici olmuştur.

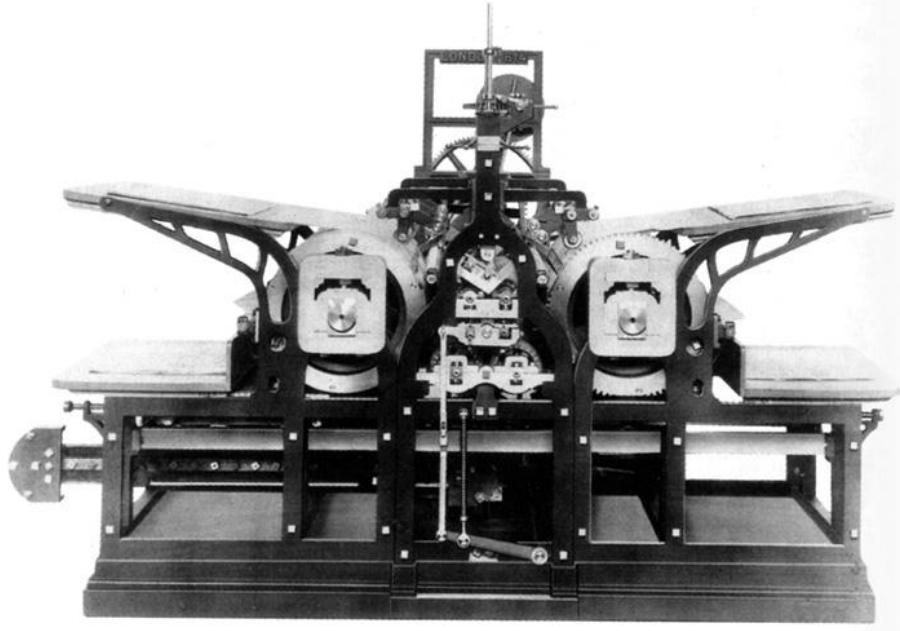
ABCDEFGHIJKLMN
OPQRSTUVWXYZÀ
ÅÉÎÏÏØabcdefghijklm
nopqrstuvwxyzàåéîïø
&1234567890(\$£.,!?)

Şekil 3.11: Bodoni yazı karakteri

Kaynak: <https://www.ethos3.com/2008/09/font-spotlight-bodoni/>

3.1.3 Endüstri devrimi

Endüstri Devrimi, sosyal ve ekonomik açıdan büyük bir değişim yaparak enerji ve tarım toplumunun endüstri toplumuna dönüşümünde büyük bir etken olmuştur. Endüstri alanında yapılan gelişmeler ve üretimde sağlanan kolaylıklar kitlesel üretimi doğurmuştur. Endüstri Devrimi'yle birlikte hızlı üretim süreci başlamıştır. "1780'lerde James Watt'ın geliştirdiği buhar makineleri mekanik üretim sürecini başlattı. Bunun sonucunda topraklarda çalışan işgücü, fabrikalara yöneldi. Şehirler hızla büyümeye, politik güç aristokratlardan kapitalistlere geçmeye başladı. Teknolojinin kitlesel üretimde kullanılmaya başlamasıyla ürünlerdeki birim maliyet düştü. Bir tarafta yaşam standartları yükselirken diğer tarafta işçilerin sosyal sorunları artmaya başladı. Sağlıksız çalışma koşulları, düşük ücretler ve işsizlik gündemden inmeyen sorunlar haline geldi. Madde; doğal, manevi ve estetik değerlerin önüne geçti" (Becer, 1999: 96). Teknolojinin gelişmesi insanlık adına hem olumlu hem de olumsuz katkılarda bulunduğu görülmektedir. Teknoloji, bir yandan insan gücüne sağladığı kolaylıklarla daha çok kazanç sağlarken, bir yandan da daha çok üretim daha çok kazanç algısı oluşması sonucu işçilerin fazla çalıştırılması ve işçi haklarının korunmaması gibi sosyolojik sorunları da doğurmuştur.

Şekil 3.12: Buharlı ve Silindirli Baskı Makinesi (Friedrich Koenig), 1814

Kaynak: <http://gokalpofset.com/product.aspx?ProductId=75>

Buharlı baskı makinesinin bulunması ile baskı endüstrisi yeni bir boyut kazanmıştır. Baskının hızlanması ve yaygınlaşması, yazı karakterlerin çeşitliliğine duyulan ihtiyacı beraberinde getirmiştir. Önceden yazı tasarımları sadece kitaplar için kullanılırken Endüstri Devrimi'nden sonra reklam sektöründe de kullanılmaya başlanmıştır. "Bu gelişmelere reklâm endüstrisinin istekleri eklenince 'gösteri yazıları' olarak adlandırılan birçok yazı ortaya çıkmış ve yapılan ilan tasarımlarında bu gösterişli yazılar birbirleri ile yarışır olmuştur" (David Jury, 2002: 10). Artık tasarımcılar arasında bir rekabet söz konusuydu ve yazı asıl işlevinin dışına çıkartılarak dikkat çekmek amaçlanmıştır.

"Bu dönemde dikkat çekmeyi hedefleyerek tasarlanan bu tür yazılar beraberinde görsel kirlenmeyi ve gereksiz birçok ayrıntıyı da getiriyordu. Zaman içinde buna alternatif olarak harfler sadeleştirilmeye başlandı. 20'inci yüzyılın ilk yarısında tasarımcılar serifsiz fontları tekrar ele almaya başladılar. Bunun devamında serifsiz yazıların önemi gittikçe arttı. Her ne kadar serifsiz fontlar uzun metinlerde verimli olmasalar da kısa yazılar ve destekleyici metinlerde oldukça iyi sonuçlar alındı" (David Jury, 2002: 10).

Görüldüğü gibi Endüstri devriminin, sosyal ve ekonomik açıdan olduğu kadar tipografi ve grafik tasarım açısından da büyük bir değişim sağlamıştır.

Endüstri Devrimi'yle kitap üretiminin artması, okur-yazarlığın ve eğitimin yaygınlaşmasına neden olmuştur. Yaygınlaşan bilginin paylaşımı ve kitle iletişimi, grafik tasarım açısından da yeni bir boyut kazandırmıştır. "Reklam endüstrisinin yeni gelişmeye başladığı bu yıllarda, metin yazısı olmaktan çok, sunum karakteri olarak düşünülmüş, ağır, hemen göze çarpabilecek, vurucu yazı karakterleri tasarlanmaya başlanmış ve böylece yazı karakteri sınıflandırmasına yeni bir grup daha eklenmiştir. Kare serifliler (ya da ilk ortaya çıktıklarında Egyptian) olarak tanımlanan bu grup yazı karakterinin ilk örneği Vincent Figgins tarafından tasarlanmıştır" (Carter vd., 1985: 83). Yazı tasarımlarında gerçekleşen bu farklılaşma, makinelerin oluşturduğu endüstri döneminin belirgin bir yansıması olmuştur.

Şekil 3.13: Endüstri Devrimi ile değişen yazı tasarımlarından örnekler

Kaynak: Meggs, P. B. (1998). *A History of Graphic Design*, California: John Wiley & Sons Inc.

Endüstri devriminin oluşturduğu sosyal ve sanatsal değişim üretim sürecinde farklı yaklaşımlar oluşturmuş, tasarımda ise yeni standartlar meydana getirmiştir. Endüstrinin etkisiyle, görsel yollarla yapılan bilgi paylaşımında tasarımı ve üretimi açısından köklü değişimler gözlenmektedir. "Tasarım ve üretimin tek elden yürütülmesi süreci sona erdi, uzmanlaşma olgusundan söz edilmeye başlandı. Yayıncılık, reklam ve afiş tasarımı hızla gelişmeye başladı. Litografik baskı tekniğinin sunduğu geniş olanaklar tipografik baskı yöntemi ile çalışan basımevlerini olumsuz yönde etkiledi" (Becer, 1999: 96). Geliştirilen yeni teknikler ve sistemler, eski yöntemlerin önüne geçmiş, makineleşme ile başlayan yeni dönemde reklam sektörü hız kazanarak gelişim göstermiştir.

"William Morris'in öncülüğünü yaptığı Arts & Crafts akımı, erken dönem modernist sanatçıların antitezini oluşturmuştur. 19. yüzyılın sonlarında Morris'in kitap tasarımları geçkin üslup ve tipo baskıya dayalı tutucu üretim

yönteminin gündeme gelmesine karşın okuyucuyu estetik olarak eğitmiş ve sayfadaki görselliğin edebi yapının ayrılmaz parçası olduğunu vurgulamıştır" (Becer, 2010).

Şekil 3.14 : William Morris tarafından tasarlanan The Works of Geoffrey Chaucer (The Kelmscott Chaucer) kitabından örnek

Kaynak: <https://www.bl.uk/collection-items/the-kelmscott-chaucer>

3.1.4 20. yüzyılda tipografik dönüşümler

19. yüzyılda Endüstri Devrimi ile sanat alanında yaşanan değişimler sonraki dönemlerde de devamlılığını sürdürmüştür. "20. yüzyılda resim alanında Cezanne ile başlayan soyutlama eğilimi Kübist kompozisyonların ortaya çıkmasıyla zirveye ulaşmış, modern sanat düşüncesi birçok Avrupa ülkesine farklı adlar altında yayılmıştır" (Becer, 2010: 101). Modern sanat düşüncesi olarak yaygınlık kazanan, Fütürizm, Dada, De Stijl, Bauhaus, Süprematizm ve Konstrüktivizm akımlarının ve sanatçılarının gerçekleştirdiği tasarımlar sayesinde tipografi yeni bir şekil almıştır.

20. yüzyıl tipografisinde modern sanat yansımaları etkin olmuş ve daha canlı, değişik ve iletişim odaklı bir anlayış var olmuştur. "Önceleri geleneksel tipografinin sınırlamalarına bir başkaldırı olarak gelişen Yeni Tipografi,

süsleme ve dekorasyon yerine berraklık, okunaklık ve işlevsellik gibi kavramlar gelişmeye başlamıştır" (Becer, 2010: 13,16). Bu dönemde ortaya çıkan modern sanat akımları ve gelişen tasarım öğeleri günümüzdeki tipografi anlayışının oluşmasına ışık tutmuştur. "Tipografide modernizmin öncüleri, geleneksel tipografinin yüzyıllardır değişmeyen katı kurallarını yerle bir ederek yeni boyut kazandırmışlardır" (Becer, 2010: 16).Yeni bir boyut kazanan tipografi ile beraber dinamik bir döneme girilmiş ve bu durumdan yaşamın her alanı etkilenererek değişime uğramıştır.

Teknolojinin gelişimi ve değişimi doğrultusunda tipografinin kullanım imkanları da genişlemiştir. Tipografinin kullanımı kitapların dışına çıkarak birçok kanalda etkin olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bu durumda yazı karakterleri daha çok önem kazanmış ve tasarımcıların daha fazla yazı karakteri ile daha çok mesaj iletme eğilimleri artmıştır. Bu sayede tasarımcılar, kavramları görsel tipografik formlara yerleştirilmiş ve tipografi aracılığı ile dinamik, dikkat çekici görsel etkiler oluşturulmuştur.

20. yüzyıl da tipografiye yeni bir boyut kazandırıldığı görülmektedir. Tipografi, kalıplaşan yapısı yıkılarak yaratıcılık daha ön planda tutulmuş ve görsel etkiler farklılaşarak daha çarpıcı ve özgür bir sanat haline gelmiştir.

3.2 Tipografi Kavramı ve Uygulamaları

3.2.1 Tipografi kavramı

Tipografi kelimesinin ilk kullanıma bakıldığında Gutenberg tarafından metal harfleri tanımlamak amacıyla kullandığı görülmektedir. Günümüzde ise tipografi bu tanımın dışına çıkarak; duygu, düşünce ve mesaj aktarmak için kullanılan en önemli araçlardan biri olmuş ve hayatımızın her alanında karşılaştığımız bir sanat haline gelmiştir.

Tipografi kelimesinin kökenini incelendiğinde farklı anlamlardan türediği görülmektedir.

"Tipografi kelimesinin kökeni Yunanca 'typos' ve 'graphein' olmak üzere iki kelimenin birleşmesinden oluşur. 'Typos' form (şekil) anlamındadır ve bunun karşılığı Latince'de 'typus' Almanca'da 'typ', İngilizce'de 'type'dır. Yunanca 'vurmak'

(veya bir şeye vurarak şekil açmak) anlamındaki bir eylemi ifade eden 'typtein' kelimesinden köklendiği kabul edilir" (Bigelow: 1989: 1).

Her ne kadar diğer sanat ve kültür alanlarında olduğu gibi, tipografi sözcüğünün kökeni Yunan kültürüne dayandırılrsa da, farklı kültürlerde de tipografi sözcüğüne karşılık gelebilecek ipuçları bulunmaktadır. "Sözlüklerde 'tip, iz, damga, model, örnek cins olarak tanımlanırken, typos ile anlatılmak istenen, tipik bir şekli olan bir baskı yazısı elemanı (harf şekli)dır. Türkçe'de metal baskı harflerini isimlendirirken kullanılan 'hurufat' kelimesinin karşılığı İngilizcede 'type' Almanca'da da 'typ' dır. İkinci kelime 'graphein' ise yazmak, çizmek anlamındadır. Böylece iki kelimenin birleşmesiyle 'harf şekilleriyle yazmak' ya da 'matbaa harfleriyle yazmak' gibi bir açılım ortaya çıkar" (Bigelow, 1989: 14).

"Tipografi; harfleri ve basılı sayfadaki görünüşlerini tasvir eden terminolojik, çok renkli teknik bir dildir. Bütün teknik diller gibi tipografi dili de, insanların hiçbir sorun yaşamadan kolayca iletişim kurmasını sağlar (Ketenci ve Bilgili, 2006: 235). Başka bir tanıma göre "İnsanlıkla ortaya çıkan biçimlerin işaret olarak yansımalarına tipografi denilmektedir" (Jean, 2002: 176).

Matbaanın gelişmesi ile yazıdan tipografiye bir geçiş olmuştur. Mesaj, okuyucunun ilgisini çekecek bir biçimde yazı sanatına dönüştürülmektedir. Tipografinin mesajın yazı sanatına bürünmüş bir hali olduğunu söyleyebiliriz.

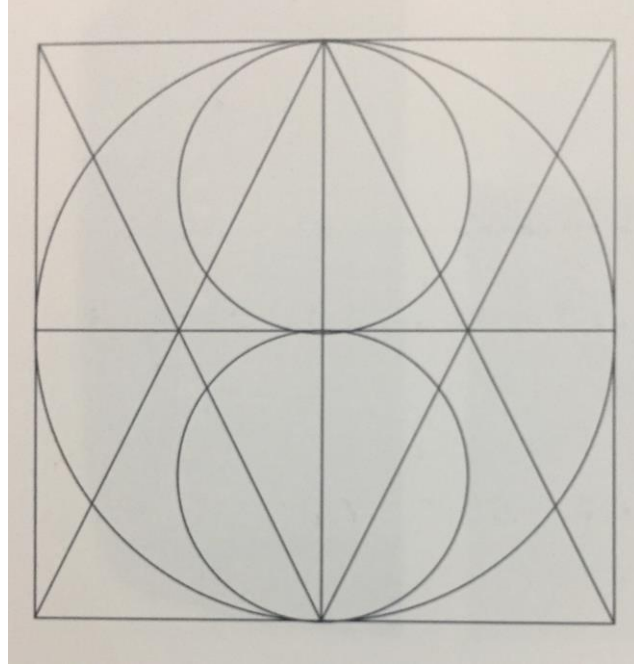
Emre Becer(2008: 176)'in dediği gibi, güzellik ve estetik tipografinin hammaddesi değil, yan üründür. Ana ürün, anlaşılır bir iletişimdir. Tipografide önemli olan sadece estetik kaygı değil mesajın en sade, net ve akıllı bir biçimde okuyucuya sunulmasıdır. "Tipografinin ilk işlevi okunabilmesidir. Ancak bunun için tipografinin artık sadece metin olarak kullanılması gerekmemektedir. Tipografi artık sadece okunabildiği şekliyle değil, görülebildiği şekliyle de tasarım ve sanat içerisinde yer bulabilmektedir" (Uçar, 2004). Tipografi aracılığıyla mesaj, tipografik formlara dönüştürülerek, net ve anlaşılabilir bir görsel etki ile okuyucuya iletilmektedir. "Tipografi; bir ressamın paletindeki boyalar gibi, grafik tasarımcının mesajı, duygu ve düşüncüyü aktarmadaki en önemli araçlarından biridir. Yazıyı kullanarak sözü biçimlendirmek konusunda ne kadar çok bilgisi, duyarlılığı ve pratiği varsa, tasarım üzerinde etkinliği de o kadar çok olacaktır" (Clair, 1999: v).

Bu tanımlardan yola çıkarak tipografinin; düşünce ve bilgilerin alıcıya yazı sanatı ile aktarımı olduğunu söylemek mümkündür. Bir tipografinin doğru iletilmesi için anlaşılır olması gerekmektedir. Bundan yola çıkarak tasarımcının, mesaj ile alıcının algısı arasında bir bağlantı sağlaması gerektiği sonucuna varabiliriz. Tasarımcının bu bağlantıyı doğru bir şekilde sağlayabilmesi için yazının temeli hakkında bir birikime sahip olması gerekmektedir. Yani mesajın alıcıya iyi bir tipografi ile iletilmesi için harflerin anatomik yapısının ve asıl tasarlanma amacının bilinmesi gerekmektedir.

3.2.2 3.2.2 Tipografide temel kavramlar

Günümüzde grafik tasarımın ayrılmaz bir parçası olan yazının, yüzyılları bulan zaman içerisinde kendini yenilediğini ve çeşidini arttırdığını görmekteyiz. Öyle ki, sayısı iki bine ulaşmış olan yazı karakterleri bugün yaygın bir şekilde kullanılmakta ve tasarımcılar açısından kolaylık sağlamasıyla büyük önem taşımaktadır.

"Günümüz tipografi karakterleri, el yazılarıyla başlayan uzun bir evrim sonucunda oluşmuşlardır. Harfin temel unsuru çizgisel vuruş ve darbelerdir. Fırça, kamyş ve keski gibi yazı araçları, harf biçimlerini doğrudan etkilemiştir. Sonraları Eski Yunanlı ve Romalılar, harfleri temel geometrik konstrüksiyonlar üzerinde biçimlendirmeye başladı" (Becer, 2008: 176). Oranların ilişkisi ve estetik kaygılar doğrultusunda binlerce kez tasarlanarak oluşturulan bu şekiller bugün başlı başına uzmanlık gerektiren bir alan olmaktadır.

Şekil 3.15: Eski Yunan ve Roma yazılarının biçimlendiği geometrik yapı

Kaynak:Becer, E. (2008). *İletişim ve Grafik Tasarım*, Ankara: Dost Kitabevi.

Times New Roman 24 pt. Bold

ABCÇDEFGĞHIİJKLMNOÖPRSŞTUÜVYZ
Abcçdefgğhiijklmnoöprsştuüvyz 1234567890

Arial 24 pt. Beyaz yazı

ABGÇDEFGĞHIİJKLMNOÖPRSŞTUÜVYZ
Abcçdefgğhiijklmnoöprsştuüvyz 1234567890

Futura XBkCn BT 24 pt. Siyah yazı

ABCÇDEFGĞHIİJKLMNOÖPRSŞTUÜVYZ
Abcçdefgğhiijklmncöprsştuüvyz 1234567890

Futura Black BT 24 pt. Dekoratif yazı

YAI(Ci;İIEF«ÖHIİJia^OOFI^TISIİVZ
alıcçdvffiJilnijldiimUMüiH'sşliih^VK 12343671198

Monotype Corsiya 24 pt. İtalik yazı

A®CÇ&ETÇÇmİJXL!MimÖcP^ŞWVWZ JI
6cçdefgğftuij^fmnoöprsştuüvyz 1234567890

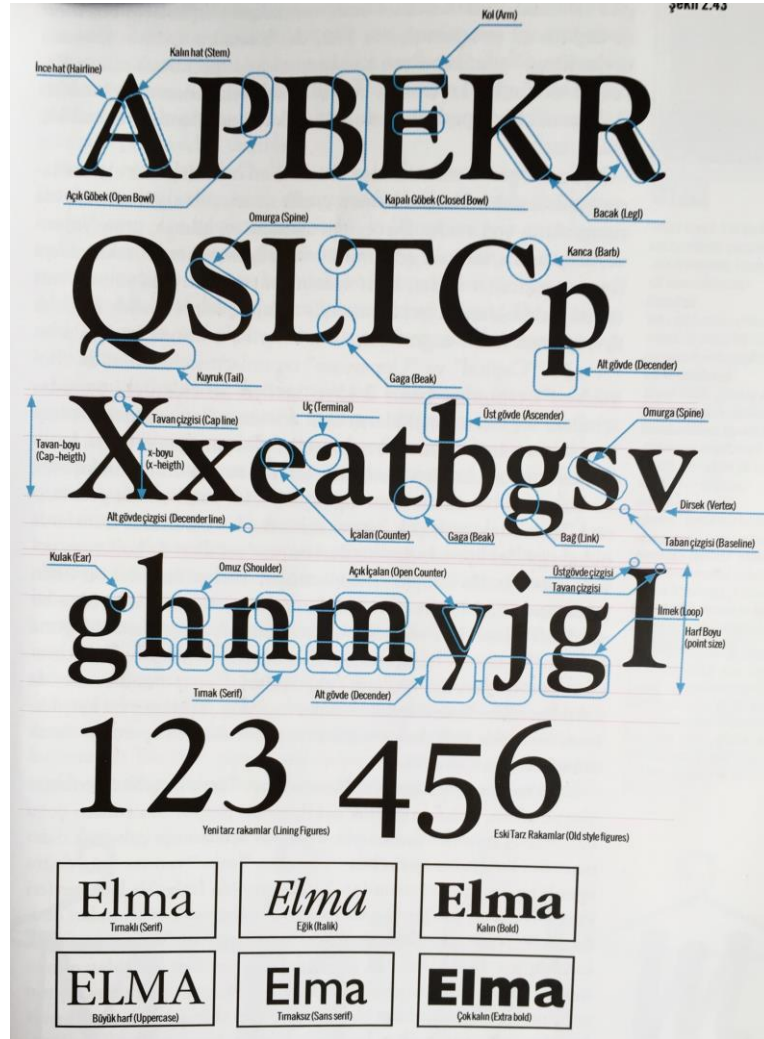
Swiss911 Xcn24 pt. Condensed yazı

ABCCDEFGĞHIİJMOÖPRSŞTÜİİ/YZ AbcçdefgfihiijUmnoöppsptuliVjfZ
1234567890

Şekil 3.16: Yazı Karakterleri Örnekleri

Kaynak: Ketenci, H. F. ve Bilgili, C. (2006). *Görsel İletişim & Grafik Tasarımı*. İstanbul: Beta Basım.

Günümüzde sayısı binlere ulaşmış olan yazı karakterleri kendi içinde gruplara ayrılmaktadır. Bu gruplar; Tırnaklı (serifli) karakterler, Tırnaksız (serifli) karakterler, El yazısı (italik) karakterler ve dekoratif karakterler olmak üzere 4 ana gruba ayrılmaktadır. “Bazı araştırmalara göre serifli karakterlerden oluşan yazılar kolay okunuyor. Çünkü; harflerin anatomik yapısındaki tırnaklar sayesinde, göz harfleri kolayca takip eder, takip ederken de birbirine karıştırmadan kolaylıkla bir harften diğerine kaymasını sağlar. Öte yandan serifsiz karakterlerin de çok küçük ya da büyük yazılarda okuma kolaylığı sağladığı ileri sürülür” (C. Bilgili - H. Ketenci, 2006: 243).Ancak okunabilirliğin yalnızca harf yapısına bağlı olduğu söylenemez. Sayfanın beyaz alanları, satır boşlukları, kağıdın yapısı ve taban rengi gibi bir çok açıdan okunabilirlik etkilenmektedir.

Şekil 3.17: Harf Anatomisi

Kaynak: Uçar, T. F. (2004). *Görsel İletişim ve Grafik Tasarım*, İstanbul:

İnkılap Kitabevi.

Alfabelerde genel olarak her harfin bir büyük karakteri bir de küçük karakteri bulunmaktadır. "Büyük harfler tipografik terminolojide "Kapital", "Majiskül" veya "Versal" olarak üç isimle anılır. Kapital, Latince baş veya önemli olan anlamında "caput" dan geliyordu; "Majiskül" yine Latince "maiusculus" daha büyük olan anlamındaki kökten gelir. Versal ise yine Latince de "versus" satır, mısra anlamındadır (ing. "Uppercase"). Büyük harfin diğer isimlerinin kökenine bakıldığında farklı anlamlar yüklenildiği görülse de genel olarak aynı işlev tanımında kullanılmaktadır. Büyük harfler, satır başlarında, cümle başlarında veya özel isimlerin ilk harfleri gibi yerlerde kullanılmaktadır.

Yazıda genel olarak küçük harf kullanılmaktadır. Cümlelerin başı büyük harfle başlarken küçük harfle devam eder ve noktalı virgülden sonra gelen cümle özel isimle başlamıyorsa cümle küçük harfle başlar. "Küçük harfler olarak adlandırılan formlar tipografik terminolojide "miniskül" olarak isimlendirilmektedir. Latince "minusculus" daha küçük olan anlamındaki kelime kökünden gelir. Majiskül harflerin temel yapısı Roma Kapital formlarıyla belirlenmiştir ve iki çizgi arasında sınırlanır alt sınır çizgisi "temel yazı çizgisi" olarak alınır. Miniskül harflerin temel gövde yükseldiğinin bulunduğu "orta çizgi" üst uzantıları eksik olan küçük harflerin üstlerinden geçtiği varsayılan çizgidir" (Erden, 1994).

Şekil 3.18: Serifsiz Harf Anatomilerinin Tanımı

Kaynak: http://tipografinsesi.blogspot.com.tr/2012/11/v-behaviorurldefaultvml_17.html

"Bütün tipografik karakterler, optik olarak hayali bir yatay çizgi (satır çizgisi) üzerine dizilirler. Küçük harflerin gövde yüksekliklerini belirleyen yatay çizgi

ile satır çizgisi arasındaki uzaklık "X yüksekliği" olarak adlandırılır. Bu, küçük harflerin standart yüksekliğidir ve en net ölçülebildiği harf, küçük "x" harfidir. Harfleri oluşturan ana hatların alt ve üst bitim yerlerinde bulunan tırnak biçimindeki küçük uzantılar ise "serif" olarak adlandırılır" (Becer, 2008: 177).

Şekil 3.19: Harflerin sıralandığı yatay çizgi.

Kaynak: http://tipografininnesi.blogspot.com.tr/2012/11/v-behaviorurldefaultvmlo_17.html

3.2.2.1 Geleneksel yazılar

"El yazılarının yuvarlak ve organik yapısına sahip olan bu karakterlerin serifleri dirsek biçiminde ve eğimlidir. Yuvarlak biçimlerdeki incelme eksenini diyagonaldir. İnce ve kalın hatlar arasında çok az bir kontrast söz konusudur. Başlıca örnekler: Bembo, Garamond, Caslon, Goudy, Palatino..." (Becer, 2008: 177).

ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZ
NOPQRSTUVWXYZ
abcdefghijklmnop
qrstuvwxyz
1234567890

Şekil 3.20: Caslon Yazı Karakteri

Kaynak: http://graphicdesign.spokanefalls.edu/tutorials/process/type_basics/type_families.htm

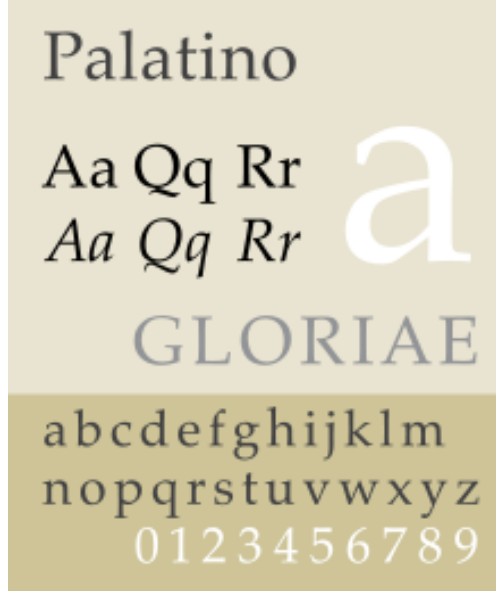
Şekil 3.21: Garamond Yazı Karakteri

Kaynak:Uçar, T. F. (2004). Görsel İletişim ve Grafik Tasarım, İstanbul: İnkılap Kitabevi.

Şekil 3.22: Goudy Yazı Karakteri

Kaynak:<http://www.aaronparsekian.com/?p=11>

Şekil 3.23: Palatino Yazı Karakteri

Kaynak: <http://centerforbookarts.org/tuesday-typefaces-palatino/>

3.2.2.2 Geçiş dönemi yazıları

"17.y.y'ın son on yılında kraliyet için yeni bir yazı türü oluşturulma çalışmaları Fransa'da Old Style yazı karakterleri ile ilgili ilk kapsamlı gözden geçirme yapılmasını sağladı. Bu çalışmaları yapan ve ilk önemli gelişmeyi sağlayan John Baskerville'dir. Kendisi aynı zamanda bir yazım evinin gravürçüsüydü. Tasarladığı karakter ile ilgili kitabını birlikte çalıştığı John Hardy ile 1757 yılında yayınlamıştır (Jury, 2002: 20)."

Baskerville

i love Typography, a
fine sample text, 123

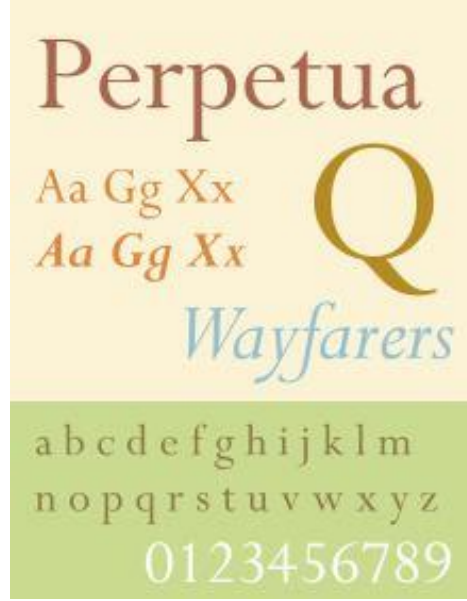
AaBbCcDdEeFfGgHhIiJjKkLlMmNn
OoPpQqRrSsTtUuVvWwXxYyZz
0123456789& "" ?*

Şekil 3.24: Baskerville Yazı Karakteri

Kaynak: <https://ilovetypography.com/2007/09/23/baskerville-john/>

"Bu gruba giren yazıların ince ve kalın hatları arasında geleneksel yazılara göre daha belirgin bir kontrast vardır. Serifler yataya daha yakın bir eğimdedir.

Yuvarlak biçimlerdeki incelme eksenini dikeye yakındır. Harfler, Barok döneminin etkisiyle daha genişlemiştir. Başlıca örnekler: Baskerville, Perpetua, Caledonia..." (Becer, 2008: 178).

Şekil 3.25: Perpetua Yazı Karakteri

Kaynak: [https://alchetron.com/Perpetua-\(typeface\)#-](https://alchetron.com/Perpetua-(typeface)#-)

Caledonia

ABCDEFGHIJKLM
NOPQRSTUVWXYZ
ÀÁÊËÏÕabcdefghijklmnop
nopqrstuvwxyzàáéîõøü
&1234567890(\$£.,!?)

Şekil 3.26: Caledonia Yazı Karakteri

Kaynak: <https://hendalmuhairigd1.wordpress.com/project-a/>

3.2.2.3 Modern yazılar

"Modern yazılarda ince ve kalın hatlar arasındaki kontrast üst sınırdadır. İnce hatlar, çizgi haline dönüştürülmüştür. Yuvarlak biçimlerdeki incelme eksenini dikey konumdadır. İnce hatlarla aynı kalınlıkta ve yatay bir çizgi

görünümündeki serifler, gövdeye dik bir açıyla bağlanır. Harflerin anatomisinde geometrik kurallar ağır basar. Başlıca örnekler: Bodoni, Didot, Walbaum, Torino..." (Becer, 2008: 178).

Bodoni
ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZ
abcdefghijklmnopqrstuvwxyz
1234567890

Şekil 3.27: Bodoni Yazı Karakteri

Kaynak: <http://www.studentshow.com/gallery/7248069/Bodoni-Typeface-Poster-Design>

ABCDEFGHIJKLM
NOPQRSTUVWXYZ
abcdefghijklm
nopqrstuvwxyz
1234567890

Şekil 3.28: Didot Yazı Karakteri

Kaynak: <https://jacobsmithdesign.wordpress.com/tag/typeface/>

A B C D E F
G H I J K L
a b c d e f g
1 2 3 4 5 6

Şekil 3.29: Torino Yazı Karakteri

Kaynak: <http://www.min3000.com/archives/2008/06/torino.php>

3.2.2.4 Kare serifli yazılar

"Bu gruba giren yazıların ortak özelliği, seriflerinin kare ya da dikdörtgen biçiminde olmasıdır. Serifler, modern yazılarda olduğu gibi, harf gövdesine dik bir açıyla bağlanır. İnce ve kalın hatlar arasındaki kontrast azaltılmıştır. Bazı karakterlerde bütün hatlar aynı et kalınlığındadır. Başlıca örnekler : Beton, Rockwell, Clarendon, Playbill... " (Becer, 2008: 178-179).

A B C D E F G H I J K L M N
O P Q R S T U V W X Y Z À
a b c d e f g h i j k l m n o p
q r s t u v w x y z à å é î ã &
1 2 3 4 5 6 7 8 9 0 (\$ £ . , ! ?)

Şekil 3.30: Rockwell Yazı Karakteri

Kaynak: <http://ashtongraphicdesign.blogspot.com.tr/2011/11/exploring-rockwell.html>

ABCDEFGHIJKLM
NOPQRSTUVWXYZ
ZÀabcdefghijklmn
opqrstuvwxyzà&1
234567890(\$£.,!?)

Şekil 3.31: Clarendon Yazı Karakteri

Kaynak: <http://centerforbookarts.org/tuesday-typeface-clarendon/>

3.2.2.5 Serifsiz yazılar

"İsmin Fransızca'dan gelen ifadesine göre ('sans' Fransızca da -sız-siz anlamındadır) serifsiz yazılardır. Geometrik, kesin, düzgün ve açıktırlar. Uzun metin yazılarında tercih edilmezler. Serifsiz yazıların küçük puntolarda ve çok büyük puntolarda kullanılması okuma zorluğu yaratmaz. Bundan dolayı başlık yazılarında alt başlıklarda ve dipnotlarda uygun bir yazıdır" (Erden, 1994).

"Serifsiz yazılarda bütün hatlar aynı kalınlıktadır. Yuvarlak hatlardaki incelmeye ekseni daima dikey konumdadır. Geometrik bir anlayışla tasarlanmışlardır. Başlıca örnekler:Futura, Helvetica, Avant-Garde, Gill, Univers..." (Becer, 2008: 179).

ABCDEFGHIJKLM
NOPQRSTUVWXYZ
abcdefghijklmnop
qrstuvwxyz
1234567890

Şekil 3.32: Futura Yazı Karakteri

Kaynak: http://graphicdesign.spokanefalls.edu/tutorials/process/type_basics/sans_serif.htm

ABCDEFGHIJKLM
NOPQRSTUVWXYZ
abcdefghijklm
nopqrstuvwxyz
1234567890

Şekil 3.33: Helvetica Yazı Karakteri

Kaynak: <https://brucewilsongraphics.wordpress.com/2012/11/07/helvetica-2/>

ABCDEFGHIJKLMN
OPQRSTUVWXYZÀÅ
ÊËÏÏÏÜabcdefghijkl
mnopqrstuvwxyzàé
&1234567890(\$£.,!?)

Şekil 3.34: Avant - Garde Yazı Karakteri

Kaynak: <http://centerforbookarts.org/tuesday-typefaces-itc-avant-garde/>

3.2.2.6 Gotik yazılar

"Gotik yazı geleneğinin ilk örneği, 15. yüzyıl Almanya'sında yaygın olarak kullanılan "Textur" yazısıdır. Gotik sanatının karakteristik özelliklerini taşıyan bu dar ve uzun yazılarda, yuvarlak unsurlar yok edilmiştir. Anatomisinde kesik uçlu kalemlerin etkisi görülür. Başlıca örnekler: Gotik, Fraktur, Schwabacher, Old English..." (Becer, 2008: 179).

ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZ
abcdefghijklmnopqrstuvwxyz
ÀÁÂÃÄÅËÏÐŒŒÜabc defghijk
lmnopqrstuvwxyzàáéíõøü
&1234567890(\$£€.,!?)

Şekil 3.35: Fraktur Yazı Karakteri

Kaynak: <http://www.fontsape.com/explore?75C>

A B C D E F G H I J K L M
N O P Q R S T U V W X Y
Z À Á Â Ã Ä Å Æ Ç È É Ê Ë Ì Í Î Ï
J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z
à á â ã ä å æ ç è é ê ë ì í î ï
ü & 1 2 3 4 5 6 7 8 9 0 (\$ £ € . , ! ?)

Şekil 3.36: Old English Yazı Karakteri

Kaynak: <http://www.identifont.com/similar?32P>

3.2.2.7 El yazıları

"El yazılarındaki serbest ve akıcı biçimsel özellikler temel alınarak tasarlanan bu tür yazıların başlıca örnekleri arasında; Brush Script, Vivaldi, Mistral, Brody, Palace Script sayılabilir" (Becer, 2008: 179).

ABCDEFGHIJKLM
NOPQRSTUVWXYZ
abcdefghijklm
nopqrstuvwxyz
1234567890

Şekil 3.37: BrushScript Yazı Karakteri

Kaynak: <http://www.luckymanpress.com/teach/pages/Links/Guide2Fonts.html>

ABCDEFGHIJKLMNO
PQRSTUVWXYZÄÅÉÎÏ
ÏÜabcdefghijklmnop
qrstuvwxyzäåéîïü&1
234567890(\$£€.,!?)

Şekil 3.38: Mistral Yazı Karakteri

Kaynak: [https://alchetron.com/Mistral-\(typeface\)](https://alchetron.com/Mistral-(typeface))

4. TİPOGRAFİ TASARIMCILARI

4.1 Yazı Tasarımının Öncüleri

4.1.1 Nicholas Jenson (1420 - 1480)

Nicholas Jenson, yazı karakterlerinin gelişimine büyük katkı sağlamış öncü bir tasarımcıdır. Oluşturduğu yazı karakterleri ile kendinden sonraki tasarımcılara da ışık tutmuş ve örnek olmuştur. "Fransa'da doğan Jenson, 1468'de 7. Karl tarafından hareket ettirilebilen metal yazı tekniğini öğrenmek için Mainz'e gönderildi. 1468'de Venedik'e giderek kendi yazı atölyesini kurduktan sonra 150 adet kitabın baskısını gerçekleştirdi. 1471'de ilk Yunan yazı formlarını tasarladı.(Şekil 45) Avrupa'da Fraktur harf formlarından daha çok harflerin kesim ve dökümünü yapan, roman karakterler üstüne temellendirilen fontların tasarım ve kullanımını gerçekleştiren ilk basımcılardan biri oldu. Onun ürettiği yazı tasarımları daha sonra 1893'te Amerikalı harf yapımcıları ve William Morris'in 1890'da Gold Type adlı çok başarılı çalışmasına temel oldular. Gobden - Sanderson, Doves Pres için uyguladığı ilkyazı karakterlerini Jenson'un tasarımlarını model alarak gerçekleştirmiştir. Morris Fuller Benton'da tasarımcının çalışmalarından birini Cloister Old Style adıyla yeniden düzenleyip üretti. Jenson, Venedik'te 'De Praeparatione Evengelica' yı basıp yayınlandı ve daha sonra Gotik karakterler tasarladı" (Ganiz, 2004: 47). Eusebius'un De Praeparatione Evengelica isimli kitabındaki "yazı karakteri 'Jenson' adıyla olduğu kadar 'Eusebius' karakteri olarak da bilinir" (Sarıkavak, 2009: 7). (Şekil 46) Jenson yazı karakteri serifli bir yazı karakteridir. Tırnaklar biraz aşağıya eğimlidir ve sivri başlayarak yuvarlak bitmektedir. Değişmeyen bir et kalınlığına sahiptir.

Quidā eius libros nō ipsius esse sed Dionysii & Zophiri colophoniorū tradunt: qui iocādi causa cōscribentes ei ut difponere idoneo dederunt. Fuerunt autē Menippi sex, Prius qui de lydis scripsit: Xanthūq; breuiavit. Secūdus hic ipse. Tertius stratonicus sophista. Quartus sculptor, Quintus & sextus pictores: utrosq; memorat apollodorus. Cynici autem uolumina tredecī sunt. Neniā: testamenta: epistolā cōpositā ex deorum p̄fona ad phyficos & mathematicos grāmaticosq; & epicuri foetus: & eas quæ ab ipsis religiose coluntur imagines: & alia.

Şekil 4.1: Jenson yazı karakteri

Kaynak: http://www.wikiwand.com/en/Nicolas_Jenson

hebræos proprie noiamus aut ad
transitiuos significat. Soli q̄ppe a
nō scripta ad cognitionē ueri dei t
ad rectam uitam puenisse scribun
totius generis origo Habraam nu
iustitiā quā non a mosaica lege (se
Moyfes nascitur) sed naturali fuit
attestatur. Credidit enim Habraa
Quare multarum quoq; gentium
ip̄so benedicēdas oēs gentes hoc u
aperte prædictum est: cuius ille iu
sed fide cōsecutus est: qui post m
filium: quem primum omnium c
cæteris qui ab eo nascerētur tradi
eorum futuræ signum: uel ut hoc
tinētes maiores suos imitari conat
13 nim id scrutādum nobis modo e

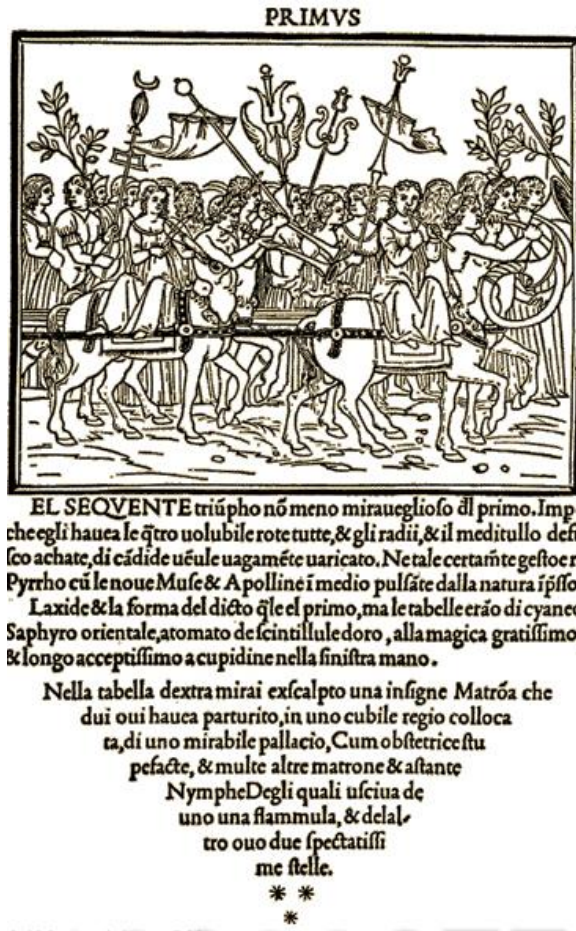
Şekil 4.2: Eusebius'un 'De Evangelica Praeparatione' isimli kitabından bir metin sayfası, 1470

Kaynak: Sarıkavak, N. K. (2009). *Çağdaş Tipografinin Temelleri*, Ankara: Seçkin Yayın San. ve Tic. A.Ş.

4.1.2 Aldus Manutius (1450-1515)

Tipografinin temellerini atan en önemli yazı tasarımcılarından biri olan Aldus Manutius'un tasarladığı yazı karakterleri bugün birçok benzeriyle birlikte yerini almış bulunmaktadır. Aynı zamanda Manutius, birbirinden değerli kitaplarla da

dünya kitap tarihine geçmiş saygıdeğer bir İtalyan'dır. "Manutius, Büyük Venedik'li İtalyan basımcı ve harf yapımcısıdır. Bir yazı karakteri, Griffo tarafından bir font içinde tasarılan, Manutius tarafından basılan ve Pietro Bembo'nun De Aetna'sı için de kullanılan yazı yüzüne temel oldu. Günümüzde de yeniden canlandırılan ve Bembo olarak bilinen bu karakter birkaç harf tasarımı içinde en önemlisi idi. Griffo'nun küçük harf olarak tasarılan bu çalışması kapital bir fonttan çekilerek alınmıştı. Rönesans döneminin ünlü basımcısı Manutius ayrıca italik harf tasarımları ile de tanınmaktadır" (Ganiz, 2004: 50).

Şekil 4.3: Aldus Manutius tarafından basılmış resimli bir kitap sayfası

Kaynak: <http://m-scott1114-dc.blogspot.com/2012/02/>

ABCDEFGHIJKLMN
OPQRSTUVWXYZ
abcdefghijklmnopqrstuvwxy
ABCDEFGHIJKLMN
OPQRSTUVWXYZ
abcdefghijklmnopqrstuvwxy
0123456789 · 0123456789

Şekil 4.4: Bembo Yazı karakteri

Kaynak: <https://centerforbookarts.org/tuesday-typefaces-bembo/>

Bembo, serifli bir yazı karakteridir. Minisküllerindeki çıkışları ve inişleriyle x yüksekliği arasında sağladığı uyum kullanışlılığını arttırmaktadır. Aynı zamanda zarif ve estetik bir görünüme sahip olmasıyla da çok tercih edilen bir yazı karakteridir. Bazı karakterlerinde kaligrafi esintileri de görülebilir. Günümüzde de birçok benzeri kullanılmakta olan Bembo, bugüne kadar birçok yazı karakterine ilham kaynağı olmuş öncü bir fonttur.

4.1.3 Claude Garamond (1500 - 1567)

Claude Garamond günümüze kadar ulaşmış ve hala etkin bir şekilde kullanılmakta olan yazı karakterleri tasarlamış önemli bir tasarımcıdır. Garamond'un tipografiye sağladığı katkı zamanında tam anlamıyla değer görememiş olsa da bugün tipografinin temellerini oluşturan adımlar olarak kabul edilmektedir. "Fransa'da doğan Garamond, yazı yüzlerini tasarlayan, kesimini yapan ve bir iş adamı olarak kendi ürettiği harf karakterlerini satan ilk kişidir. Fontları çoğunlukla satılıp kullanılmasına karşın, hak ettiği başarıya tam olarak sahip olamadı" (Ganiz, 2004: 52). Garamond zamanın en önemli tipograflarından biri olmasına rağmen her tasarımı beğeni kazanmamış ve tam değerini görmemiştir. "Gerçek bir yenilikçi tipograf, yaygınlıkla Gotik ya da siyah harfler ve fontlarının kullanımındaki gibi Fransa'da romen karakterlerin benimsenmesine de sebep oldu. Büyük harflerin ve küçük harflerin italik versiyonlarının tamamını yaratan ilk harf tasarımcılarından biridir. Fransız,

Alman, İngiliz ve İtalyan tasarımcıları tarafından üretilen fontlar Garamond'un harflerinin yerini almaya başladı. Ancak 20. yüz yılın başlangıcından itibaren onun fontları yeniden görülmeye başlandı" (Ganiz, 2004: 52).

ABCDEFGHIJKLM
NOPQRSTUVWXYZ
ZÀÅÉÎÕabcdefghijkl
lmnopqrstuvwxyzàåéî
&1234567890(\$£€.,!?)

Şekil 4.5: Garamond Yazı karakteri

Kaynak: <http://www.identifont.com/similar?1NA>

*ABCDEFGHIJKLM
NOPQRSTUVWXYZ
abcdefghijklm
nopqrstuvwxyz
0123456789
!@#\$%^&*()*

Şekil 4.6: Garamond İtalik Yazı karakteri

Kaynak: <https://cooltext.com/Download-Font-Garamond>

İki yüzyıl boyunca Avrupa'da çok popüler olan Garamond, serifli bir yazı karakteridir. Harf gövdelerinde kaligrafik geçişleri azalmakta ama yok olmadığı görülmektedir. "Ampersand, Q ve W bugün süs sayılabilecek karakterlerdir. Geri kalanlar temiz ve göz kamaştırıcı bir şekilde görünüyor. Kendinden emin bir serif ve çizgi çeşitlemesi özellikle E ve F'nin orta çizgilerinde görünüyor. Bunu en kolay küçük harf e'nin çok küçük çanağında görebiliriz. Teknik açıdan

mükemmelliği onun bilgisayar menüsünde ki en popüler ilk fontlardan biri olarak kalmasını sağlıyor" (Garfield, 2017: 97).

4.1.4 John Baskerville (1706 - 1775)

John Baskerville, aykırı ve yenilikçi görüşleri ile zamanının sıra dışı tipograflarından biridir. Farklı yazı tasarımları oluşturmayı amaç edinmiş olan Baskerville ,tasarladığı yazı karakterleri ile bugün hala popülerliğini korumaktadır.

"İngiltere’de doğan Baskerville, 17 yaşında mezar taşı oymacılığına ve kaligrafiye başladı. Çok genç yaşında ünlü bir yazı ustası oldu. 1750’de kendi harf döküm atölyesini kurdu ve genellikle tek sayfalık ilanlar ve küçük broşürler basmaya başladı. İlk baskı kitabı olan Virgil’i yayınladı. 1758’de Cambridge Üniversitesi’nde yazıcılık görevine getirildi. Bu dönemde John Milton’un Paradise Lost’unun bir baskısını ve 1770–73 arasında Aristo’nun Orlando Furioso adlı eserinin dört ciltlik baskısını gerçekleştirdi. Kendi adı ile anılan karakterleri 18. yüz yılın geçiş dönemi fontları olarak kabul edildiler.

Onun en önemli özelliklerinden birisi de baskı yöntemlerinin tüm aşamalarını değiştirip geliştirmesidir. Baskerville’in harflerini 1779’da Beaumarchais satın aldı ve bunları Voltaire’in yapıtlarının Kehl baskısı diye adlandırılan basımında kullandı. O zaman için Baskerville’in popüler olmayan yazıları günümüzde de devamlılığını sürdüren metin yazıları arasındadır" (Ganiz, 2004: 62-63).

ABCDEFGHIJKLM
NOPQRSTUVWXYZ
YZÀÁabcdefghijklm
nopqrstuvwxyzàáé&
1234567890(\$£€.,!?)

Şekil 4.7: Baskerville Yazı karakteri

Kaynak: <http://www.identifont.com/show?3IN>

Baskerville yazı karakteri, modern görüntüsü ile geçiş dönemi yazı fontudur. Yüksek çizgi kontrastına sahiptir ve dairesel kıvrımlı çizgileri vardır. Q harfinde kalınlığı değişen hem sağa hem sola uzanan bir kuyruk görülmekte ancak M ve N harflerinde geleneksel destekli serfleri bulunmakta. İnce ve kalın hatları arasında belirgin bir kontrast oluşturmuştur. Baskerville, modern ve sıra dışı tasarımlarıyla zamanında büyük ses getirmiştir.

4.1.5 Giambattista Bodoni (1740 - 1813)

Giambattista Bodoni, yaptığı çalışmalar ile yaşadığı dönemde tipografinin gelişmesinde büyük katkısı vardır. "İtalya'da doğan Bodoni'nin yazısı bir gelişim yönteminin sonucuydu. Kullandığı ilk fontlar Fournier'den satın alınan eski stil yazılardı. Kendi fontlarını kesmeye başladığı zaman onlar ağırlıklı Fournier'in yazıları üstüne temellendirildiler. Bodoni tasarımları, yıllar sonra bugün bizim bildiğimiz modern stillerine göre bazı değişikliklere uğradı. Harf kesimleri yeni oluşan fontların değişen stili içinde ilginç ve dikkat çekici oldular. Bodoni ayrıca tarihin en verimli yazı yaratörlerinden birisidir. Meslek yaşamı süresinde hepsi Bodoni stilinde kesinliği olan yüzlerce font yarattı" (Ganiz, 2004: 66-67).

ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZ
STUVWXYZ&
abcdefghijklmnopqrstuvwxyz
1234567890
ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZ
STUVWXYZ&
1234567890
{[(.,;:;!/?/)]}

Şekil 4.8: Bodoni yazı karakteri

Kaynak: <http://www.paulshawletterdesign.com/2013/11/itc-bodoni-a-review-from-1995/>

Zarif yapısı ile farklı bir tarza sahip olan Bodoni yazı karakterinde desteksiz tırnak ve gövdelerde güçlü kontrastlar vardır. Bu sebeple her yerde kullanılabilecek bir font değildir. Küçük puntolu kullanımında birleşim yerleri çok ince görüneceğinden algılanmasını zorlaştırır. Ancak bold fontların yoğun görüntüsü vurgu yapılması amaçlanan başlıkların etkisini artırır.

4.1.6 Frederic Goudy (1865 - 1947)

Frederic Goudy, Amerika'nın en üretken ve popüler yazı tasarımcılarından biridir. Üretken olduğu kadar girişken ve yetenekli olmasıyla da bilinen Goudy, çok sayıda tasarladığı yazı karakterleriyle farklı bir yere sahiptir. "ABD'de doğan Goudy, teknik yeteneklerini ve orijinalitesini göstererek kendinden önceki tasarımcılardan çok daha fazla yazı tasarımı yapmıştır. Bir tasarımcı ve basımcı olan Goudy, farklı bir stil geliştirdi. Kendi karakterlerini hem ayrıcalıklı özel kitaplarda hem de zorlu pazar koşullarında kullandı. Onun fontlarının çoğu bugün hala aktif kullanım içinde oluşu Goudy'nin yeteneklerinin kanıtıdır. Kennerly, Goudy Old Style'nin modern bir klasik olduğunu düşündürür. (Şekil 53) Harf formları çok dikkat çekici olan Goudy 30 yaşına kadar ilk tasarımlarını yapmaya başlamıştı" (Ganiz, 2004: 72).

ABCDEFGHIJKLM
NOPQRSTUVWXYZ
YZÀÁÉabcdefghijkl
mnopqrstuvwxyzàáé
&1234567890(\$£.,!?)

Şekil 4.9: Goudy Old Style yazı karakteri

Kaynak: <http://www.identifont.com/show?3RL>

Goudy Old Style yazı karakteri oval yapıya sahip ve eğimli serifleri vardır. İnce ve kalın hatları arasında ki kontrast düşüktür. Alt ve üst tırnakları farklı kavis ve

kalınlıktadır. Ovalleştirilmiş yapısı olması ve x yüksekliğinin yüksek oluşu okunaklı olmasını sağlar.

4.1.7 Paul Renner (1878 - 1956)

Yeni tipografi hareketinin öncülerinden biri olan Paul Renner, tasarladığı modern yazı tasarımlarıyla ün yapmış önemli bir tasarımcıdır. Günümüzde popüler olarak kullanımını sürdüren Futura yazı karakterinin tasarımcısıdır. "Almanya doğumlu olan Renner, ilk modern geometrik serifsiz karakter olan Futura'nın tasarımcısıdır. Ona göre modern bir yazı yüzü, tasarım öncesi kurgulamada, daha çok modern model ile açıklıkla özdeş olmalıydı. Tasarladığı fontlar; Futura, Plak, Futura Black, Futura Licht, Futura Schlagzeile, Ballade, Renner Antiqua, Steile Futura'dır" (Ganiz, 2004: 72).

"Futura, Bauhaus hareketinin yapısalcı kanadından çıkan en önemli yazı karakteri gelişimi olarak görülür. Karakterler daire, üçgen ve kare gibi basit formlara dayanmakla birlikte, daha fazla okunurluk sağlamak ve yeni, modern bir yazı yaratmak için yumşatılmıştır" (Ambrose ve Harris, 2012: 23).

ABCDEFGHIJKLMN
OPQRSTUVWXYZÀ
ÅÊËabcdefghijklmno
pqrstuvwxyzàåéî&1
234567890(\$£.,!?)

Şekil 4.10: Futura yazı karakteri

Kaynak: <http://www.identifont.com/show?M2>

Futura yazı karakteri sansserif bir yazı karakteridir. Daire, üçgen ve kare gibi basit geometrik formlardan oluşur. Aynı zamanda ağır vurguları olmayarak, tırnaksız, ve geniş satır aralıklarına sahiptir. Miniskül harflerindeki inişlerinin ve yükselişlerinin uzun oluşu zarif bir görüntü oluşturur. Harfler arasında

oluşturduğu boşluk ve uzamsal gerilimden dolayı daha net ve okunaklı olmaktadır. Daha sonraki yıllarda, modern ve serifsiz bir yazı karakteri olan Futura'nın başka tasarımcılar tarafından farklı sürümleri de oluşturulmuştur.

Şekil 4.11: Neue Plak yazı karakteri

Kaynak: <https://www.monotype.com/resources/font-stories/meet-neue-plak-a-revived-version-of-a-hidden-gem-by-paul-renner>

Şekil 4.12: Renner Antiqua yazı karakteri

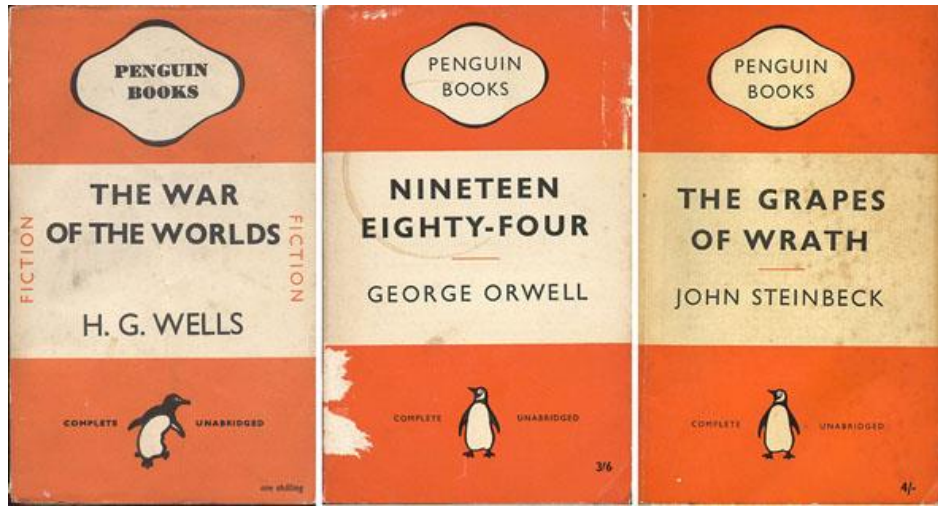
Kaynak: <https://www.linotype.com/5689/renner-antiqua.html>

4.1.8 Eric Gill (1882 - 1940)

Heykeltıraş, yazar ve yazı tasarımcısı olarak tanınan Eric Gill, sade, net ve modern tarza sahip yazı tasarımları ile öne çıkmaktadır. Sanatçının tasarladığı ve zamanında da popüler bir yazı karakteri olan Gill Sans, bugün hala çok yönlü olarak etkin bir şekilde kullanılmaktadır. "İngiltere'de doğan Eric Gill, hayatı boyunca heykeltıraşlık, grafikerlik ve font tasarımcısı olarak çalıştı. 1905-09 yılları arasında ilk yazı tasarımlarını üretmiş ve bu arada Insel yayıncılık adına kitap kapakları tasarlamıştır. 1906'da Leipzig'te Ashdene gazetesi için de harf tasarladı. 1924'te Golden Cockerell Gazetesinde illüstrasyonlar ve metin

yazıları ile ilgili yazılar tasarlamıştır. Stanley Morrison ve Beatrice Warde ile olan yakın dostluğu sayesinde harf tasarımlarına yoğunlaştı. Perpetua ve Gill Sans'ı Morrison'un verdiği yetki ile tasarladı" (Ganiz, 2004: 88-89).

"Gill Sans 1928 yılında, yaratıcısı kırk dört yaşındayken ortaya çıktı. Yazıların en İngiliz olanıydı, sadece görünümüyle değil kullanımıyla da böyle oldu bu. İngiltere Kilisesi, BBC, Penguin'ın ilk kitap kapakları (Şekil 55) ve İngiliz Demiryolları benimsedi fontu" (Garfield, 2017: 49-50). Tasarladığı fontlar; Gill Sans, Felicity, Golden Cockerel Roman, Perpetua, Solus, Joanna, Aries, Floriated Capitals, Bunyan, Pilgrim ve Jubilee'dir.

Şekil 4.13: Penguin kitap kapakları

Kaynak: <https://bhilluminated.wordpress.com/2016/04/26/eric-gill/>

ABCDEFGHIJKLMN
OPQRSTUVWXYZ
ÀÁÊËÌÕabcdefghijklm
nopqrstuvwxyzàáéîõ
& | 234567890(\$£.,!?)

Şekil 4.14: Gill Sans yazı karakteri

Kaynak: <http://www.identifont.com/similar?MB>

Gill Sans yazı karakteri sans serif ve geometrik yapıda bir yazı karakteridir. X yüksekliğinin kasıtlı kısılmasıyla ferah ve net bir görünüm sağlamaktadır. Aynı

zamanda hem klasik hem de fütüristik stillerden gelen bir okunabilirlik faktörü oluşturur. Oldukça kullanışlı, okunabilirliği yüksek bir font olduğu gibi estetik bir yapıya da sahiptir. Çok yönlü bir yazı türü olması ile kitaplar, kataloglar, reklam, akademi gibi birçok yerde tercih edilen bir font olmuştur.

ABCDEFGHIJKLMN
OPQRSTUVWXYZÀ
ÅÉÎÏŒabcdefghijklm
nopqrstuvwxyzàåéîïø
&1234567890(\$£.,!?)

Şekil 4.15: Perpetua yazı karakteri

Kaynak: <http://www.identifont.com/show?TR>

ABCDEFGHIJKLMNO
PQRSTUVWXYZÀÅÉÎ
ÏŒabcdefghijklmnop
qrstuvwxyzàåéîïøü&
1234567890(\$£.,!?)

Şekil 4.16: Joanna yazı karakteri

Kaynak: <http://matthewcooneyjournal.blogspot.com/2013/11/eric-gill-research.html>

ITC Golden Cockerel Roman

ACEIĂÇËÎĹ | aceiăçëîĹ | 019,?%

Fundamentally, computers just deal with numbers. They store letters and other characters by assigning a number for each one.

Şekil 4.17: Golden Cockerel yazı karakteri

Kaynak: <https://www.fonts.com/font/itc/itc-golden-cockerel/roman>

4.1.9 Abdullah Taşçı (1945 -)

Abdullah Taşçı, Türkiye'de yazı tasarımına üretkenliği ve bilgisiyle katkı sağlamış tasarımcılardan biridir. Kendi adını da verdiği altı adet yazı karakteri tasarlamıştır. Ayrıca çok sayıda fontu da türkçeleştirmiştir. Bunlardan biri günümüzde en kullanışlı ve popüler fontlardan biri olan Helvetica'dır. "Türkiye, Develi'de doğdu. Güzel Sanatlar Akademi'nden mezun olduktan sonra emekliliğine kadar bu kurumun Grafik Bölümünde öğretim üyesi olarak çalıştı. Afiş ve özellikle amblem ile ilgili yarışmalarda pek çok ödül kazandı. 2000 yılından itibaren Maltepe Üniversitesi'nin Mimarlık Fakültesine bağlı olan Grafik Tasarım Bölümünde görev yapmaktadır. Fontları: TasciT, Tasci SerifT, Tasci Neuland, RotundaT, KufizT, NoktaT, Tasci StoneT Caps" (Ganiz, 2004: 153).

Şekil 4.18: Tasci (T) Serif yazı karakteri

Kaynak:

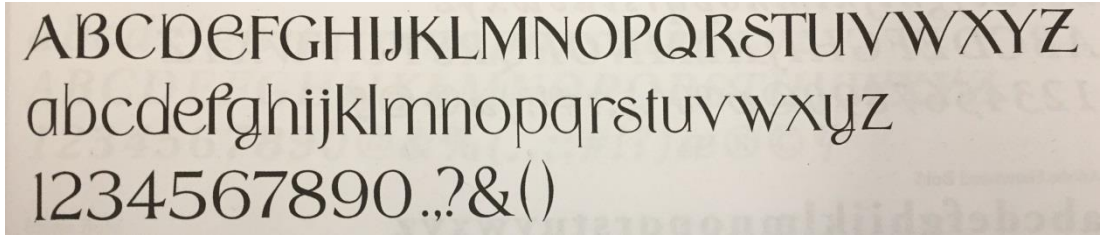
http://www.photoshopmagazin.com/images/loaded/2007/002_subat/sektorelphotoshop4.jpg?0.41281864656072836

Tasci Tserif yazı karakteri tırnaklı bir yazı karakteridir. Eşit çizgi kalınlıkları ve dairesel hatları vardır. Özellikle logo ve ekran tasarımlarında kullanılmak üzere tasarlanmıştır.

4.1.10 Selahattin Ganiz (1948 -)

Selahattin Ganiz, grafik tasarımcı, kaligraf, ressam ve öğretim üyesidir. Ganiz, bir çok resim sergisi açmış, reklam sektörüne çok sayıda tasarım üretmiş ve kariyerine öğretim üyesi olarak devam etmekte olan başarılı tasarımcılardan biridir. Kendi adını taşıyan Ganiz Antik ve Eylül adında iki yazı karakteri üreterek tipografi alanına katkı sağlamıştır.

"Türkiye, Lüleburgaz'da doğan Ganiz, başlangıçta bir çok sektöre logolar, amblemler, afişler ve grafik tasarımlar üretti. Daha sonra Marmara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi'nde öğretim üyesi olarak çalışmaya başladı. 2000 yılında buradan ayrılarak Maltepe Üniversitesi'nin Mimarlık Fakültesi'ne bağlı olan Grafik Tasarım Bölümü'nde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. Fontları: Ganiz Antik, Eylül" (Ganiz, 2004: 155).

Şekil 4.19: Ganiz Antik yazı karakteri

Kaynak: Ganiz, S. (2004). Yazı ve Tasarımcıları, İstanbul: Kastaş Yayınevi.

Ganiz Antik yazı karakteri serif bir yazı karakteridir. X yüksekliğine oranla çıkışlar ve inişler oldukça incedir ve çizgi kontrastlığı fazladır. Aydınlik ve geniş bir yapıya sahip olmakla birlikte çok ince çizgilerinin de olması okunabilirliğini zayıflatmaktadır. Zarif yapısı ile Ganiz Antik yazı karakterinde kaligrafi izleri de açıkça görülmektedir.

4.1.11 Halis Biçer (1940 -)

1940 doğumlu olan Halis Biçer'in Türkiye'de grafik eğitimine büyük katkısı olmuştur. 52 yıldır sanat eğitimi vermekte olan Biçer; resim, fotoğraf, yazı ve kaligrafi alanında bir çok başarısı bulunmaktadır. Bu başarılarından biri 2012

yılında tasarladığı ve -and- işareti (ampersand) olmuştur. (Şekil 59) The Halis Grotesque Font ismini verdiği yazı karakterlerinin de yaratıcısıdır.

"1958'de Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümü'ne girdi. 1966'da İstanbul Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksekokulu, Grafik Sanatlar Bölümü'nde çalışmaya başladı. Yazı tasarımı ve kaligrafi asistanı olarak 5 yıl çalıştıktan sonra öğretim üyeliğine atandı. 1986'da Profesörlüğe yükseldi ve Malatya İnönü Üniversitesi'nde Grafik Anasanat Dalı Başkanlığı yaptı. Sonraki yıllarda Yıldız Teknik Üniversitesi, Anadolu Üniversitesi ve Marmara Üniversitesi'nde dersler verdi. Sanatçı birçok yazı, kaligrafi ve resim sergilerine katıldı. Halen Başkent Üniversitesi Grafik Tasarımı Bölümü'nde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır" (www.turkishpaintings.com).

Şekil 4.20: HalisBiçer'in tasarladığı ampersand

Kaynak: <http://www.tgdd.org.tr/roportajlar/hocalarin-hocasi-prof-halis-bicerle-ses-getirecek-soylesi-grafik-egitimi-almayan-sanatta-yeterlilik-veya-yuksek-lisans-yapamamasi-gerekir.html#prettyphoto/3/>

Şekil 4.21: The Halis Grotesque yazı karakteri

Kaynak: <http://www.tgdd.org.tr/roportajlar/hocalarin-hocasi-prof-halis-bicerle-ses-getirecek-soylesi-grafik-egitimi-almayan-sanatta-yeterlilik-veya-yuksekk-lisans-yapamamasi-gerekir.html#prettyphoto/3/>

Halis Biçer'in tasarladığı saf ve temiz anlamına gelen ve Halis Grotesque yazı karakterini Ahmet Altun geliştirmiştir. Normal ve İtalik karakterlere sahip olan Halis Grotesque sans serif bir yazı karakteridir. Karakterleri arasındaki bırakılan boşluk oranı ile çok küçük puntolu yazılarda dahi okunaklılığını korumaktadır. Okunabilirliğinin yüksek, modern ve göz alıcı tarzı ile bir çok logo, dergi, poster, banner gibi çalışmalarda tercih edilen etkili bir yazı karakteridir.

4.2 Tipografik Tasarımda Güncel Durum

Yazı ve tipografinin gelişimi, basım tekniklerinin de ilerlemesiyle hız kazanmış ve tipografi başlıca bir sanat haline gelmiştir. Johann Gutenberg'in metal harflerini tanımlamakta kullanması ile ortaya çıkan tipografi; günümüzde tüm dijital ve basılı alanlarda tasarım ve üretim teknolojileri açısından bir sanat dalı olarak kabul edilmektedir.

İletişim teknolojisi hızlı bir şekilde gelişmekte ve değişmektedir. Önceki dönemlerden farklı olarak basılı materyallere erişebilmek ve çoğaltabilmek kolaylaşmıştır. İletişimin önemli araçlarından biri olan tipografide bu değişime ve gelişime uyum sağlamış ve çeşitli ortamlarda yerini almıştır.

"Bir yönden bakıldığında, yazı ve tipografinin geçmişi insanlığın geçmişidir. Hemen hemen her konuda olduğu gibi geçmişte yapılanların bilgisine sahip

olmak, süreç ve gelişimini bilmek yeni üretimlere ışık tutar" (Uçar, 2004: 108). Bugün grafik tasarım eğitimleri verilerek geçmişten günümüze kadar ulaşılmış değerlerin incelenmesiyle tipografiye yeni boyutlar gelişmeler kazandırılmaktadır. "Tipografi, yeni bir yazı karakteri tasarımıyla ya da önceki dönemlerden bir şey uyarlanıyor olsun gelişmeye devam ederken, teknoloji bu gelişimi hızlandırır ve kolaylaştırır" (Ambrose ve Harris, 2013: 55). Günümüzdeki teknolojik gelişmeler sanatı etkilediği kadar tasarımı da etkilemiştir. Tasarımın en önemli unsurlarından biri olan tipografi de dolaylı olarak bu etkiye maruz kalmıştır. Bilgisayar gibi kullanılan cep telefonu, dijital pad gibi araçlarda ki yenilikler tipografi tasarımları açısından tasarımcıya büyük kolaylıklar sağlamaktadır. Yazının ortaya çıkmasından beri sürekli bir gelişim içerisinde olduğu görülmektedir. Ancak teknolojik yenilikler ile birlikte tasarımda hiç olmadığı kadar hızlı gelişmeler ve kolaylıklar sağlandığını söyleyebiliriz. Mesela önceleri bir font tasarımı kağıt üzerinde kalem ve cetveller ile tasarlanırken bugün bilgisayar üzerinde çeşitli programların yardımı ile daha kolay bir şekilde tasarlanmaktadır. Fakat her yeni ilerlemede olduğu gibi, bu durum da profesyonel olmayanların elinde dejenere olmaktadır. Seneler içerisinde üretilen ve her açıdan değerlendirilerek tasarlanan formlar, bugün estetik kaygılardan uzaklaşarak oran ilişkileri gözetilmeden kısa sürede tasarlanır hale gelmiştir. Ne yazık ki tipografinin öncülerinde görülen üretkenlik, çaba ve bilgi dağarcığı günümüzde ki tasarımcıların geneline yansımamış olduğu görülmektedir. Bu durum sonucunda da tipografi sanatçıları zamanla yok olmaya yüz tutmuştur.

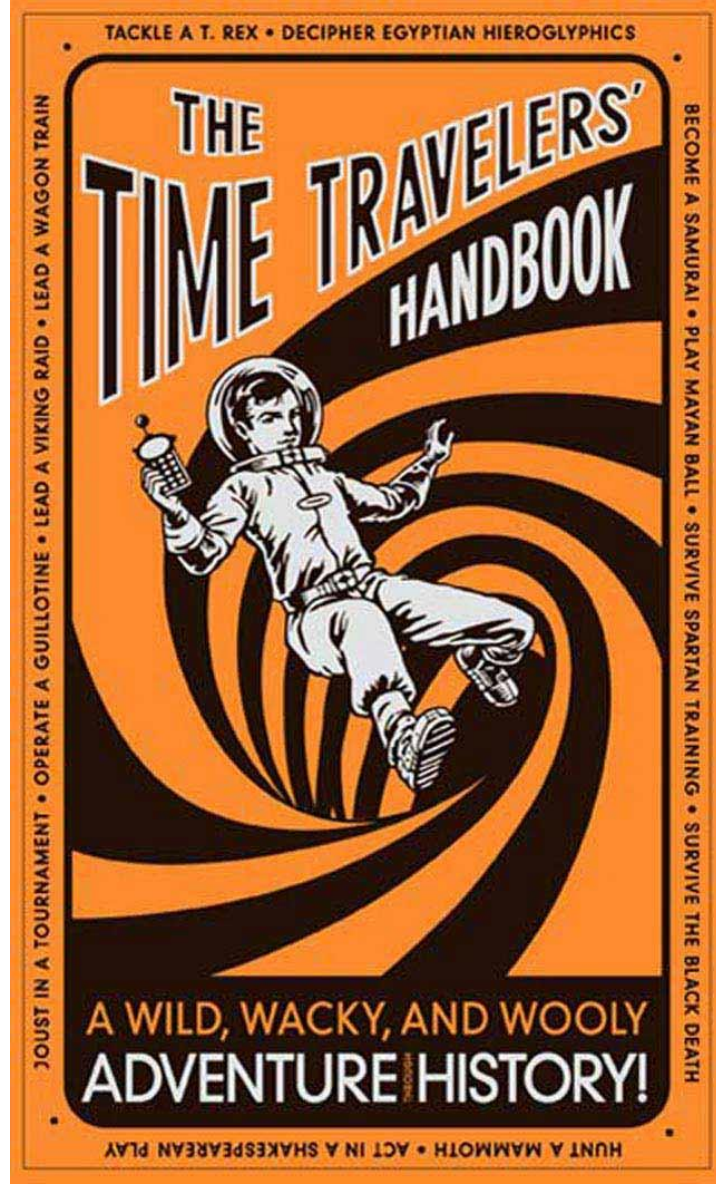
Zaman içerisinde tipografide kullanılan araçlarda değişim görüldüğü gibi kullanım alanlarında da değişimler olmuştur. Tipografi, güncel kullanımında oldukça kapsamlı bir yelpazeye sahiptir. Örnek verecek olursak; kartvizitlerde, reklam materyallerinde, tişörtlerde, ürün ambalajlarında, afişlerde, videolarda, gazete ve dergi gibi tüm basılı mecralarda, cep telefonlarında, bilgisayar oyunlarında ve daha birçok alanda kullanımı bulunmaktadır.

Tipografinin kullanım alanı genişledikçe ve yaygınlaştıkça asıl kullanım amacının dışına çıkıldığı da gözlemlenmektedir. Etkili, sade ve anlaşılır bir biçimde mesaj iletme amacı güdülmesi gerekirken günümüzde pek çok mecrada estetik kaygıdan yoksun bir tasarım karmaşası oluşturulduğu görülmektedir.

"Günümüz insanı binlerce yıl önceki atalarına kıyasla görsel mesaj bombardımanı ile yüz yüze kalmakta. Bu artış ve yoğunluk, kimi tasarımcılara göre bir görsel kirlilik yaratsa da, yadsıyamayacağımız bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır" (Uçar, 2004: 22). Bugün tipografinin birçok kitap, dergi, broşür ve gazetelerdeki kullanımının çok sayıda olumsuz örneğini görebiliriz. 'Tasarım kirliliği' olarak da adlandırılabilen bu durum ne yazık ki günümüzde normalleşmektedir.

Tipografi her zaman bilgiyi en net ve anlaşılır biçimde aktarmayı amaçlamalıdır. Bilginin aktarımında tasarımın destekleyicisi olarak estetik kavramı kullanılmalıdır. Asıl amaç tipografinin güzel görünmesinden ziyade estetik kaygıyı da koruyarak mesajın anlaşılır biçimde hedef kitleye iletilmesidir. "Tipografi hiçbir zaman bir kozmetik malzemesi gibi kullanılmamalıdır. İyi tipografi, bilginin en doğru, en açık ve en mantıklı sonucudur. Güzellik ve estetik tipografinin hammaddesi değil, yan ürünüdür. Ana ürün, anlaşılır bir iletişimdir" (Becer, 2008: 176). Güzel görünmesi esas alınarak tasarlanan bir tipografi etkili bir iletişim sağlayamayabilir ve mesajın anlaşılabilirliği zorlaşabilir.

Günümüzde tasarım ilkeleri dikkate alınmadan tasarlanan birçok örnekle karşılaşmaktayız. Bu ilkelerden biri tipografinin en önemli görevlerinden biri olan okunabilirliktir. Bunun sağlanması için tipografi yalnızca metin olarak kullanılmamalıdır. Tipografi okunabildiği gibi görülebildiği biçimiyle de tasarıma dahil olabilmelidir. Tasarım, işlevini yerine getirmeli ve içindeki mesaj ile estetiğin bir arada açık ve anlaşılır bir dille sunulması gerekmektedir. Bugün tipografinin okunabilirlik açısından kötü örnekleriyle sıklıkla karşılaşılıyor olmasına rağmen profesyonel tasarımcılar tarafından iyi örnekleri de görülmektedir.

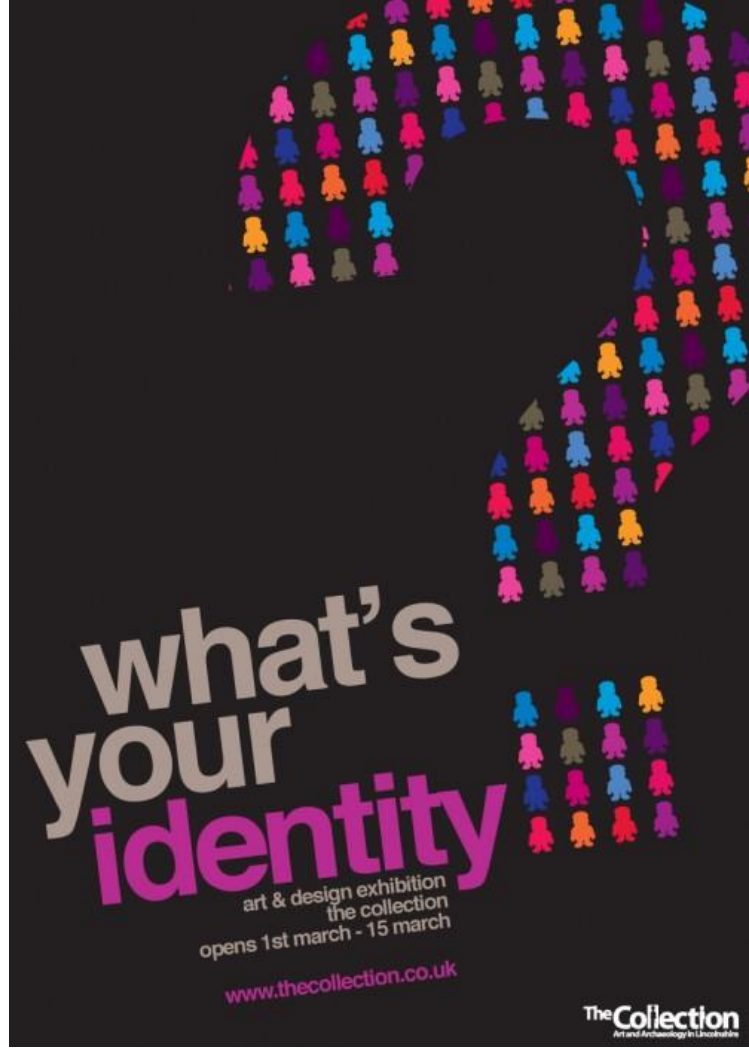
Şekil 4.22: Kitap kapağı tasarımı

Kaynak: <https://speckyboy.com/creative-book-cover-typography/>

Tipografi her an her yerde karşımıza çıkabilir hale gelmiştir. Dergi, kitap, gazete, ambalaj, etiket, fatura, web ortamlarından reklam afişlerine kadar her yerde tipografi ile yüz yüze gelinmektedir. Adeta yaşamımızı kaplamış olan tipografi çoğunlukla fark edilmektedir ancak birçoğuna da dikkat edilmemekte veya görmezden gelinmektedir. "Tipografik mesajların çoğalmasıyla etrafımızda karmaşa yaratılmış ve çoğu zaman bu mesajlar algılanamaz farkına varılamaz hale gelmiştir. Dikkat çeken mesajlar form ve içerikle ilişkili etkili özellikler taşımakta ve hem mesajı gönderenin hem de alanın ihtiyaçlarına cevap vermektedir. Etkili tipografik mesaj mantık ve sezgisel bir yargılamanın sonucu

olarak çıkmaktadır" (Carter vd., 1985: 68). Hem sözel hem de görsel depoları işlevine uygun kullanarak bu iki etkeni dengede tutabilmek gerekmektedir. Günümüz tasarımında, mesaj ve tipografinin uyumu sağlanarak okuyucuyla etkili bir iletişim elde etmeye çalışılmaktadır. Eğer alıcı, tasarımda mesaj ile bütünlük ve estetik açıdan uyum göremezse yalnızca bakıp geçerek mesajı alamaz ve istenilen sonuç elde edilemez.

"Tasarımcı görsel hiyerarşiyi amacına uygun şekilde kullandığı takdirde, mesajını etkin şekilde kurgular ve okuruna iletir. Tüm bu süreç içinde renk, bütünlük, tipografi, imaj (fotoğraf, illüstrasyon veya diyagram), açıklık koyuluk tasarımcının organize etmesi gereken elemanlardır" (Uçar, 2004: 153-154). Grafik tasarım öğelerinin doğru kullanılması ve hiyerarşinin hedefine uygun biçimde uygulaması sonucu mesajın okuyucuya etkili ve doğru şekilde iletimi sağlanmaktadır. Günümüzde olmuş olan görsel kirliliğin arasında artık estetik olarak tatmin edici tasarımlar dikkat çekmektedir. Hedef kitlenin algısı, tipografik unsurların rengi, formu, görsel bütünlüğü, yazı karakteri gibi birçok etkisine odaklanmaktadır. Tasarımcılar hedef kitlenin bu görsel ihtiyaçlarını karşılayan tasarımlar yapmaya yönelmiş ve böylelikle tipografi kavramı adeta yeni bir boyut kazanmıştır. Tipografi bugün, önceden olduğu gibi basılı alanlarda metin olarak kullanımı dışına taşarak okunabilirlik ve bilgiyi doğru iletme kaygısının yanı sıra görsel bir sanat ögesi olarak da kullanılabilir. 70

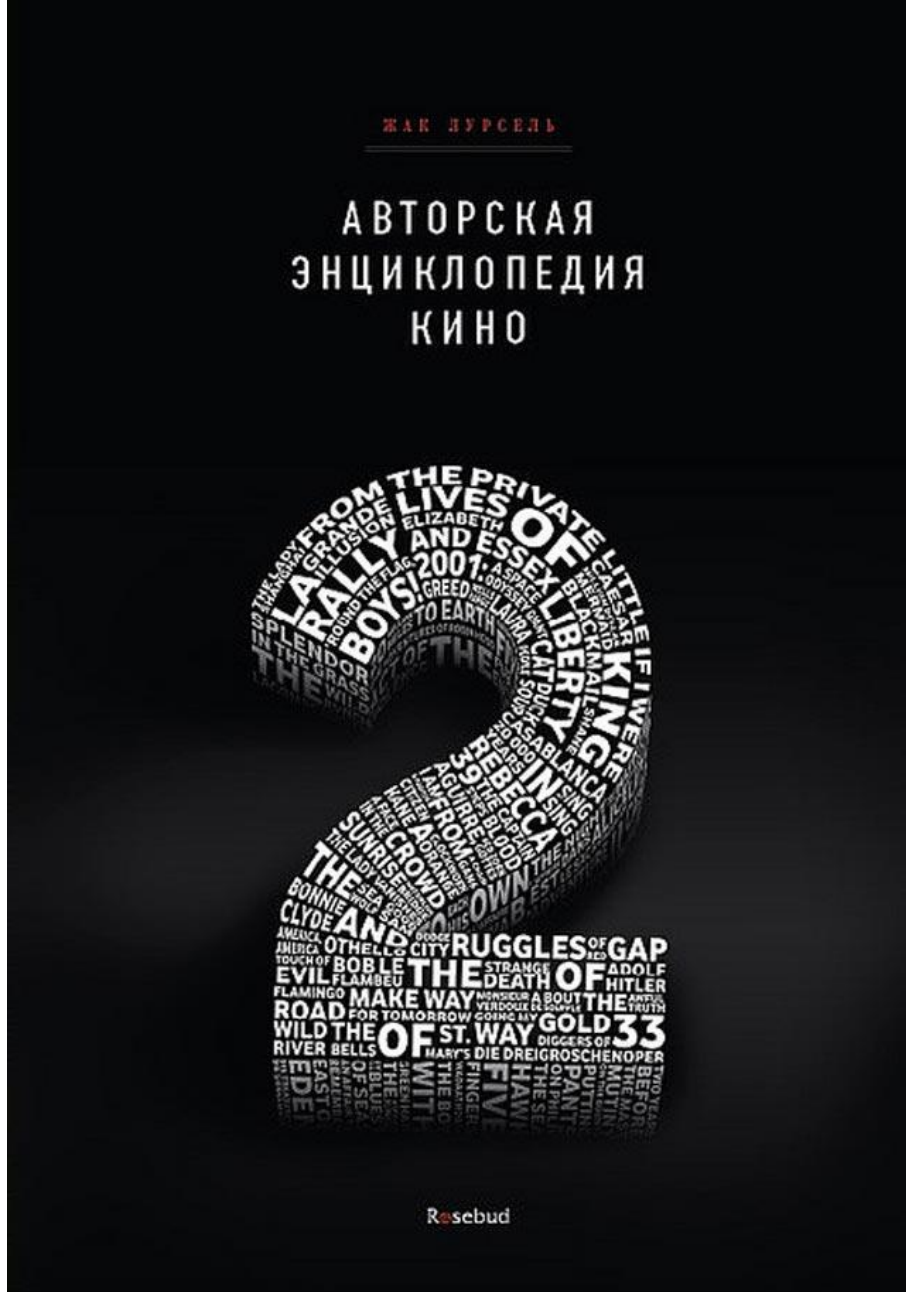
Şekil 4.23: Afiş Tasarımı

Kaynak: <http://www.creativefan.com/30-outstandingly-creative-poster-designs/>

Tipografi önceleri sadece bilgi iletmek amaçlı olarak kullanılırdı. Yani estetik kaygılar öncelikli değildi. Ancak günümüzde tipografi tasarımcıları bu yaklaşımın dışına çıkmış bulunmaktadır. "Yazının en temel işlevi, işaretler yardımıyla düşünce ve bilgi aktarımı olarak tanımlayabiliriz. Ancak Tipografi bu tanımın bir adım ötesidir, bir anlamda 'yazı ile sanat yapma' boyutudur" (Uçar, 2004: 106). Tipografi tasarımcıları tipografiyi bir iletişim sanatı olarak, kendine has tarzı ile verilmek istenen mesajı tasarımına akıllıca dokuyarak kullanmaya başlamıştır.

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte kullanılan araçların da değişmesi uygulama alanlarında büyük kolaylıklar sağlamıştır. Bu durumdan tipografik tasarımlar büyük oranda etkilenmiş ve yeni teknikler ortaya çıkmıştır. Tipografi de artık az

öğeyle çok şey anlatmak (minimalist), üç boyutlu etkiler, özel efektler, görsel illüzyon gibi sürekli gelişmekte olan birçok yeni tekniğin kullanılması tipografiye tamamen farklı bir boyut kazandırmıştır. Bu yeni teknikler tasarımları direkt etkilemekte ve tasarımcıların da farklı uygulama alanlarına yönelmesini sağlamaktadır. Böylelikle teknoloji ile birlikte tipografik tasarımlar da sürekli gelişmekte ve tipografi alanında yepyeni bir dönem oluşmuştur.

Şekil 4.24: Kitap kapağı tasarımı örneği

Kaynak: <https://speckyboy.com/creative-book-cover-typography/>

5. SONUÇLAR

Tipografinin doğuşunun, tasarım kavramının ortaya çıktığı döneme dayandığı görülmektedir. İnsanoğlunun temelinde var olan iletişim ihtiyacı ile birlikte tasarım olgusu ortaya çıkmıştır. Mağara duvarlarına oyularak yapılan desenler tasarımın en eski örnekleri ve tipografinin oluşum süreci içerisinde. Mağara duvarlarına yapılan stilizasyon niteliği taşıyan çizimler zaman içerisinde piktogramlara, piktogramlardan hiyerogliflere dönüşerek resimden yazıya bir geçiş süreci olmuştur.

İnsanoğlunun dönüm noktası olarak kabul edilen yazının ortaya çıkmasıyla birlikte büyük bir iletişim ihtiyacı karşılanmıştır. Öyle ki ortaya çıkmasıyla kısa sürede yaygınlaşmış ve günümüze kadar sürekli gelişerek yenilikler kazanmıştır. Yazı artık iletişim kurma amacının dışına çıkarak bir sanat halini almıştır. İlk olarak Gutenberg'in metal harflerini tanımlamakta kullandığı tipografi de, değişen bu süreçten etkilenerek yazı ile sanat yapma boyutuna taşınmıştır.

Bu araştırmada tipografinin doğuşunun, tasarım olgusunun ortaya çıktığı dönemden itibaren incelenerek zaman içerisinde geçirdiği değişimler ve gelişmeler ile tipografinin günümüzde geldiği durum ortaya konulmuştur. Yazı tasarımına öncülük yapmış tasarımcılar da ele alınarak tipografinin gelişim sürecine kılavuzluk yapan tasarımcılar analiz edilmeye çalışılmıştır.

Endüstri devriminden itibaren yazı tasarımı büyük bir gelişim sürecine girmiştir. Teknolojinin gelişmesi yaşamın her alanını etkilediği gibi tipografiyi de etkilemiş ve değişime uğratmıştır. Teknolojiyle beraber kullanılan araçlar da değişim göstermiş, tasarım yapmak daha kolay ve hızlı hale gelmiştir. Bu durum tipografinin gelişmesine ve yenilikler kazanmasına büyük katkı sağlamış olsa da hızlı tasarlayabilme eğilimi tasarımcıları tasarım kriterlerinden ve estetik kaygıdan uzak tasarım yapmaya yöneltmiştir.

Yazı tasarımına öncülük yapmış tasarımcıların ışığında gelişen tipografik tasarımlar önceleri uzun araştırmalar ve çabalar sonucunda oluşturulurken,

günümüzde çok kısa sürede daha kısa süreli denemeler ile oluşturulmaya çalışılmıştır. Teknolojiyle birlikte tasarımcıların elindeki imkanlar da artmış, artık bilgisayar, tablet gibi teknolojik araçlar üzerinden çeşitli programlarla tasarımlar yapılması mümkün hale gelmiştir. Kullanılan araçların değişimi tasarımlarında değişmesinde ve gelişmesinde etkili olmuştur. Böylelikle çeşitli teknikler gelişmiş ve tipografide yenilikler sağlanmıştır.

Teknolojinin tasarımcılara sağladığı kolaylıklar ile olumlu gelişmeler yaşandığı gibi olumsuz durumlar da ortaya çıkmıştır. Tasarımın hızlı ve kolay üretilmesiyle tipografi profesyonel olmayan tasarımcıların elinde yozlaşmaktadır. Böylelikle tipografinin kötü örnekleri çoğalmış ve sıklıkla karşımıza çıkar duruma gelmiştir. Bu durumdan oluşan tasarım kirliliği bir yana sağlanan teknolojik imkanlar doğrultusunda tipografi olumlu veya olumsuz bir çok yönüyle hayatımızın ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir.

Günümüzde tipografi hayatımızın her alanına girmiş ve en kolay iletişim yöntemi olarak yaşamımızın merkezinde yerini almıştır. Teknolojinin sağladığı imkanlarla daha kolay ve hızlı tasarım üretilmesi, reklam ve ticaret alanında tipografiyi bütün görsel iletişim araçlarının içine yerleştirmiştir. Bu haliyle tipografi, iki boyutun dışında değerlendirilmesi gereken, üçüncü, hatta dördüncü boyutu da dikkate alarak değerlendirilebilen bir tasarım unsuru haline gelmiştir. Dijital mecraların ulaştığı aşamalar dikkate alındığında tipografi konusunun daha geniş kapsamlı çalışmalarda yer alması ve konu olması beklentisi ortaya çıkmaktadır. Bu çalışma da ileride yapılacak daha geniş kapsamlı çalışmaların adımlarından birisi olarak değerlendirilebilir.

KAYNAKLAR

Ansiklopedi

Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi 3.cilt (2008). İstanbul: Yem Yayın.

Sanat Tarihi Ansiklopedisi 1. cilt (1981). İstanbul: Görsel Yayınlar.

Sözlük

TDK (2006). Türkçe Sözlük. Ankara: Türk Dil Kurumu

Wigan, M. ve Uslu, M. E.(2012). *Görsel İllüstrasyon Sözlüğü*, İstanbul: Literatür Yayınları.

Kitap

Ambrose, G. ve Harris, P.(2012).*Grafik Tasarımın Temelleri*,İstanbul: Literatür Yayınları.

Ambrose, G. ve Harris, P.(2013). *Grafik Tasarımda Tasarım Fikri*, İstanbul: Literatür Yayınları.

Ambrose, G. ve Harris, P.(2013). *Yaratıcı Tasarımın Temelleri*, İstanbul: Literatür Yayınları.

Arıkan, A.G. (2009).*İmgeden Baskıya Grafik Tasarım*, (Birinci Basım). Konya: Eğitim Kitabevi.

Asım, N. (1911).*En Eski Türk Yazısı*, İstanbul: Türk Derneği Neşriyatı Necm-i İstikbal.

Baines P. ve Haslam A. (2002). *Type and Typography*, New York: Watson Guptill.

Banguoğlu T. (1941). *Ana Hatlarıyla Türk Grameri*, İstanbul: Maarif Matbaası

Becer, E. (2008).*İletişim ve Grafik Tasarım*, Ankara: Dost Kitabevi.

Becer, E. (2010).*Modern Sanat ve Yeni Tipografi*, Ankara: Dost Kitabevi.

Becer, E. (1999). *İletişim ve Grafik Tasarım*, Ankara: Dost Kitabevi.

Bektaş, D. (1992). *Çağdaş Grafik Tasarımın Gelişimi*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Carter, R., Day, B. ve Meggs, P. (1985) *Typographic Design: Form and Communication*, New York: Vannostr and Reinhold CompInc.

Clair, K. (1999) *A Typographic Workbook, A Primerto History, Techniques and Artistry*, New York: John Wiley & Sons Inc.

Ertem, R.(1991). *Türkiye’de Harf ve Yazı Meselesi*, İstanbul: Dergâh Yayınları.

Eskilson, S. J. (2007). *Graphic design a new history*, Amerika: Yale University Press.

Garfield, S. (2017). *Tam Benim Tipim*, İstanbul: İnkılap Kitabevi Baskı Tesisleri.

Ganiz, S. (2004). *Yazı ve Tasarımcıları*, İstanbul: Kastaş Yayınevi.

Güvemli, Z. (2012). *Sanat Tarihi*, İstanbul: Varlık Yayınları.

Gündem, E. (1995). *Reklam Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Yayınevi Yayıncılık.

Heller S. ve Ballance G. (2001).*Graphic Design History*, Canada: Allworth Pres.

İşingör, M., Eti, E. ve Ashier, M. (1986). *Temel Sanat Eğitimi Resim Teknikleri Grafik Resim*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

İpşiroğlu, N. ve İpşiroğlu, M. (2012). *Oluşum süreci içinde sanatın tarihi*, İstanbul: Hayalbaz Kitap.

- Ketenci, H. F. ve Bilgili, C.** (2006). *Görsel İletişim & Grafik Tasarımı*. İstanbul: Beta Basım.
- Lupton, E.** (1999). *Design Writing Research: Writing on Graphic Design*, London: Phaidon.
- Meggs, P. B.** (1998). *A history of Graphic Design*, California: John Wiley & Sons Inc.
- Muharrem, E.** (1970). *Orhun Abideleri*, İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Öztuna, H. Y.** (2007). *Görsel İletişimde Temel Tasarım*, İstanbul: Tibyan Yayınları.
- Taşcıoğlu, M.** (2013). *Bir görsel iletişim platformu olarak kitap*, İstanbul: Yem Yayınları.
- Tuncay, Ç.** (2009). *Uygarlığın Seyir Defteri*, Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Turani, A.** (2013). *Dünya Sanat Tarihi*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Uçar, T. F.** (2004). *Görsel İletişim ve Grafik Tasarım*, İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Sarıkavak, N. K.** (2009). *Çağdaş Tipografinin Temelleri*, Ankara: Seçkin Yayın San. ve Tic. A.Ş.
- Samara, T.** (2004). *Typography Workbook*, Beverly: Rockport Publishers.
- Jean, G.** (2002). *Yazı İnsanlığın Belleği*, Ankara: Yapı Kredi Yayınları.
- Jury, D.** (2002). *About Face: Reviving The Rules of Typography*, Switzerland: Hove, Roto Vision.

Tezler

- Armutçu, E.** (2006). *Eğitim Fakülteleri Grafik Tasarım Ana Sanat Atölyeleri Ders içerikleri*, Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Erden, Ç.** (1994). *Tipografik Tasarım ve Uygulamalarının İrdelenmesi*, Doktora Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Fen Bilimler Enstitüsü.
- Okur, Ç.** (2003). *Deneysel Tipografinin Görsel İletişime Etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü.
- Uyungöz, M.** (1996). *Yazının Tarihsel Sürecinden Hareketle, Tarih, Teknik ve Diğer Sanatlara Yansıması İle Kaligrafi*, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

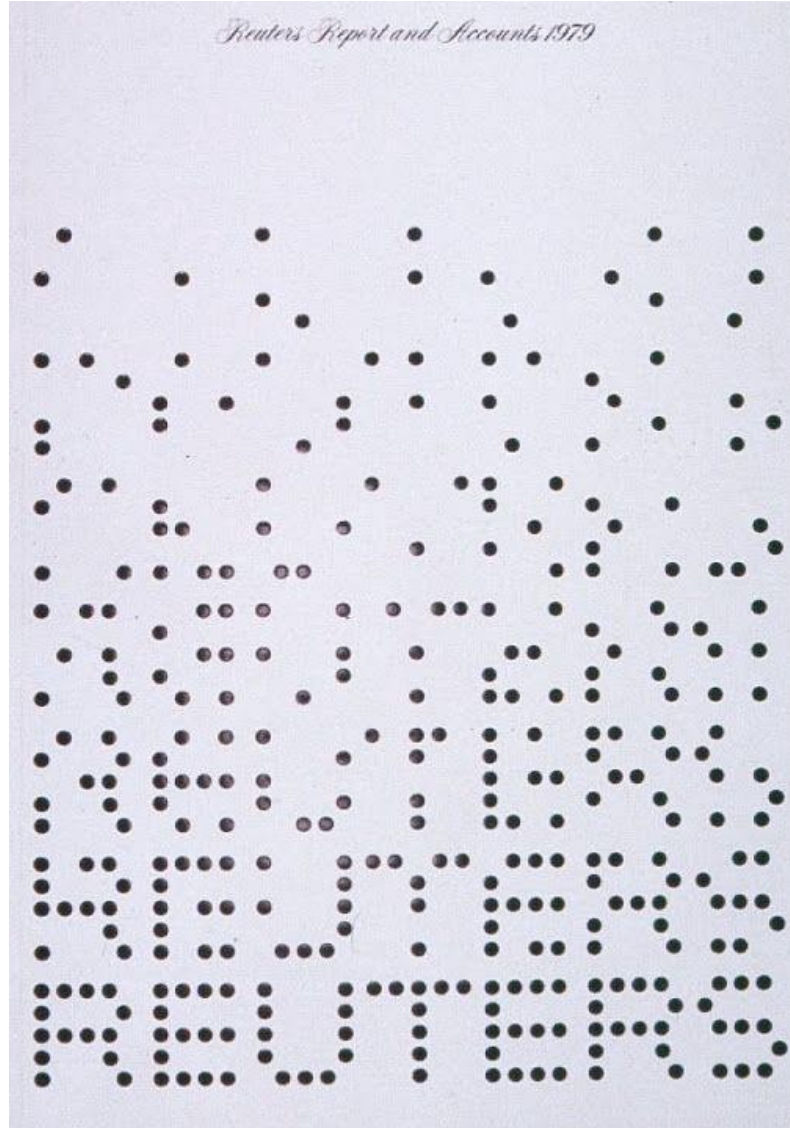
İnternet Kaynakları

- <http://www.uralakbulut.com.tr/?lang=tr> (Erişim Tarihi 09.08.2016)
- <http://www.beycan.net/908/eski-imparatorluklarda-yazi-araclari.html> (Erişim Tarihi 25.08.2016)
- <http://www.nuveforum.net/90-kariyer-meslekler/12971-matbaacilik/> (Erişim Tarihi 01.03.2017)
- <https://www.fikriyat.com/tarih/2017/12/07/tas-cagi-ve-mezopotamya-tarihi> (Erişim Tarihi 01.07.2018)
- <https://www.fikriyat.com/tarih/2017/12/10/misirin-erken-donem-yuksekkulturu> (Erişim Tarihi 15.08.2018)
- http://turkishpaintings.com/index.php?p=34&l=1&modPainters_artistDetailID=1756 (Erişim Tarihi 25.09.2018)

EKLER

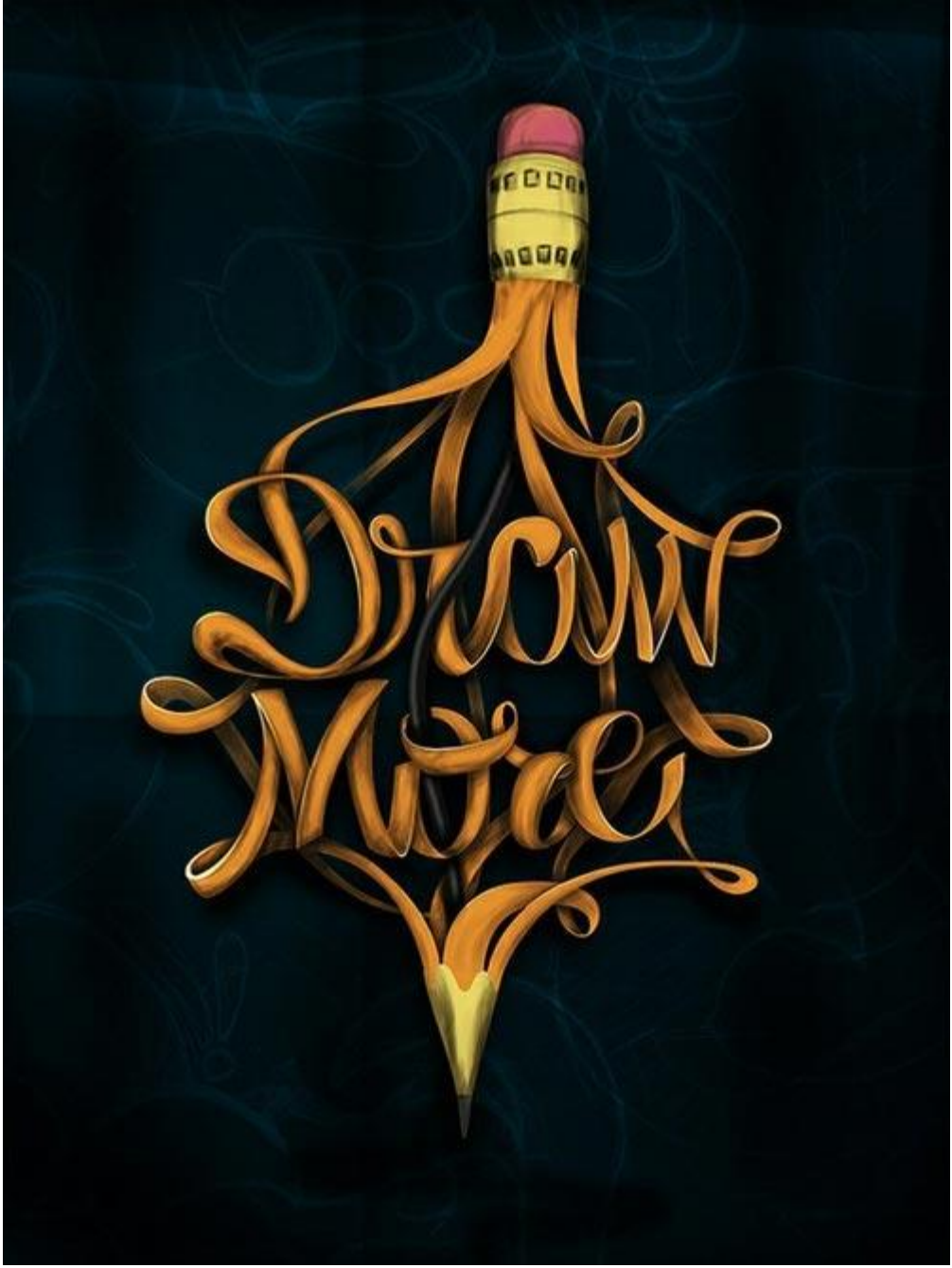
EkA: Tipografi Örnekleri

EKA: Tipografi Örnekleri

Şekil a.1: MervynKurlansky, afiş tasarımı

Kaynak: <https://fromupnorth.com/graphic-design-inspiration-1100-b44bf519424b>

Şekil a.2 : "Draw More" afiş tasarımı

Kaynak: <http://www.fairchildartstudios.com/blog/art-of-typography/>

Newton

Şekil a.3 : "Newton" afiş tasarımı

Kaynak: https://www.boredpanda.com/typographic-scientist-name-posters-kapil-bhagat/?utm_source=google&utm_medium=organic&utm_campaign=organic

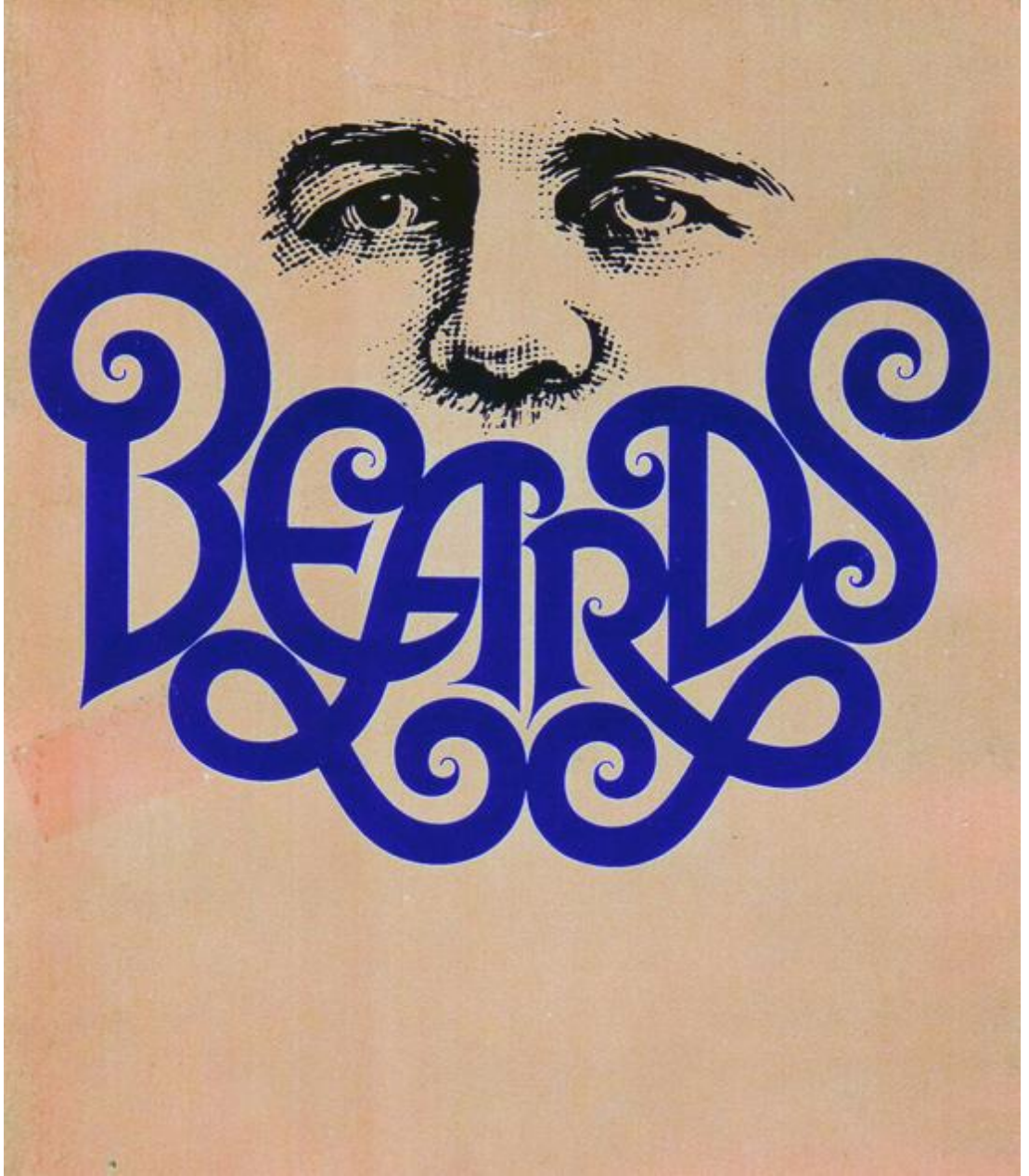
Şekil a.4 : "Soul Kitchen" afiş tasarımı

Kaynak: <https://www.behance.net/gallery/10484077/Motion-Theater>

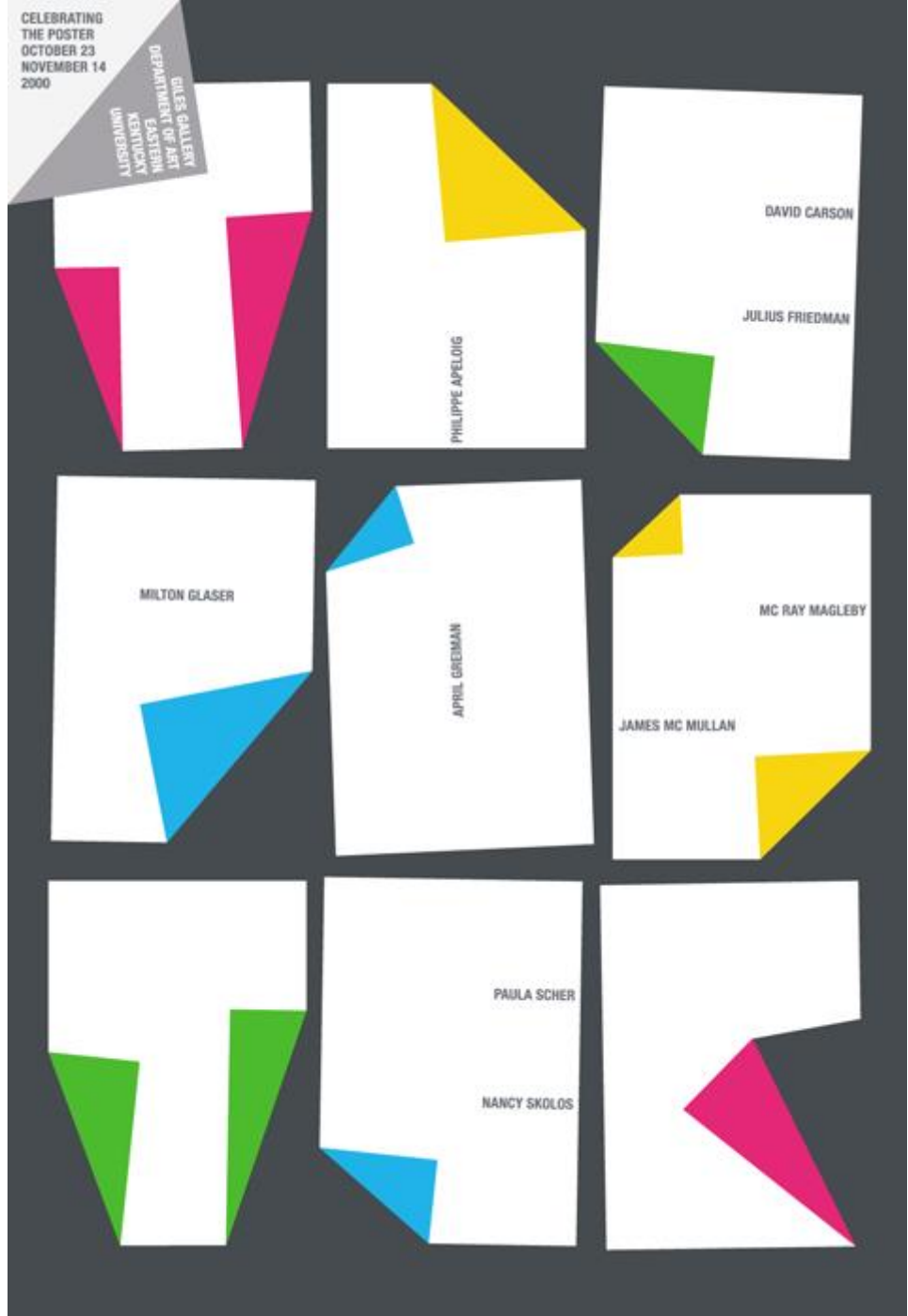
Şekil a.5: SeymourChwast, afiş tasarımı

Kaynak:<http://seymourchwastarchive.com/collection/design-talk-lectures/>

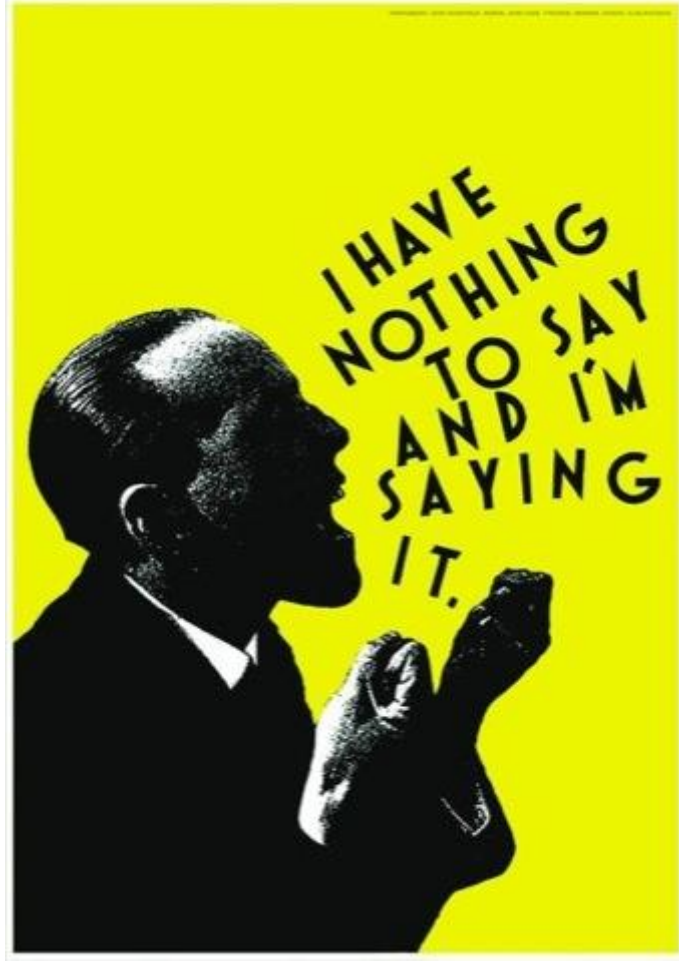
Şekil a.6: HerbLubalin, afiş tasarımı

Kaynak:<http://www.historygraphicdesign.com/the-age-of-information/the-new-york-school/681-herb-lubalin>

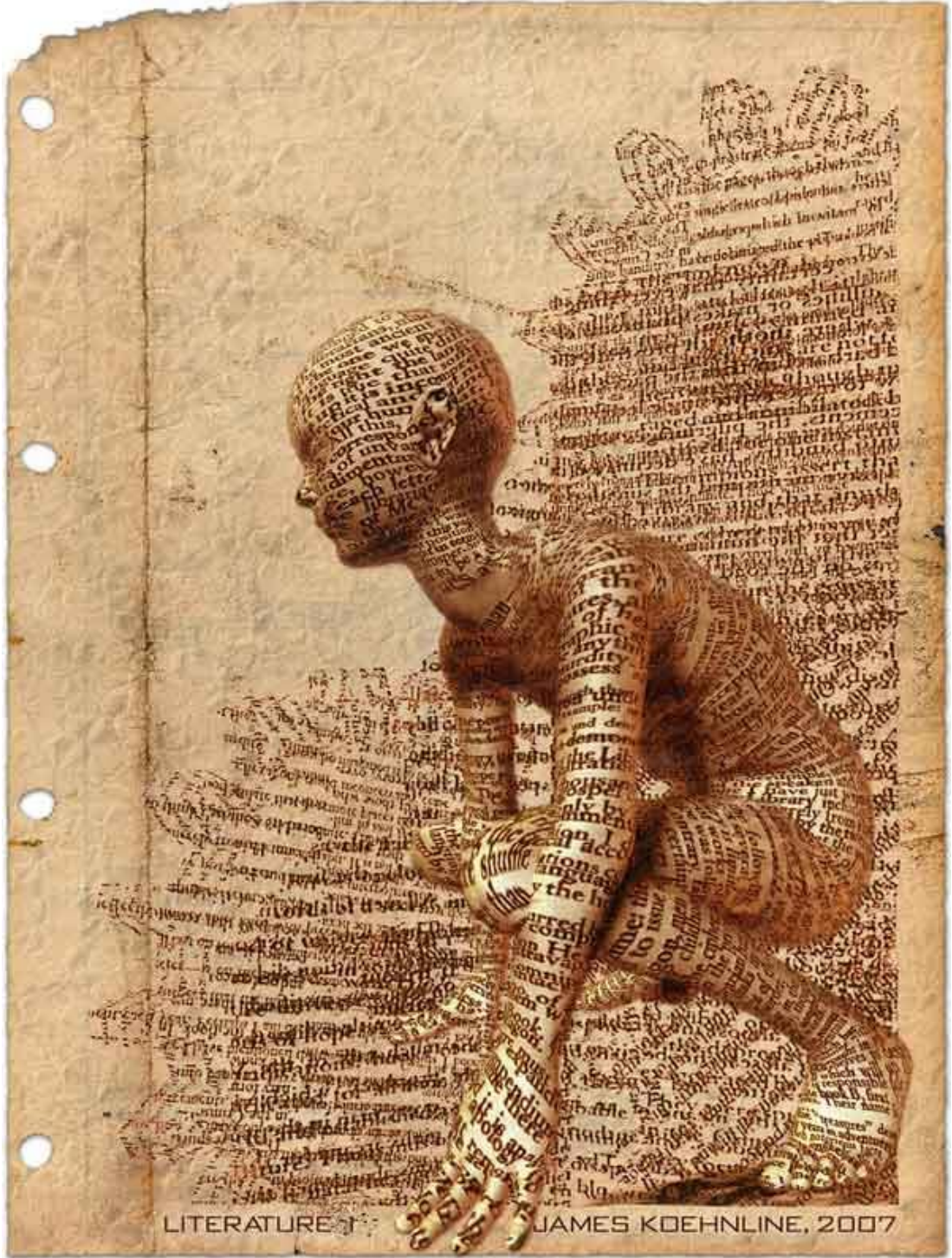
Şekil a.7: Philippe Apeloig, afiş tasarımı

Kaynak: <https://apeloig.com/project/the-poster-celebrating-the-poster/>

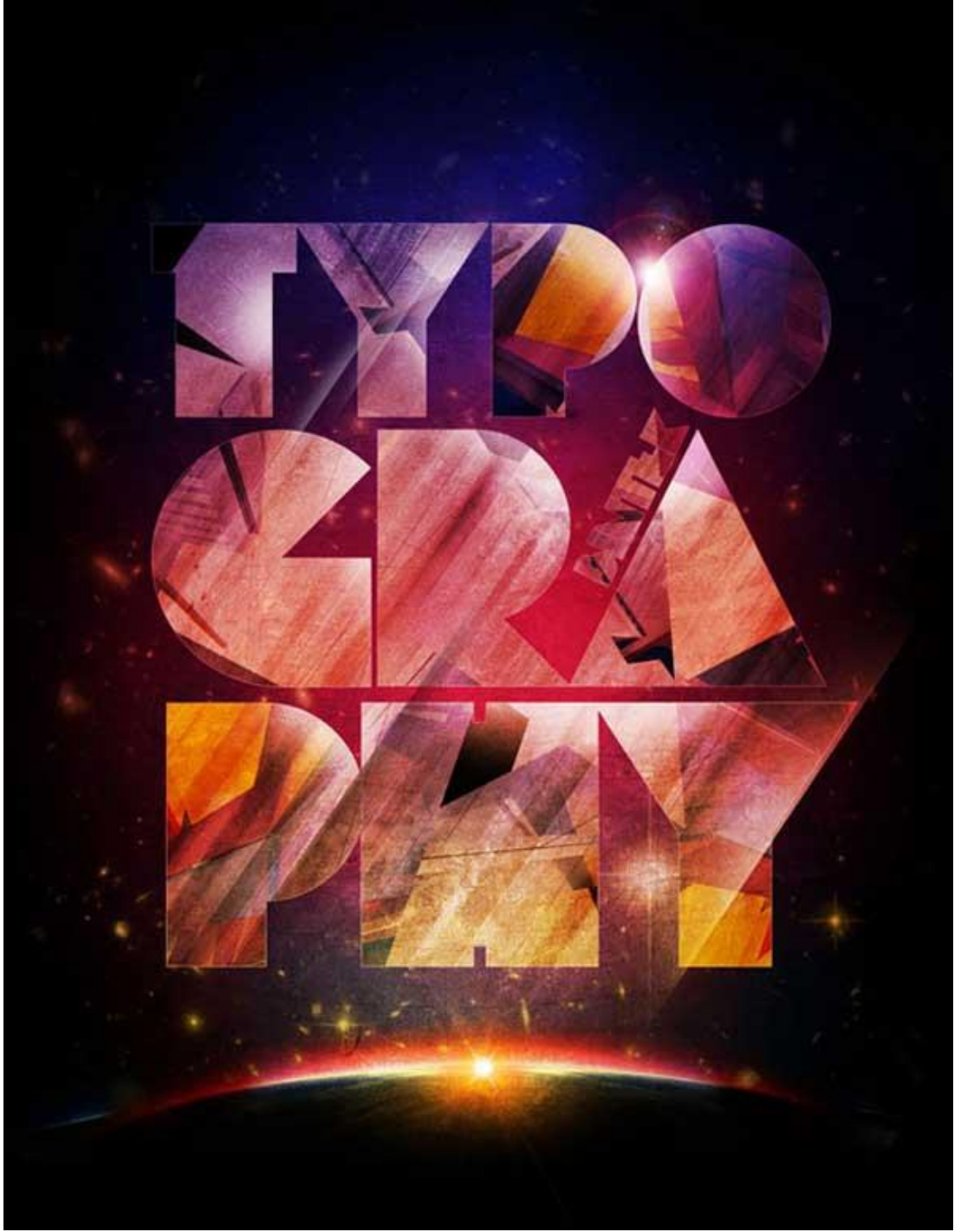
Şekil a.8: AlanFletcher, afiş tasarımı

Kaynak:<https://www.designweek.co.uk/issues/april-2013/a-look-inside-alan-fletchers-studio-life-and-seamless-design-approach/>

Şekil a.9: JamesKoehline, "Literature"

Kaynak:<https://www.visualswirl.com/inspiration/typography-in-art-15-stunning-creations/>

Şekil a.10: William Balanza, "Space Retro Typography"

Kaynak: <https://www.visualswirl.com/inspiration/typography-in-art-15-stunning-creations/>

ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyad : Hatice Kübra BULAK
Doğum Tarihi ve Yeri: 1990 - İstanbul
E-posta : hkbulak@gmail.com

Eğitim Durumu

- **Önlisans :** 2012, Beykent Üniversitesi, Basım ve Yayın Teknolojileri
- **Lisans :** 2014, İstanbul Aydın Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Grafik Tasarım
- **Yükseklisans :** 2018, İstanbul Aydın Üniversitesi, Grafik Tasarım Anasanat Dalı, Grafik Tasarım Sanat Dalı

Mesleki Deneyimler

- **Miktat Ağaoğlu Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi,** Grafik ve Fotoğraf / Grafik Öğretmenliği 2015 - 2016
- **Siivo Corp,** Grafik Tasarımcı & 2D Animatör 2016 - 2017
- **Matbaaev Reklam Ajansı,** Grafik Tasarımcı & 2D Animatör 2017 - 2017
- **Work Ajans Danışmanlık,** Grafik Tasarımcı 2017 - 2018
- **Anzera Öğrenme Teknolojileri,** 2D Animatör 2018 - ...

Yayınlar

Heinrich Wölfflin - Sanat Tarihinin Temel Kavramları İncelenmesi ve Metin Eleştirisi

Sergiler

- İstanbul Aydın Üniversitesi, Yüksek Lisans Grafik Tasarım Sergisi, Karaköy, Haziran 2015